

SVOBODNA BESEDA

28 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

70 LET
ZVEZE BORCEV

februar 2018

cena 3 eur

Letnik IV

ISSN 2463-8218

9 772463 821805

Nikoli več. Nikoli več. Nikoli več.

Kolumna / Jože Poglajen

**Lov za
denarjem**

STRAN 6

Kolumna / Martin Premk

**Vojni
zločin**

STRAN 7

Aktualno / Aljaž Verhovnik, Marijan Križman

**Pobuda za prepoved
nacifašističnih simbolov**

STRAN 27-28

Italija v vrtincu vala fašizma in begunske krize

Novim strankam nova imena

Italija je takoj po drugi svetovni vojni v svoji republikanski ustavi zapisala prepoved vnovične ustanovitve Fašistične stranke Italije. Takrat so nekdanji člani omenjene organizacije sarkastično ugotavljali, »da fašizma res ne bo treba znova ustanavljati, ker je še živ in se bo kmalu vrnil v domovino«. In tako se je tudi zgodilo.

// BESEDILO: Štefan Cigoj // FOTO: Janez Alič

Italija je zagovarjanje fašizma zakonsko prepovedala leta 1952, dobrih sedem let po njegovem porazu. To je bilo storjeno z veliko zamudo, saj je pred tem zakonom zraslo na desetine »legalnih« družtev, klubov in drugih oblik povezovanja nekdanjih strankarskih prijateljev, fašističnih veteranov in somišljenikov. Sčasoma so prav te združbe postale »legalni« zametki novih fašističnih organizacij. Nekaj formalnih in blagih posegov takratne zakonodajne oblasti v nastajajočo nelegalno fašistično mrežo kameradov ni zmotilo.

gorečneži. Prvi predsednik omenjene stranke je bil nam dobro znani Valerio Julio Borghese, komandant zloglasne fašistične vojaške enote X. MAS, ki je januarja leta 1945 napadla enote IX. korpusa NOV na Trnovem nad Novo Gorico in doživela popoln poraz. Nekdanji pripadniki in častilci spomina na omenjeno enoto se ob obletnicah trnovske bitke redno srečujejo v Gorici, kjer so deležni »navdušujočih uradnih sprejemov« lokalnih desničarskih oblasti, hkrati pa tudi glasnih protestov goriških antifašistov, posebno pripadni-

Danes deluje v Italiji nekaj desetih skrajno desnih klubov, združenj in strank, ki bolj ali manj javno prisegajo na fašistično ideologijo in simbole. Politično in akcijsko najbolj množične in agresivne združbe so: Socialno gibanje – Nacionalna desnica, Bratje Italije, Nova moč, Liga (do nedavnega Severna liga), Casa Pound (»fašisti tretjega tisočletja«), X. MAS (častilci posebne mornariške enote Mussolinijeve Salojske socialne republike), več združenj Italijanov beguncev iz Dalmacije, Istre in drugih krajev.

V Evropi je že nekaj let opaziti rast števila in moči desnih gibanj in organizacij. V tem procesu je Italija gotovo na prvem mestu. Zanimivo je, da so v desetih letih z italijanskega političnega zemljevida izginile vse najmočnejše tradicionalne stranke: krščanskodemokratska, socialistična socialdemokratska, republikanska in komunistična partija Italije kot naj-

Danes deluje v Italiji nekaj desetih skrajno desnih klubov, združenj in strank, ki bolj ali manj javno prisegajo na fašistično ideologijo in simbole.

močnejša v vsej Zahodni Evropi. Italija je v zadnjih petih letih vidno spremenila način življenja. Med prebivalstvom je zavladovalo nezaupanje v državne in politične institucije. Število hujših prekrškov in celo umorov se je skrb vzbujajoče povečalo. Skrbijo tudi podatki o prepočasni rasti gospodarstva, padcu življenjskega standarda in dvigu števila nezaposlenih, zlasti mladih.

Najtežje vprašanje, ki močno skrbi Italijo, so seveda begunci. Ti predstavljajo že približno osem odstotkov prebivalstva. Trenutno je v tej državi že 600.000 beguncev iz severnoafriških in drugih držav, ki čakajo na dovoljenje za bivanje in zaposlitev. Največja in skoraj nerešljiva težava pa je skupina 30.000 beguncev, v glavnem rešenih na morju, ki so brez dokumentov za identifikacijo in brez vsakršne možnosti za vrnitev v matične države.

Vklenjenost italijanske države v begunsko vprašanje in njena nemoč pri odpravljanju vsakodnevnih velikih težav ostro kritizira desnica. Volitve v italijanski parlament (4. marca 2018) bodo vsekakor pokazale vso zapletenost razmer v državi. Naš interes je, da Italija ostane odprta, demokratična in prijateljska država. ●

Spominska plošča na goriški železniški postaji

Nasprotno! Italijanski fašisti so svojim novim strankam dokaj spretno nadeli nova imena, kot na primer MSI – Italijansko socialno gibanje (1951), in tako preliščili prej omenjeni zakon o prepovedi oživljanja fašizma. Pri tem je treba poudariti, da je prva italijanska povojna fašistična organizacija nastala že leta 1946. Vanjo so se »zatekli« v glavnem veterani Mussolinijeve fašistične Salojske socialne republike (RSI) in mlajši

kov ANPI – Vsedržavnega združenja partizanov Italije.

Splošna amnestija je bila italijanskim fašistom po vojni »podarjena«, brez večjih sodnih in drugih zadržkov. Italiji je s svojo novim razmeram prilagojeno politiko uspelo prikriti zločinskost svoje fašistične preteklosti, ni ji pa uspelo izkoreniniti pravih ideoloških in političnih vzrokov, ki vedno znova porajajo italijanski fašizem.

Gojišče slovenske nestrpnosti

// PIŠE: **Tit Turnšek**, predsednik ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Letošnja prireditve ob 76. obletnici dražgoške bitke je vzbudila cel vihar. Vajeni smo nenehnih fraz iz vrst SDS in klerikalnih krogov, pa iz ust in pisanj Dežmana, Grande, Jaklitscheve in njim podobnih. To so namreč propagandisti, ki zaradi svojega koristoljubja govorijo tisto, kar je gospodarjem pogodu. Prav nič novega. Dejstev za nazaj ne morejo spremeniti.

Toda letošnji odzivi so bili veliko burnejši kot prejšnja leta. Le s čim je cerkvene veljake tako razburila Lara Jankovič? Govorila je o ločitvi Cerkev od države. Kaj hujšega kot to! Cerkev počasi pronica v vse pore naše družbe in kar dobro ji to uspeva. Potem pa pride nekdo in reče stop.

Med prvimi se je odzval soboški škof Štumpf, ki je v Ognjišču zapisal, da je letos v Dražgošah »podžigala nestrpnost žena, ki ji prav nič ne manjka. Živi od tega, da se norčuje iz drugih.« Kako pa tale škof ve, kako živijo umetniki, ki so brez stalne zaposlitve? Ali ve, kako danes v Sloveniji živijo prekarni delavci? Prav gotovo ne v takem razkošju, v kakršnem se valjajo slovenski škofje. Za škofa je poklic pevca in igralca »norčevanje iz drugih«. Štumpf je zapisal: »Dela se, da je dama, vendar ni dama.« Torej jaz, gospod Štumpf, jaz škof, mi škofje določamo, kdo je dama in kdo ni, kdo je spodoben in kdo ni. Mar niso ravno taki stavki »gojišče nestrpnosti«?

Verjamem, da je že sama ideja ločitve Cerkev od države, ki je zapisana tudi v slovenski ustavi, slovenskemu kleru trn v peti. Država, njene institucije in posvetna zakonodaja so eno. Tu Cerkev kot institucija nima kaj iskati. Cerkev, njena notranja pravila in njeno življenje pa se države ne tičejo. Gre za institucionalno ločitev države od verskih skupnosti. To z vero nima prav nobenega opravka. Nasprotno, vera je lahko šele takrat svobodna, ko so

verske skupnosti ločene od države. Že Matej je zapisal: »Daj Bogu, kar je božjega, in cesarju, kar je cesarjevega.« V številnih državah po svetu, od Zahodne Evrope (naj omenim le Francijo ali Nemčijo) pa do Daljnega vzhoda, je jasno, kaj je ločitev Cerkev od države.

Potem pa si gospod Štumpf izmislil tako imenovano »dražgoško razumljeno ločitev Cerkev od države«. Presenetilo me je, koliko neumnosti je zapisal. Naj jih navedem samo nekaj. Pravi: »ločitev Cerkev od države pomeni izločitev iz države«; »to je grožnja z ukinitvijo državnega praznika reformacije in vseh dela prostih dni na katoliške praznike, vključno z božičem«; »iz šolskih učbenikov bodo črtali Brižinske spomenike, Trubarja, Vodnika, Finžgarja, Gregorčiča«; »gotovo se načrtuje rušenje Narodne in Univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ker jo je projektiral katoliški arhitekt«.

Vseh neumnosti, ki jih je naštel, ne bom ponavljal. Naj pa vendarle spomnim, da so prve slovenske knjige k nam prinesli protestanti. Tudi Biblijo. Ljubljanska škofija jih je dala zažgati, protestante pa izgnati ali pobiti.

Postavlja pa se mi vprašanje, ali je gospod škof Štumpf res sam tako neumen ali misli, da je slovenska javnost tako bedasta, da verjame vse, kar ji slovenska RKC »natrobenta«. Ali pa gospod škof samo izpolnjuje ukaze Rodeta ali Zoreta? Vera in Cerkev nista isto, si jo pa slovenska RKC prilašča kot sredstvo za hlastanje po oblasti in denarju.

Dosledna ločitev Cerkev od države je prvi pogoj vsake verske svobode. Skrajni čas bi že bil, da se uvede cerkven davek, kot na primer v Nemčiji in še v številnih drugih državah. Škofje se ne smejo rediti z izkoriščanjem davkoplačevalcev. Naj končam z mislijo Ivana Cankarja: mednje bi Kristus ne prišel z milostjo, prišel bi z bičem. ●

SVOBODNA BESEDA

6–7: Kolumni

Jože Poglajen: Lov za denarjem

Martin Premk: Vojni zločini

8: Komentar

Dr. France Križanič: Iz gospodarske zgodovine Slovenije po osamosvojitvi

9–11: Aktualno

Sonja Lokar: Napočil je čas

Dr. Primož Šterbenc: Nadgraditi obstoječe sporazume

20–23: 70 let Zveze borcev

Jubilej, da se zavemo korenin Kapetan Aleksandrov z Bizeljskega Slovenija v vojni 1941–1945

Fotografija na naslovnici:

Slovesnost ob dnevu spomina na holokavst
(Foto: mag. Aleš Nanut)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorni urednik: Janez Alič

telefon: 041 686 322

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Prešernovo priznanje za nalogo o bolnišnici Jelenbreg

Konec decembra je študent **Blaž Štangelj** dobil študentsko Prešernovo nagrado Filozofske fakultete za svojo diplomsko nalogo z naslovom *Bolnica Jelenbreg – postojanka Slovenske centralne vojno partizanske bolnice*. Njegov mentor je bil dr. Mitja Ferenc. V diplomski nalogi je na podlagi arhivskega gradiva in literature predstavil delovanje partizanske bolnice Jelenbreg in njeno lokacijo.

Partizanska bolnica Jelenbreg je delovala v letih od 1942 do 1945. Bila je prva konspirativna bolnica v Kočevskem rogu. Sestavljala jo je več lesenih barak. V njej se je zdravilo 316 ranjencev in bolnikov. Enajst jih je umrlo in pokopani so bili na pokopališču bolnice. V letu 1943 sta se v njej rodila dva otroka. V ofenzivi oktobra leta 1943 so bile v bližini enote nemške vojske. Bolnice niso odkrili. Bolnica Jelenbreg je bila postojan-

Blaž Štangelj

ka ali oddelek Slovenske centralne vojno partizanske bolnice, ki je bila sestavljena iz več bolniških postojank in je delovala v Kočevskem rogu. Bolnica Jelenbreg se ni ohranila, znana pa je lokacija, kjer je delovala.

Blaž Štangelj že ves čas študija sistematično preučuje delovanje slovenskih partizanskih bolnišnic, opravil je tudi pogovore z večino še živih ljudi, ki so se v teh bolnicah zdravili ali v njih delali. Pogovor z Blažem Štangljem o njegovem raziskovanju partizanskih bolnišnic smo objavili v 15. številki Svobodne besede, januarja 2017.

Na spodnji povezavi je na strani Muzeja novejšje zgodovine Slovenije objavljen njegov članek o delovanju Partizanske bolnice Spodnji Hrastnik: <https://fototekamnzs.com/2015/08/24/nekaj-iz-zivljenja-v-partizanski-bolnici-in-porodnisnici-spodnji-hrastnik-v-kocevskem-rogu-in-stanje-bolnice-v-desetletjih-po-koncu-2-svetovne-vojne/>

Besedilo: J. H. / foto: osebni album

Predstavnik Venezuele obiskal ZZB NOB Slovenije

Sedež ZZB za vrednote NOB Slovenije je **23. januarja 2018** obiskal **Wilmer Armando Depablos**, stalni odpravnik poslov na veleposlaništvu Bolivarske republike Venezuele v Sloveniji. Sprejeli so ga predsednik ZZB Tit Turnšek, podpredsednika Marjan Križman in France Križanič ter generalni sekretar Aljaž Verhovnik.

Predstavniki borčevske organizacije so gosta seznanili z delovanjem več kot 41.000-članske organizacije, ki temelji na vrednotah NOB. Člani delujejo v 82 združenjih po Sloveniji ter na leto pripravijo več kot 1100 spominskih srečanj in kome-moracij. »Naša organizacija ni zagledana v preteklost. Skrbita

Wilmer Armando Depablos (levo) in Tit Turnšek (desno)

nas tudi sedanost in prihodnost. V Evropi in tudi pri nas se vedno močnejše pojavljajo nove oblike fašizma. To spremljamo in smo ob tem zaskrbljeni. Povezujemo se z naprednimi silami, ki skušajo ta fašizem zaustaviti,« je med drugim povedal **Tit Turnšek** in dodal, da so borci dobro seznanjeni z dogajanjem v Evropi, da pa zelo malo vedo o tem, kaj se dogaja v Venezueli. Zato je predlagal, da bi venezuelsko veleposlaništvo organiziralo okroglo mizo in s trenutnim dogajanjem seznanilo širše vodstvo slovenske borčevske organizacije.

Wilmer Armando Depablos je pobudo z zadovoljstvom sprejel. Obenem je povedal, da je venezuelska ambasada v Ljubljani odprta že skoraj desetletje ter da ima veliko zaslug za to nekdanji predsednik Slovenije dr. Danilo Türk, ki je podprl socialistično bolivarsko revolucijo, ki predstavlja socializem 21. stoletja. »Trenutno se v Venezueli soočamo s kapitalizmom. Imamo velike naravne danosti. Tako imamo največje zaloge nafte na svetu, smo četrti po zalogah plina, drugi na svetu po zalogah diamantov in v vrhu po številnih drugih mineralih. Zaradi naravnih bogastev nekateri želijo napasti Venezuelo.«

Besedilo in foto: Janez Alič

Akademija v Osnovni šoli Cerkno

Na predvečer 41. prireditve »Partizanske smučine Cerkno 45« so v Osnovni šoli Cerkno pripravili drugo akademijo Partizanske smučine, ki je bila posvečena spominu na tekmovanje 20. in 21. januarja 1945 in na pogum, da so sredi okupirane Evrope pripravili prave male partizanske olimpijske igre. Pobuda

O poslanstvu Partizanskih smučin je spregovoril zgodovinar Martin Premk je lani nastala prav v osnovni šoli, prireditve pa naj bi postala tradicionalna.

Uvodni nagovor na akademiji je imel župan občine Cerkno Jurij Kavčič. Zagotovil je nadaljnjo podporo lokalne skupnosti takšnim zgodovinskim prireditvam. Slavnostni govornik pa je bil Samo Bevk, zgodovinar in svetovalec ministrice za obrambo. S krajšim predavanjem o poslanstvu Partizanskih smučin

v evropskih odporniških gibanjih je nastopil dr. Martin Premk iz Vojaškega muzeja slovenske vojske. Kulturni program so s petjem in recitacijo partizanskih pesmi obogatili devetošolci Osnovne šole Cerčno pod vodstvom Vanje Lampič in ob spremljavi harmonikarja Pavla Magajne. Kot so zapisali učenci, ta osnovna šola z akademijo izvirno ohranja ozaveščanje o odporniških gibanjih pri mladini, saj ima ta pravico do védenja o avtentičnih dogodkih tistega časa.

Besedilo: U. J. / Foto: Osnovna šola Cerčno

Zmaga Rdeče armade pri Stalingradu

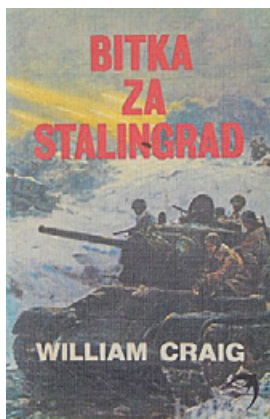
Mednarodno združenje odporniških borcev (FIR) – Združenje antifašistov je 2. februarja letos v Volgogradu proslavilo 75. obletnico zmage Rdeče armade pri Stalingradu. »Pot do Stalingrada je bila leta 1943 zaznamovana s poboji, umori, izkoriščanjem, podrejanjem in uničenjem, ki so ga zakrivilo Nemci in njihovi zavezniki. Coventry, Rotterdam, Varšava in Beograd so simboli terorja, ki so ga izvedle oborožene sile nad mesti v Evropi. Auschwitz, Buchenwald, Majdanek, Sobibor so se usidrali v spomin človeštva kot spomeniki holokavstu, ki ga je povzročila teorija nacistične višje rase nad ljudstvi ne glede na barvo in raso,« so zapisali ob obletnici pri FIR, ki deluje v več kot 20 evropski državah in v Izraelu.

Zmaga v Stalingradu je pomenila upanje na svobodo in upor proti morilskemu nacizmu. To upanje je bilo plačano z ogromno človeških življenj tako med civilnim prebivalstvom kot med borci Rdeče armade v bitkah. Bitka pri Stalingradu ni bila samo vojaško pomembna zmaga, bila je preobrat v boju proti hitlerjevski koaliciji, ki je izvajala zavojevalske zahteve nacifašizma.

Pri mednarodnem združenju odporniških borcev so v deklaraciji še zapisali, da je bil z vojaškega vidika ta poraz nemške vojske točka preobrata, kajti tedaj se je prvič zgodilo, da je bil nepremagljivi vermaht prisiljen priznati poraz. Za protihitlerjevsko zavezništvo je bila ta bitka dokaz, da se s skupnimi naporji vseh zaveznikov lahko porazita nacistična morilska zver in njen vojaški stroj. Zmaga Rdeče armade pri Stalingradu je pomenila močno sporočilo Veliki Britaniji in ZDA, da morata pospešiti priprave na odprtje druge fronte v Evropi. Stalingrad se dojema kot začetek konca roparske in morilske vojne nemške vojske skozi pol Evrope. Za uporniška gibanja po vseh okupiranih državah in tudi v Nemčiji je bila zmaga pri Stalingradu znamenje za prihajajoči poraz nacifašizma. Možje in žene v odporniških gibanjih so iz te zmage črpali moč, motivacijo in optimizem za nadaljevanje boja proti nacifašizmu.

Bitka za Stalingrad je trajala od 21. aprila 1942 do 2. februarja 1943. Na nemški strani je sodelovalo 850.000 vojakov, na strani Sovjetske zveze pa 1,7 milijona vojakov. Branitelji so imeli 750.000 mrtvih vojakov in 40.000 civilistov, napadalci pa 740.000 mrtvih in ranjenih, 110.000 vojakov je končalo v ujetništvu Rdeče armade.

Pripravil: Boris Nemec / foto: arhiv Svobodne besede

Bitka za Stalingrad je našla mesto tudi v knjigah in filmih

Tisoči na slovesnosti na Igmanu

Ob 76. obletnici Igmanskega marša je SABNOR kantona Sarajevo pripravil tradicionalno slovesnost, ki se jo je udeležilo od 15 do 20 tisoč ljudi. Osrednji dogodek je bil pri spomeniku na Velikem Polju. Spominske slovesnosti se je udeležila tudi delegacija ZZB za vrednote NOB Slovenije, ki jo je vodil **Jože Oberstar**, član predsedstva slovenske borčevske organizacije. Velike pozornosti je bil deležen Albin Pibernik iz Ljubljane, ki je bil na pohodu star enajst let in mu je v Foči zaradi posledic ozeblin umrla mati.

Albin Pibernik (drugi z leve) letos na Igmanu

Naj spomnimo: ob ustanovitvi je v 1. proletarsko brigado vstopilo 23 Slovencev, med njimi tudi družina Pibernik z Jesenic, oče Albin, mati Julka in 11-letni sin Albin. Priključili so jih 6. šumadijskemu bataljonu. Med drugo sovražno ofenzivo januarja leta 1942 je brigada odšla v vzhodno Bosno razbit močan četniški odpor in izdajo. Na Romoniji je takrat padlo devet Slovencev, težko ranjen pa je bil poveljnik čete Albin Pibernik. Drugi so obšli Sarajevo po zahodni strani in se povzpeli na planino Igman. Pohod, ki ga je vodil Koča Popović, je trajal polnih 18 ur, temperatura v tistem času pa je bila 32 stopinj pod lediščem.

Jan Ukmar / foto: Miloš Šonc

Srečanje Slovencev

V kobariškem Kulturnem domu je bilo 20. januarja že 48. nooletno srečanje Slovencev iz Videmske pokrajine in Posočja. Slavnostni govornik je bil predsednik Državnega zbora **Milan Brglez**, ki je poudaril, da na teh srečanjih ne gre le za srečanje prijateljev in znancev ali za srečanje posameznikov, ampak *tudi za srečanje, ki krepi nacionalno zavest ter pripadnost Sloveniji in slovenstvu.*

Na prireditvi so podelili tudi Gujonova priznanja. Letos so jih prejeli folklorna skupina Val Rezija za negovanje rezijanske kulture in izročila, Zveza slovenskih izseljencev Furlanije-Juljske krajine - Slovenci po svetu za nesebično pomoč beneškim izseljencem in njihovim potomcem ter **Zdravko Likar** (eden od ustanoviteljev Kobariškega muzeja, član kobariške borčevske organizacije in pisec knjig s tematiko iz prve in druge svetovne vojne) za dolgoletno vzdrževanje stikov in organizacijo srečanj.

Besedilo: Jan Ukmar / foto: Črv

Zdravko Likar, župan Robert Kavčič in Simon Leban (od leve proti desni)

Jože Poglajen

Lov za denarjem

Stavke v Sloveniji niso od danes, je pa opazna razlika med stavkami pred desetletji in temi danes. Takrat so denimo štrajkali rudarji, železničarji, delavci v Litostroju in drugi v umazano modrih delovnih oblekah. Od lastnikov podjetij so zahtevali boljše razmere za delo in poštene mezde za opravljeno delo. Danes so na stavkovnih barikadah v glavnem državni uslužbenci, učitelji, zdravniki, kulturniki in drugi »beli ovratniki«. Če izvzamemo gasilce, paznike v zaporih, policiste in dacarje, stavka elita naše države. Pomembna razlika med prvimi in drugimi je, da so včasih škodo zaradi stavke utrpeli lastniki kapitala, zdajšnje stavke pa vladi, proti kateri naj bi bile uperjene, tako rekoč nič ne škodijo. Zato pa so kratko potegnili predvsem navadni ljudje, in ko gre za stavko vzgojiteljev v vrtcih in učiteljev, celo otroci.

Gotovo imajo tudi državni uslužbenci pravico stavkati. 77. člen ustave je jasen: »delavci imajo pravice do stavke«. Ustava torej ne razlikuje javnih uslužbencev in delavcev v gospodarstvu. A drugi odstavek pravi, da se ta pravica lahko omeji, če to zahteva javna korist, vendar zakon o stavki med javno korist ne šteje pouka v šolah, dela v bolnišnicah in v javnem servisu nasploh in zanje formalnih omejitev stavke ni. A večina ljudi ne misli tako, kajti zadnji stavkovni val v javnosti ne vzbuja odobravanja ali vsaj približne solidarnosti. To potrjuje tudi Delova raziskava javnega mnenja. Po tej raziskavi je stavko podprlo zgolj 30 odstotkov vprašanih ljudi. Skoraj enak odstotek vprašanih (36 odstotkov) ne podpira tudi glavne zahteve stavkajočih javnih uslužbencev, to je dviga plač.

Če nekoliko poenostavimo, so vodje sindikatov javnega sektorja stavke organizirali prav za to, za dvig plač. Povod naj bi bila popustljivost vlade pri plačah njihovih kolegov zdravnikov in gasilcev. Če lahko plače izsilijo oni, jih lahko tudi mi, se je slišalo. Zahtevajo torej z obrestmi nazaj to, kar naj bi jim bilo v skoraj desetletni gospodarski krizi odvzeto, se pravi več denarja na bančnih računih državnih uslužbencev. A ne gre za nekaj milijonov. Državni financerji so izračunali, da zahteve sindikatov javnega sektorja dosegajo nič več in nič manj kot skoraj milijardo evrov. Številka je morda res nekoliko prikrojena navzgor, a daleč od resnice ni.

Državni financerji so izračunali, da zahteve sindikatov javnega sektorja dosegajo nič več in nič manj kot skoraj milijardo evrov. Številka je morda res nekoliko prikrojena navzgor, a daleč od resnice ni.

K negativnemu razpoloženju velike večine javnosti pripomore tudi globoko ukoreninjeno prepričanje, da so javni uslužbenci z redkimi izjemami za svoje (ne)delo preveč plačani in da jih je preveč. Eno takih razdiralnih prepričanj je, da učitelji na primer delovno uro merijo s 45 minutami, da delajo zgolj devet mesecev na leto, preostalo so počitnice, da njihov dejanski delovni teden ni 42 ur, ampak precej krajši, in še se da naštevati. Poleg tega naj njihove plače z dodatki ne bi bile tako grozno nizke, da bi morali šole in vrtce za en dan ali več »zakleniti« pred otroki. In se pri tem izgovarjati, da jim ustava in zakon dajeta to pravico. Zakon že, toda učiteljska etika verjetno ne dopušča, da bi smeli zaradi boja za višje plače otroke pustiti pred vrati šol, mar ne? Del stavkajočih učiteljev se je tega očitno zavedel in popustil v strogosti stavke.

Vodilni sindikalisti ne. Poleg tega so na ta in podobna mnenja odgovarjali, da gre za pretiravanje, in natresli še ščepec podobnih izmuzljivih odgovorov. Toda podatki so neusmiljeni. Recimo številka, da javni sektor šteje že skoraj 170 tisoč zaposlenih in da se je samo v prejšnjih »kriznih« štirih letih število zaposlenih povečalo za deset tisoč duš. Razlika med povprečno bruto plačo v javnem in zasebnem sektorju pa se je v zadnjem letu spet povečala in je oktobra lani že dosegla 414 evrov. Kakor koli že, povsem na dlani je, da je v javnem sektorju marsikaj narobe, vendar se na to očitno že leta nihče ne ozira.

Jasno je tudi, da niso sindikati dolžni odkrivati slabosti in predlagati boljše rešitve. Niso oni krivi za to, da se v javnem sektorju nič ne spreminja v smeri racionalnejšega trošenja davkoplačevalskega denarja. Glavni krivci sedijo v vsakokratnih vladah (in v vrhovih strank), vendar bi bili ukrepi vlade za racionalnejši in hkrati učinkovitejši javni sektor tudi v interesu sindikatov. Tudi zaradi odsotnosti sindikalnega pritiska za spremembe v javnih službah se vlade teh sprememb ne lotevajo. Zadnja, ki je v to vsaj deloma posegla, je bila vlada Janeza Janše. Zasluge gredo sicer predvsem ministru za javno upravo Gregorju Virantu, ki je zlasti delovanje upravnih enot spravil na za naše razmere zavidanja vredno raven, uspelo mu je tudi pripraviti in uveljaviti enoten plačni sistem.

No, za nagrado ga je doletel politični stečaj.

Martin Premk

Vojni zločini

Ko so ameriški vojaki (3. bataljon 157. pehotnega polka 45. divizije) 29. aprila 1945 osvobodili taborišče Dachau, so pobili zajete stražarje, pripadnike SS. Zraven so se celo fotografirali. Pobitih je bilo več kot 60 zajetih stražarjev, nekatere ocene govorijo celo o več kot 500 ubitih, nekaj stražarjev so ubili tudi osvobojeni taboriščniki, ker so jim ameriški vojaki to dopustili. Poročilo o dogodkih v taborišču je dobil poveljnik ameriške 3. armade, general George S. Patton, a je zavrnil kakršne koli ukrepe proti vojakom, zato niso niti zaslišali prič dogodka. Gledano z današnjimi očmi je to čisti vojni zločin, a še zdaleč ni bil edini, ki so ga zagrešile zavezniške armade. Na Zahodu vedno poudarjajo samo zločine Rdeče armade, ki jih je storila med osvobojanjem Nemčije. Sovjetski vojaki so seveda bili odgovorni za množična posilstva ter pobijanje vojnih ujetnikov in civilistov, le da zahodni mediji bolj ali manj vedno pretiravajo o obsegu tega. Manj oziroma nič pa se ne poudarja, da so tudi zahodne zavezniške vojske zagrešile povsem enake vojne zločine, a v manjšem obsegu, kot je tudi sicer bila vojna na zahodu manj razsežna in kruta od vojne na vzhodu. Britanci so že na začetku vojne, ko so se bojevali na morju, večkrat kršili vojno pravo, saj britanska mornarica ni hotela reševati brodolomcev ali jih je celo napadla in pobila. Med vojaškimi operacijami v Italiji in Franciji so tako britanski kot ameriški vojaki večkrat ubijali zajete vojake, več takšnih primerov je bilo tudi med izkrcajem v Normandiji.

Med osvobojanjem Nemčije so ameriški vojaki nekajkrat pobili tudi civiliste kot maščevanje za njihove ubite poveljnike ali vojake. Ogromno število nemških ujetnikov je umrlo po koncu vojne zaradi namernega zanemarjanja v ujetniških taboriščih. Samo ameriški vojaki so na zavzetih ozemljih zagrešili več kot deset tisoč posilstev, precej pogosto so posiljevali tudi britanski vojaki. Najbolj znani po posilstvih pa so bili maroški vojaki v francoski vojski, ki so množično posiljevali na svoji celotni bojni poti po Italiji. Takšno početje so pojmovali oziroma opravičevali kot »način bojevanja«. Tudi v bojih na Tihem oceanu so ameriški vojaki storili množične vojne zločine, saj je bilo »zaželeno«, da na koncu spopadov ni japonskih ujetnikov. Eden bolj gnusnih ameriških vojaških zločinov na vzhodu je bilo iznakažanje mrtvih japonskih vojakov, katerih dele teles, največkrat so bile to lobanje ali ušesa, so zbirali kot »spominke« in pošiljali domov.

Primerov zavezniških vojnih zločinov je še mnogo, saj je vsaka vojna že sama po sebi nasilje in zločin. Druga svetovna vojna je bila kot

najokrutnejša in največja vojna vseh časov polna zločinov vseh strani, največji zločin in hkrati največ zločinov je naredila stran, ki je vojno začela v imenu svoje že v samem bistvu zločinske ideologije. Zavezniški zločini, tudi če največkrat niso bili kaznovani, še zdaleč ne dosego zločinov nacizma in fašizma in so samo posledica vsega, kar je začela in počela stran, ki je bila odgovorna za vojno.

Na žalost nekateri pri nas to dojemajo drugače in hkrati brezsravno zlorabljajo posamezne zgodovinske dogodke oziroma tragedije za doseg političnih ali celo osebnih ciljev. Še vedno nas razni strankarski in drugi obskurni mediji vsak dan bombardirajo zgolj o »partizanskih zločinih« in seveda

o »povojnih pobjih«, ne da bi bili dogodki postavljeni v ustrezen čas, kraj in okoliščine dogajanja. Kam privedejo širjenje laži in sovraštva, potvarjanje zgodovine in zaničevanje drugih, nam je dobro znano iz časov fašizma in nacizma, ki sta začela drugo svetovno vojno. Žal se tudi najvišji

predstavniki države nočejo zavedati, da je takšno pljuvanje na lastno zgodovino škodljivo, ter zaradi svojega miru in političnega preživetja to dopuščajo ali celo spodbujajo. Predsednik države v imenu »povezovanja« v svojem govoru o poslednjem boju Pohorskega bataljona ni niti enkrat omenil besed partizani ali narodnoosvobodilna vojska.

Ko gre za »Evropo«, ob dnevu zmage naši najvišji državniki radi poudarjajo, da je današnja Evropa zrastle na temeljih zmage nad fašizmom in nacizmom v drugi svetovni vojni. Ko pa gre za našo zgodovino, si naši najvišji državni predstavniki zaradi »notranjepolitične uravnoteženosti« ne upajo poudariti, da je tudi Slovenija nastala na temeljih partizanske zmage nad nacizmom in fašizmom, med narodnoosvobodilnim bojem, največkratnim obdobjem naše zgodovine, na katero smo lahko ponosni pred vsem svetom. Ker naj bi, kot smo slišali, gradili na tem, »kar nas povezuje«, zato da »ne bomo preveč razklani«. Ker »desni« del politike ne priznava osnovnih zgodovinskih dejstev, naj bi se torej »povezovali« tako, da bomo molčali o povsem osnovnih zgodovinskih dejstvih. Ali pa o njih celo lagali, ker se del politike še vedno naslanja na od vsega sveta zavržene izdajalce, ki so prisegli Hitlerju. Da, najvišje predstavnike države bi bilo treba prisiliti, da se jasno in dokončno opredelijo, kdo v naši zgodovini je med drugo svetovno vojno bil na strani zaveznikov in kdo na strani fašizma in nacizma. In da dogodkom, kot je bilo obešenje Slovencev v Frankolovem, jasno in glasno rečejo vojni zločin. Prav nič »povezovalno« ni, če se za zločine obtožuje samo zavezniška stran.

KOMENTAR

Iz gospodarske zgodovine Slovenije po osamosvojitvi

dr. France Križanič

Z osamosvojitvijo je Slovenija vpeljala lastno valuto (oktobra 1991) ter začela voditi kredibilno kreditno in denarno politiko, temelječo na režimu plavajočega deviznega tečaja. To je bil **prvi strateški premik**, s katerim je bila preprečena deindustrializacija. Republika Slovenija je sanirala banke (v letih od 1993 do 1997) in prilagodila lastniško strukturo podjetij sodobnemu tržnemu gospodarstvu (v letih od 1992 do 1999). Obenem je po letu 1994 začela intenzivno graditi avtocestno omrežje (uvredba bencinskega tolarja). Te politike so ustvarile možnosti za nov investicijski cikel s hitro, a ekstenzivno gospodarsko rastjo od sredine leta 1992 do sredine leta 2008, ko je bruto domači produkt (BDP) realno naraščal povprečno po 4,1 odstotka na leto in se je povečal za 90 odstotkov. Gospodarska rast je bila do leta 2004 uravnotežena, v letih od 2005 do 2008 pa sta jo spremljala pospešena inflacija in velik primanjkljaj v zunanjetrgovinski menjavi.

Drugi strateški premik je predstavljal slovenski vstop v EU (maja leta 2004). Pred tem je imela Slovenija z EU sklenjen ugoden trgovinski sporazum oziroma priznan enak režim trgovinske menjave kot prej Jugoslavija. V obdobju od leta 1986 do 1996 je slovenski izvoz blaga na trg nekdanjih jugoslovanskih republik upadel za 50 odstotkov slovenskega BDP (1986), medtem ko se je izvoz blaga v države EU (upoštevana je petnajsterica teh držav) povečal za 37,5 odstotka slovenskega BDP (1986) oziroma za 11 milijard evrov po njihovi kupni moči v letu 2017. Slovensko gospodarstvo je imelo proizvode, s katerimi je lahko konkuriralo na zahtevnih trgih Zahodne Evrope, ta pa ji je z odpravo carin in povečanjem kvot svoj trg odprla, da je bilo povečanje izvoza mogoče. Januarja leta 2007 je Slovenija prevzela evro. Tečaj tolar/evro je bil postavljen na raven, ki našemu gospodarstvu ni zmanjšala konkurenčnosti.

Tretji strateški premik po osamosvojitvi je bil izveden z izboljšanjem izobrazbene strukture zaposlenih. V letu 1988 je imel v Sloveniji vsak sedmi zaposleni diplomu višje ali visoke stopnje, v letu 2016 pa že vsak tretji.

Slovenske gospodarske težave novejšega obdobja so se začele z vodenjem neoliberalne ekonomske politike v letih od 2005 do 2008. Ta je:

a) izvajala projekt umika države iz gospodarstva (prodaja delnic Kapitalne družbe – KAD in Slovenske odškodninske družbe – SOD), v katerem so direktorji začeli najemati kredite in kupovati večje deleže gospodarskih družb, ki so jih vodili. Nastala je »tajkunska kriza« s padcem medsebojnega zaupanja v slovenski družbi. Ko so se začele težave z vračanjem kreditov, je »tajkunska kriza« prerasla v »dolžniško krizo«;

b) znižala stopnje dohodnine in davka na dohodek pravnih oseb (davek na profit) ter odpravila davek na izplačane plače s skupnim učinkom 900 milijonov evrov letnega javnofinančnega primanjkljaja (ocena Ministrstva za finance, 2009). Nastal je visok »strukturni javnofinančni primanjkljaj«, ki ga konjunktura ne odpravi. V primeru recesije smo postali izjemno ranljivi;

c) povečala je obseg kreditov (slovenski bruto zunanji dolg se je od leta 2004 do 2008 povečal za 24 milijard evrov in dosegel 106 odstotkov BDP; razmerje med depoziti in krediti v poslovnih bankah se je poslabšalo s stabilnih 1 : 1 na visoko tveganih 1 : 1,6), kar je skupaj z omenjenim znižanjem davčnih stopenj privedlo do inflacije (v letu 2008 je dosegla skoraj 6 odstotkov), padca konkurenčnosti

V letu 1988 je imel v Sloveniji vsak sedmi zaposleni diplomu višje ali visoke stopnje, leta 2016 pa že vsak tretji. Slovenske gospodarske težave novejšega obdobja so se začele z vodenjem neoliberalne ekonomske politike v letih od 2005 do 2008.

ti ter do primanjkljaja v zunanjetrgovinski menjavi (731 milijonov evrov ali 2 odstotka BDP v letu 2008). Slovenija je bila na poti v strukturno odvisno gospodarstvo. S kolapsom svetovnega finančnega sistema konec leta 2008 je v naši državi sledila gospodarska kriza dvojnega dna:

a) V recesiji leta 2009 je slovenski BDP realno upadel za 8 odstotkov. Med ukrepi za odpravo krize je država začela intenzivno spodbujati investicije v raziskave in razvoj s postopnim izboljšanjem konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, povečevanjem njegovih tržnih deležev ter rastjo izvoza. Investicije za raziskave in razvoj so naraščale do leta 2013 in dosegle 2,6 odstotka BDP, kar je predstavljal četrti strateški premik po osamosvojitvi. V letu 2010 se je BDP začel povečevati.

b) Februarja leta 2012 se je v Sloveniji še drugič začela neoliberalna ekonomska politika, ki je z Zakonom o uravnoveženju javnih financ in z omejevalno kreditno politiko Banke Slovenije povzročila vnovično recesijo. Dobili smo krizo dvojnega dna. Od leta 2011 do 2013 je BDP realno upadel za 4 odstotke. V letu 2013 je bil za 10 odstotkov nižji kot leta 2008.

c) Slovenija je v krizi izgubila 91 tisoč (10 odstotkov) delovnih mest.

Ob stabilnem povečevanju izvoza in nanj vezanih investicij se je v letu 2014 povrnila rast BDP in do 2017 nadomestila upad po 2008.

Država je med odpravljanjem posledic gospodarske krize za stabilizacijo finančnega sistema najela za približno 15 milijard evrov več kreditov, kot bi bilo potrebno za kritje javnofinančnega primanjkljaja. Njeno premoženje v bankah in podjetjih se je ustrezno povečalo in njegova privatizacija je postala cilj struktur, ki imajo naravo organiziranega kriminala.

Presenetljivo novo žensko gibanje v ZDA

»Napočil je čas!«

Predsednik ZDA Trump je imel veliko srečo, da so ga zasačili pri hvalešanju s spolnim nadlegovanjem, preden se je oktobra 2017 nekaj pogumnih igralk odločilo, da ne bodo več molče prenašale izsiljevanja spolnih uslug za to, da bi dobile vloge.

// BESEDILO: Sonja Lokar

Množično priglašanje žrtev na družbenih omrežjih (Tudi jaz, Me too) je sprožilo plaz in nedotakljivi so postali še kako ranljivi. Novembra lani je Nacionalna zveza kmečkih delavk, 700.000 v glavnem Latinoameričank, poslala pismo solidarnosti s temi ženskami, in se jim zahvalila, da so zbrale pogum in se pritožile nad spolnim nadlegovanjem v filmski industriji.

»Čeprav delamo v zelo različnih okoljih, si delimo enake izkušnje – na nas prežijo posamezniki, ki imajo moč zaposliti, odpustiti, nas uvrstiti na črne sezname in na druge načine ogroziti našo ekonomsko, fizično in čustveno varnost. Zelo malo vplivnih položajev imamo, tako kot ve, in prijaviti kakršno

Takole so zapisale v svojem proglasu »Napočil je čas«:

»Še posebno si želimo povzdigniti glas, oblast in moč žensk, ki delajo v nizko plačanih panogah, kjer jih finančna negotovost izpostavlja visokim stopnjam tveganja na spolu zasnovanega nasilja in izkoriščanja. Vsaki ženski, ki dela v kmetijstvu in mora prenašati nezaželene spolne ponudbe svojega šefa, vsaki gospodinjji, ki se poskuša izmakniti vsiljivemu gostu; vsaki čistilki, ki jo ponoči pri delu v zgradbi v past ujame njen plenilski nadzornik; vsaki natararici, ki jo otipava stranka, prepričana, da bo morala to sprejeti z nasmehom; vsaki delavki v šivalnici in tovarni, ki je prisiljena, da si s seksom »kupi« več dela; vsaki gospodinjski pomočnici in negovalki, ki se je prisil-

»Napornim prizadevanjem žensk, da bi prodrle, da bi se povzpele, da bi preprosto bile slišane in upoštrevane na delovnih mestih, kjer prevladujejo moški, je treba narediti konec. Napočil je čas, da se odpravi ta neprebojni monopol!«

koli poškodbo ali krivico, ki nam jo prizadenejo, ni videti kot realna možnost. Pritožiti se nad čimer koli, celo nad spolnim nadlegovanjem, ne pride v poštev. S tem bi preveč tvegale, med drugim možnost prehraniti svoje družine in ohraniti svoje dobro ime.«

S tem pismom solidarnosti je boj igralk za pravico do osebne integritete dobil razredno dimenzijo. V odgovor na to pismo solidarnosti je 1. januarja 2018 več kot tisoč vplivnih hollywoodskih žensk ustanovilo finančni sklad. Ta sklad bo pomagal do pravice in zadoščenja vsem, ki si zaradi revščine in strahu pred represalijami tistih, ki jih spolno zlorablajo in izkoriščajo, ne morejo pomagati.

no dotika njen klient; vsaki imigrantki, ki so jo utišali z grožnjo, da bo kaznovana s prijavo, ker nima urejenega legalnega statusa, vsaki od žensk v kateri koli industriji, ki je izpostavljena nesposobnostim in žaljivemu vedenju in od katere se pričakuje, da bo to tolerirala zato, da bi zaslužila za preživetje, sporočamo: z vami stojimo! Podpiramo vas!«

Potem pa so dodale:

»Žal vse preveč centrov moči, od zakonodajnih organov do upravnih odborov podjetij in univerz, ni sestavljenih paritetno, v njih ni pol žensk in pol moških in ženske v njih nimajo enake moči pri odločanju. Ta sistemska ne-

enakost spolov in neravnovesje moči med spoloma ustvarjata okolje, ki je spodbudno za zlorabe in nadlegovanje žensk. Zato zahtevamo znatno povečanje števila žensk na vodilnih položajih v vseh gospodarskih panogah. Dodatno zahtevamo enako zastopnost, enake dodatke in enako plačilo za vse delavke, ne da bi sploh omenjale večjo zastopnost žensk nebele rase, migrantk, lezbijk, biseksualk, transspolnih žensk, katerih izkušnje pri delu so dostikrat še precej hujše od tistih, ki jih imajo njihove bele heterospolne kolegice.«

»Napornim prizadevanjem žensk, da bi prodrle, da bi se povzpele, da bi preprosto bile slišane in upoštrevane na delovnih mestih, kjer prevladujejo moški, je treba narediti konec. Napočil je čas, da se odpravi ta neprebojni monopol!«

Washington Post je 1. februarja letos objavil analitičen članek s podatki o bedni zastopnosti žensk v kongresu (19 odstotkov) in senatu (22 odstotkov) in presenetljivo novico: v letu 2016 je v ZDA za razne izvoljive položaje poskusilo kandidirati 920 žensk. V letu 2018 je namero, da bi kandidirale, izrazilo 26.000 žensk!

Čas bo pokazal, ali je novo žensko gibanje v ZDA res nepričakovano in iz zornega kota spolnega nadlegovanja žensk pri delu odprlo novo poglavje v ženskem gibanju razvitega sveta in ga preusmerilo k vprašanju razrednih, rasnih, statusnih neenakosti, izobčenosti manjšinskih žensk, k vprašanju solidarnosti med skupinami delovnih žensk, k vprašanju organiziranja ženskih bojev ter določno odprlo vprašanje enake politične moči žensk. Kaj pa me v Sloveniji, v Evropi? ●

Slovensko priznanje Palestine ima zgolj simbolni pomen

Nadgraditi obstoječe spora

V slovenskem političnem prostoru v zadnjem času poteka precej zaostrena razprava o vprašanju, ali naj Slovenija prizna (državo) Palestino. Vladne stranke in Levica podpirajo priznanje, pri čemer poudarjajo, da naj bi naša država tako pomagala palestinskemu ljudstvu (tudi s tem, da bi spodbudila druge članice EU k priznanju). Spodbudila pa bi tudi ustavljeni »mirovni proces« in ustvarjala večjo enakopravnost Palestincev v pogajanjih z (do zdaj) mnogo močnejšim Izraelom.

// BESEDILO: **dr. Primož Šterbenc**,
Fakulteta za management Univerze na Primorskem

Nasprotniki priznanja argumentirajo, da bi priznanje, ki naj bi bilo nekakšen recidiv nekdanje politike neuvrščenosti, oslabilo mednarodni položaj Slovenije, saj naj bi proti njej obrnilo Izrael in ZDA. Najprej je nujno poudariti, da država ne nastane s priznanjem drugih držav, temveč takrat, ko neka entiteta izpolnjuje tri kriterije, ki jih predpisuje mednarodno pravo: imeti mora ozemlje, prebivalstvo in efektivno oblast oziroma organizacijo, neodvisno od drugih držav. Palestinska entiteta nikakor ne izpolnjuje tretjega kriterija, saj Izrael lahko kadar koli z lahkoto ustavi delovanje palestinskih oblasti. To je posledica tega, da Izrael vse od leta 1967 flagrantno in kontinuirano krši mednarodno pravo, in sicer Ženevsko konvencijo za zaščito civilnih oseb med vojno (v nadaljevanju Četrta ženevska konvencija),

brez česar je preprečil možnost, da bi imela palestinska entiteta ozemeljsko povezanost, s tem pa možnost neodvisnega delovanja. Judovska država je na Zahodnem bregu tudi zgradila razvejano omrežje »obvoznih« cest, po katerih lahko vozijo zgolj Judje, poleg tega pa je postavila »varnostni zid«, ki se zajeda globoko v notranjost Zahodnega brega in zaobjema bloke judovskih naselij, Vzhodni Jeruzalem pa ločuje od Zahodnega brega. Končno je Izrael s sistematično politiko preprečil kakršen koli razvoj palestinskega gospodarstva.

Kršenje ženevske konvencije

Mogoče je oceniti, da je Izrael ustvaril tako obsežna dejstva na terenu, da je takšno stanje bolj ali manj ireverzibilno, kar pomeni, da palestinska država zelo verjetno ne more več nastati. Priznanje

Priznanje Palestine, ki je večinoma pravna abstraktnost, ne more zares odpravljati velike asimetrije med Palestino in Izraelom v pogajanjih, kajti izraelska ogromna vojaška, gospodarska, tehnološka in politična premoč je zelo stvarna.

ter demografsko in fizično spreminja palestinsko okupirano ozemlje (Zahodni breg, Gazo in Vzhodni Jeruzalem).

Z naselitvijo več kot 700.000 judovskih naseljencev na palestinskem okupiranem ozemlju, predvsem v treh velikih blokih judovskih naselij na Zahodnem

Slovenije torej realno gledano ne more pripomoči k nastanku palestinske države. Celo več, tudi če bi Palestino priznale vse članice EU, to ne bi ustvarilo palestinske državnosti. Mednarodno pravo sicer dopušča možnost, da priznanja držav kompenzirajo odsotnost izpolnjevanja kriterija efektivne oblasti, vendar

Za priznanje Palestine je potreben tudi pritisk držav EU na Izrael

pa zgolj v primeru, če se neka entiteta približuje k izpolnjevanju tega kriterija. V primeru Palestine poteka nasprotni proces, saj Palestina zaradi še nadaljnjega izraelskega kršenja mednarodnega prava zmeraj manj izpolnjuje tretji kriterij.

Argument, da bi Slovenija s priznanjem spodbudila ustavljeni »mirovni proces« in tako pomagala Palestincem, razkriva nepoznavanje bistvenih ozadij dogajanja v izraelsko-palestinskem sporu v zadnjih desetletjih. »Mirovni proces« je namreč konstrukt, ki je Palestincem od leta 1993, ko se je začel, do danes odvzel možnost pridobitve suverene in življenjsko sposobne države. Ravno v času, ko je – z določenimi prekinitvami – potekal (od leta 1993 do leta 2016), je Izrael namreč najbolj intenzivno kršil

Potreben nov pristop

In prav v tem spoznanju se skriva napotek za nadaljnje ustrezno delovanje. Obstoječe sporazume, na katerih temelji »mirovni proces«, je treba zamenjati oziroma nadgraditi z novim pristopom, ki bo jasno zahteval strogo spoštovanje

Četrto ženevsko konvencijo in s tem Palestince pripeljal v brezizhoden položaj. To je posledica dejstva, da Deklaracija o načelih (»Sporazum iz Osla«) in poznejši izvedbeni sporazumi, podpisani v letih 1993–1999, ki so pravno-politični temelj »mirovnega procesa«, ne vsebujejo nobenih resnih varovalk pred izraelsko kršitvijo mednarodnega prava. Poleg tega je kot referenčna točka v zvezi s končnim rezultatom »procesa« navedena resolucija Varnostnega sveta OZN št. 242 (22. november 1967), ki je v upoštevanju angleški jezikovni verziji tako dvoumna, da nikaikor ne zagotavlja umika Izraela s palestinskega okupiranega ozemlja. Zaradi tega bi morali slovenski zagovorniki priznanja Palestine vedeti, da obuditev »mirovnega procesa« lahko pomeni zgolj nadaljevanje stanja, ki je privedlo v zdajšnji katastrofalni položaj.

Četrte ženevske konvencije. Pri tem je treba zelo jasno izpostaviti, da so članice EU v skladu s 1. členom Četrte ženevske konvencije pravno obvezane (!) zagotoviti, da Izrael ne bi kršil te Konvencije. Ker tega nikoli niso zares naredile, danes obstaja položaj, ko palestinska država verjetno ne more več nastati. Zato je mogoče domnevati, da se članice EU zavedajo svoje odgovornosti za izgubljeni položaj in da si želijo s priznanji (neobstoječe) palestinske države lajšati slabo vest oziroma ustvarjati privid, da položaj na terenu v resnici ni tako katastrofalen. Ni res, da je največ, kar lahko storijo članice EU (tudi Slovenija), priznanje Palestine, temveč bi morale stvarno pritisniti na Izrael, da bi ta: prvič, takoj prenehal kršiti mednarodno pravo ter spreminjati demografsko in fizično naravo palestinskega okupiranega ozemlja; drugič,

takoj deblokiral Gazo in prenehal mrcvariti tamkajšnje Palestine; in tretjič, da bi judovskim naseljencem preprečil maltretiranje in izjemno oteževanje življenja Palestinecev na Zahodnem bregu. Morda bi Slovenija kot majhna država, ki mora po definiciji uveljavljati mednarodno pravo, lahko v EU opozarjala na nujnost spoštovanja mednarodnopravnih pravil v izraelsko-palestinskem sporu. Realno gledano pa je teža Slovenije verjetno premajhna, poleg tega pa bi si v primeru takšnega delovanja zares nakopala srd Izraela.

Priznanje pravna abstraktnost

Priznanje Palestine, ki je večinoma pravna abstraktnost, tudi ne more zares odpravljati velike asimetrije med Palestino in Izraelom v pogajanjih, kajti izraelska ogromna vojaška, gospodarska, tehnološka in politična premoč je zelo stvarna. Edino, kar bi lahko zares neutraliziralo asimetrijo, bi bilo posredništvo močne tretje strani (verjetno so to lahko zgolj ZDA), ki bi stvarno pritiskala na Izrael v smeri rešitve v skladu z mednarodnim pravom. Ker je bila Norveška šibak posrednik v tajnih izraelsko-palestinskih pogajanjih leta 1993, je morala zaradi svoje velike želje po »preboju« prevzeti izraelska stališča in pritiskati na Palestinece, s čimer je soodgovorna za sedanjí položaj.

Če upoštevamo vse navedeno, je mogoče skleniti, da bi imelo slovensko priznanje Palestine zgolj simbolni pomen, pa še to bolj za Slovenijo kot za Palestino. Naša država bi s tem pokazala, da pridaja velik pomen načelu samoodloč-

be ljudstev, na podlagi katerega je tudi utemeljila svojo državnost. Poleg tega bi naša država pokazala, da vodi samostojno zunanjo politiko, potem ko je v zadnjih nekaj letih pred svojim odločanjem večkrat najprej opazovala, kako ravnajo druge članice EU; ne nazadnje bi pokazala, da njene zunanje politike ne morejo krojiti pritiski ameriškega proizraelskega lobija in Izraela. ●

Slovesnost ob dnevu spomina na žrtve holokavsta

Glas spomina mora preglasiti

Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja pri Zvezi združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je pripravil osrednjo spominsko slovesnost ob mednarodnem dnevu spomina na holokavst. V Centru urbane kulture v Kinu Šiška v Ljubljani se jo je udeležilo več kot 300 nekdanjih internirank in internirancev, ukradenih otrok, izgnancev, borcev in bork ter gostov.

// BESEDILO: TV Medvode // FOTO: mag. Aleš Nanut

Nacistična Nemčija si je v času druge svetovne vojne določila strahoten cilj – »dokončno rešitev«, Entlösung. Želeli so popolnoma iztrebiti evropske Jude, in to s stradanjem, prisilnim delom, zaplinjanjem in sežigom. Koncentracijska in uničevalna taborišča so bila posejana po vsej Evropi. V največjem taborišču, poljskem Auschwitzu, je umrlo več kot milijon ljudi. V taboriščih je med drugo svetovno vojno trpelo več kot šestdeset tisoč ljudi iz Slovenije, več kot dvanajst tisoč pa se jih zaradi pobojev ali pa zaradi posledic mučenja in bolezni nikoli ni vrnilo v svoje domove. V letih od 1933 do 1945 so nacisti ubili šest milijonov Judov in milijone drugih, »manjvrednih« ljudi: Romov, Sintov, Slovanov, političnih nesomišljenikov, homoseksualcev, telesno in duševno prizadetih.

Zbrane, med njimi so bili tudi predstnik Republike Slovenije Borut Pahor, varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije Tit Turnšek, predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat Muc, zgodovinar in bodoči direktor Sinagoge v Mariboru Boris Hajdinjak in pater Bogdan Knavs, je v imenu organizatorja pozdravil **Jani Alič**, predsednik odbora, ki je spomnil na 27. januar 1945, ko je Rdeča armada osvobodila zloglasno koncentracijsko taborišče Auschwitz - Birkenau, in na 1,6 milijona umrlih v tej tovarni smrti. Spomnil je tudi na umrle Slovence v italijanskih, nemških, hrvaških in madžarskih koncentracijskih taboriščih. Samo v Auschwitzu je bilo odpeljanih 2346 slovenskih taboriščnic in taboriščnikov, od

Nastopajoči na prireditvi, skrajno levo Ines Pahor, avtorica prostorske instalacije Holokavst

katerih se jih več kot 1350 ni nikoli več vrnilo domov.

Glas spomina mora preglasiti šepet pozabe, šepet o žrtvah holokavsta ne sme potihnuti, »da ne bi potihnila bolečina, da ne bi potihnila osuplost, da ne bi potihnila groza. Ko se spomnimo holokavsta, se spomnimo šestih milijonov pomorjenih Judov, spomnimo se koncentracijskih taborišč in plinskih celic, spomnimo se brezštevlnih pogromov po vzhodni Evropi, spomnimo se trakov z Davidovo zvezdo na rokah ljudi, spomnimo se zaseženih hiš, zaseženih tovarn, spomnimo se brezštevlnih zaseženih življenj. In spomnimo se tudi glasu, ki pravi *nikoli več*. Ta glas odzvanja v nas. *Nikoli več. Nikoli več. Nikoli več*. In zdaj, triinsedemdeset let po koncu vojne, se sprašujemo, čigav glas je to. Kdo vse danes izgovarja *nikoli več?*« se je spraševal tokratni slavnostni govornik **Goran Vojnovič**.

V čustvenem nagovoru tudi poudaril, da se leta 2018 holokavsta ne bi smeli samo spominjati, temveč predvsem zavedati. Zavedati dejstva, da je človeška zgodovina tudi zgodovina nečlo-

Takole spominja in opominja obiskovalce zrušeni krematorij v taborišču Auschwitz - Birkenau. Foto: Janez Alič

šepet

veškega, zverinskega v človeku. In da »holokavst ni le kratko temno obdobje, v katerem je človek prenehal biti človek, temveč je ta tema v človeku, odkar človek je. «In še, da se je treba zavedati, da »nacizem in fašizem nista le neslavni poglavji človeške zgodovine,

Spominske slovesnosti so se udeležile tudi preživele taboriščnice in taboriščniki iz Auschwitza, Ravensbruecka, Buchenwalda, Mauthausna, Neuengammeja in drugih taborišč.

marveč ju v različnih pojavnih oblikah in z različnimi imeni najdemo posejana po zgodovini od pamtiveka do danes«. Spomnil je, da je zgodovina izmuzljiva

in je vsak zmagovalec v vojni vedno tudi izgubil v miru, saj se boj ni nikoli prenehal. »Mir je le privid, saj še danes nadaljujemo boj, saj si blaginje, ki smo si jo skozi desetletja mukoma izbojevali, nekaj v vojni, nekaj v miru, ne želimo

1. novembra 2005 je Generalna skupščina OZN sprejela resolucijo, s katero je 27. januar razglasila za mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta. Aprila leta 2015 je Evropski parlament sedemdeset let po koncu druge svetovne vojne z resolucijo prepoznal kot zgodovinsko dejstvo tudi genocid nad Romi. Evropski poslanci in poslanke so pozvali, naj se 2. avgust razglasi za dan spomina nad Romi – dan spomina na porajmos.

deliti z drugimi. Zato ni miru oziroma je naš mir le privid. Naš mir je le zatišje, v zatišju pa se porajajo strahovi, iz strahov rastejo tiha sovraštva, ki s časom postajajo vse bolj glasna, vse bolj grozeča.«

»Opomnimo se, da smo si nekoč rekli Nikoli več in da smo se izneverili sami sebi. Opomnimo se, da so bili ljudje, ki so zagrešili največja grozodejstva v zgodovini, prav takšni ljudje, kakršni smo mi. Opomnimo se, da je vsak izmed nas le človek in da je človek sposoben vsega. Tudi holokavsta. Spomnimo se in opomnimo«, je sklenil Goran Vojnović.

Prireditev je bila pripravljena v produkciji Televizije Medvode. Scenarij sta napisala Mojca Poredoš in Iztok Pipan, v kulturnem programu pa so sodelovali Lina Potočki Vozny, Nina Smole, Daniel Petković, Matej Ulčar, Urban Pipan, pevka Iva Stanič, kitarist Marko Moze-tič, violinistka Zoja Gašparšič, harmonikar Rok Šalamun in Godalni orkester Glasbene šole Ljubljana Moste - Polje z dirigentko Ksenijo Trotovšek Brlek. V slovesnost je bila vključena tudi prostorska instalacija **Ines Pahor** »Holokavst«, ki je nastala kot del njene maturnitetne naloge v Šolskem centru Srečka Kosovela Sežana. ●

Bralkam čestitamo ob 8. marcu, mednarodnem dnevu žena

TRI ROŽE

*Tri rože v vrtu so cvetele,
Njih vonj se širil je okrog
A zdaj so vse tri ovenele,
nihče ne ve, zakaj ta zlog*

*Je sestra moja jih vsadila,
ko se ji je prvi sin rodil.
Možu, sinu in sebi jih posvetila,
simbol ljubezni naj bi to bil.*

*A prišla kruta ta je vojna,
moža so odpeljali ji.
V zaporu glad, tepež in gonja,
pa ubili njega so izdajalci ti.*

*Je roža prva ovenela.
Prenesla tega ni gorja.
Zakaj bi za krvnike cvetela,
saj vsajena je bila za moža?*

*In kmalu so še sina vzeli,
ga odpeljali v Nemčijo.
V logorju so mu veleli –
umri, auslander, za našo zmago to.*

*In druga roža je usahnila,
simbol sina ljubljenega.
Mati solze je točila,
za edinca, Slovenca zvestega.*

*Noč so strelji razdelili,
mir se spremenil je v trušč.
Materi so življenje vzeli,
krvav pod njo postal je grušč.*

*Zdaj še tretja je roža ovenela,
na grobu trem Slovincem pa
luč je slave zažarela,
saj padli so za narod ta.*

*Ti, žena, ki danes še domuješ
v domu in deželi tej,
lahko osmi marec ti praznuješ
in nikar na protestnike ne glej.*

*To naš je praznik – se zavedaj,
že od davnih davnih dni.
Ne dovoli kritik – ne nasedaj.
Borili zanj smo se in trpeli – MI.*

Pesem je leta 2017 napisala 97 – letna Marija Trebec

Veliko ugank in še več megle se spušča nad naše edino pristanišče

Krivična delitev slovenskega

Veliko ugank in še več megle se spušča nad naše edino pristanišče. Referendum o Zakonu o drugem tiru je dal odgovor, ustavno sodišče ga išče in nihče ne ve, kaj bo, ko bo. Statistika zabojniškega pretovora Madžarske ne uvršča na prvo mesto oziroma ni največji trg Luke Koper. Prehitela jo je Avstrija s 175.000 zabojniki pretovora.

// BESEDILO: **Marijan Križman** // FOTO: **Sebastian Šik**

Na videz je res, kar je v Divači rekel minister Peter Gašperšič: »Nobena vlada še ni privedla projekta tako daleč, da bi podpisala pogodbo za pripravljala dela.« To je kot dan in noč v primerjavi s prvo izjavo istega ministra, da drugega tira še najmanj 30 ali 40 let ne bomo potrebovali. Toda v tem tempu smo še vedno 30 ali 40 let stran.

Za boljše razumevanje razmer v Luki in konfliktov z vlado Republike Slovenije je nujno treba osvetliti nekatera dejstva iz časa lastninjenja leta 1993, ko je vlada določila, da so obale, morski akvatorij in zemljišča v vrednosti 180 milijonov dolarjev javno dobro in last države, preostali del Luke v vrednosti 220 milijonov dolarjev pa se je po odločitvi vlade delil takole:

- 51 odstotkov si je prisvojila država v obliki prednostnih delnic,
- 17,33 odstotka republiški skladi,
- 7,65 odstotka Mestna občina Koper,
- 7,48 odstotka je obsegala interna delitev zaposlenim delavcem in upokojenecem Luke,
- 10,20 odstotka je obsegal notranji odkup zaposlenih delavcev in upokojenecv Luke
- 6,34 odstotka je bilo javne prodaje.

Država si je prisvojila 73 odstotkov vrednosti Luke

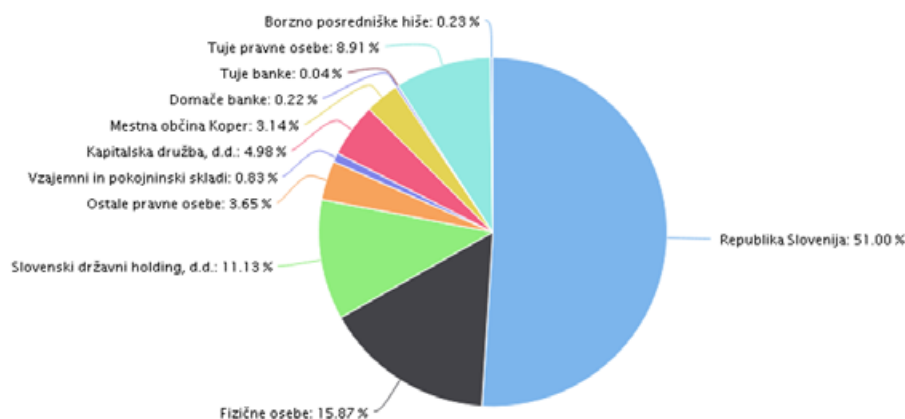
Taka delitev je za zaposlene delavce in upokojence Luke krivična, saj so pristanišče gradili iz svojih plač in z investicijskimi posojili, ki so jih vse vrnil z obrestmi vred. V letih od 1956 do 1962 so investirali 338 milijonov ameriških dolarjev ali 84,5 odstotka vrednosti Luke, z lastninjenjem jim je bilo dodeljenih v obliki certifikatov 7,48 odstotka ali 29.920.000 dolarjev. Vlada je delavcem Luke in upokojenecem omogočila še ugoden nakup 10,20 odstotka v vrednosti 40.800.000 dolarjev, kar je lahko naredil le, kdor je imel finančne možnosti. 6,34 odstotka vrednosti Luke v javni prodaji je nepomembnih. Preprosto nerazumljivo je, da si je država, ki je priznana slab gospodar, prisvojila kar 73 odstotkov vrednosti Luke. S tako odločitvijo je razlastila delavce in upokojence Luke. Država je bila upravičena le do 15,5-odstotnega deleža, to je do 62 milijonov dolarjev, za vsoto, ki so jo podjetja po sili zakona združila v graditev pristaniške infrastrukture. S tako odločitvijo je slovenska vlada najbolj prizadela upokojence Luke, ki so velik del svojih plač vlagali v graditev

pristanišča in imajo zato temu ustrezno nižje pokojnine. Zaradi nizkih pokojnin pa seveda niso imeli denarja za notranji odkup. Vsa druga pristanišča v takratni Jugoslaviji so se gradila s sredstvi zvezne vlade, brez obveze vračanja. Šele po letu 1964 so pristanišča dobila investicijska posojila, ki so jih morala vračati po 1–2-odstotni letni obrestni meri. Pristanišče Bar se je gradilo z zveznimi sredstvi brez vračanja vse do zgraditve. Tudi Luka Trst se je gradila z državnimi sredstvi brez vračanja, italijanska vlada Luki Trst krije tudi izpad dohodka. Zanimivo je, da je Luka Koper kljub tako težkim razmeram za graditev od leta 1963 najrentabilnejše pristanišče na tem delu Jadrana. Vse obveze, ki jih je Luka sprejela, je vedno tudi izpolnila. Tudi zdaj je tako.

S pospešeno rastjo pretovora Luka Koper postaja vse pomembnejši dejavnik na svetovnih blagovnih poteh. Včasih

LASTNIŠKA STRUKTURA - 30.9.2017

okna v svetpozabe

se zdi, da to njeno vlogo in pomen bolj opažajo tujci kot domači oblastniki. Če ne bi bilo tako, bi domača politika že zdavnaj poskrbela za ureditev infrastrukture, še posebno železniške proge, ki je prvi pogoj za nemoten in racionalen prevoz blaga do ciljev. Tujci pa si ne bi toliko prizadevali za uresničitev lastnih interesov, kot to ob vsaki priložnosti poskušajo s poseganjem v naše strateške prednosti. Zgodba z madžarsko udeležbo pri investiranju v drugi tir je le poslednja epizoda na to temo.

Že v letu 2007 je bil prvi poskus Nemčije, da bi iz treh najpomembnejših slovenskih logističnih podjetij, Luke Koper, Intereurope in Slovenskih železnic, ustvarili holding in ga prevzeli. Vajo je dobra tri leta pozneje ponovil nekdanji prvi mož nemških železnic, Hartmut Mehdorn. Tudi ta poskus je bil odbit, ostal je račun v znesku dobrih 600.000 evrov, ki so ga »svetovalcu«

vlade Mehdornu morale za njegovo »uslugo« poravnati nesojeno povezane slovenske logistične družbe. Sledilo je obdobje prepričevanj predvsem luških uprav, da se bliža trenutek, ko že tako preobremenjena enotirna proga iz Ko-

S pospešeno rastjo pretovora Luka Koper postaja vse pomembnejši dejavnik na svetovnih blagovnih poteh. Včasih se zdi, da to njeno vlogo in pomen bolj opažajo tujci kot domači oblastniki.

pra proti Divači ne bo zadostovala za potrebe vse hitreje rastočega pretovora. Zanimivo je stališče sedanjega ministra za infrastrukturo Petra Gašperšiča, ki je pred nastopom mandata zatrjeval, da drugega tira ne potrebujemo vsaj še do leta 2050. Svoje stališče je pozneje vsaj uradno spremenil. Dogodki, ki

so sledili, porajajo dvome o njegovi iskrenosti. Kako naj bi si sicer razložili v letu 2015 naročeno študijo pri OECD o smotrnosti graditve tega tira? Njen končni rezultat je trditev, da bi bila graditev za Slovenijo nerentabilna, saj da se Luka Koper ne bo tako hitro širila, da bi to opravičilo investicijo?! Med podpisniki študije je bil nekdanji svetovalec hamburškega pristanišča, Jürgen Sorgenfrei. Prav tega strokovnjaka je SDH nato v letu 2016 poskusil imenovati za člana nadzornega sveta v Luki Koper, d. d. Le ostremu odzivu zaposlenih, ki so spontano blokirali pristanišče, gre pripisati, da se to ni uresničilo, odstopiti pa je moral takratni prvi mož SDH, Marko Jazbec.

Krivdni odpoklic pristaniške uprave

Toda zgodba o pritiskih na interese Slovenije se s tem ni končala. Po nepotrebnem referendumu o Zakonu o drugem tiru, katerega rezultat si vsaka stran razlaga po svoje, izgublja pa Slovenija, je sledil pritisk na pristaniško upravo Draga Matića, ki je konec leta 2017 privedel do njihovega krivdnega odpoklica. Zdi se, da so bili resnični vzrok za to predvsem različni pogledi na prihodnost razvoja pristanišča.

Brez ustrezne infrastrukturne podpore oziroma brez nujne graditve ustrezne železniške proge se Kopr obeta usoda lokalnega pristanišča, usmerjenega proti vzhodnim trgov, ki so sicer pomembni, a manj kot območje srednje Evrope, od koder nas tudi s pomočjo nespametnih slovenskih oblastnikov izrinjajo konkurenti. Slovenija tako izgublja velik del svoje gospodarske prednosti, ki jo tujci zanesljivo znajo bolje ceniti od naših politikov, saj se ti ne zavedajo, da

poceni razprodajajo slovensko gospodarsko suverenost. Kdor nadzoruje prometne poti in logistiko nekega območja, namreč nadzoruje njegov gospodarski razvoj. Širjenje prometnih poti je tudi magnet za investitorje, saj prinaša nova delovna mesta in s tem krepi blaginjo prebivalstva. ●

Spomini *Jožeta Vintarja - Strnada*

Soustanovitelj kurirske postaje TV-17

Konec januarja se je v svojem 93. letu za vedno poslovil Jože Vintar, s partizanskim imenom Strnad. Bil je partizan, kurir, borec Dolomitskega odreda, eden zadnjih še živelih borcev z Vrhnike, članov ZZB za vrednote NOB Vrhnika. Objavljamo del njegovih spominov na vojno in na najhujši dan v njegovem življenju, ko sta se s soborcem gotove smrti rešila skoraj po čudežu. Zapis je po njegovem spominskem arhivskem gradivu za objavo pripravila njegova hči. Fotografiji sta iz osebne arhiva.

// BESEDILO: **Janja Pečar**

Ko se je začela vojna, je bil Jože Vintar star šestnajst let, rodil se je 6. marca 1925. Ob italijanski zasedbi Vrhnike, kjer je živel, so se fantje, njegovi vrstniki, začeli upirati, ne da bi pravzaprav vedeli, zakaj. A sčasoma so postajali vse bolj organizirani in začeli so delati za OF. Sestajali so se s Francem Mrakom, ki jih je povezal z ilegalcem Viktorjem Klobučarjem - Kraguljem, ta je bil v stalnem stiku z okrožnim komitejem partije. Zbirali so orožje in strelivo, kar je bilo za mlade fante z Raskovca, kjer so živeli, dokaj lahka naloga, saj so bila na Raskovcu vojaška skladišča, polna streliva. Že ob kapitulaciji Jugoslavije so poskrili precej streliva in ročnih bomb.

Od aktivista do partizana

Jeseni leta 1941 je bila njihova skupina že povsem organizirana. Vodil jo je Kragulj, ko ni bilo njega, pa Franc Mrak, ki je padel kot oficir zaščitne enote glavnega štaba leta 1944. V skupini aktivistov so bili poleg Jožeta Vintarja - Strnada še Matevž Istenič - Razdarjev, Oto Dolenc - Štancarjev, ki je padel leta 1944, in Dare Kralj - Dimnikarjev. Posredno so bili na njihovo skupino vezani še Anton Mrlak - Kedeletov, Jože Grom - Maks, ki je tik pred osvoboditvijo padel kot obveščevalni oficir v Krakovskem gozdu, Stane Poglajen - Ture, Ivanka Cukale - Sinička, njena sestra Regina Cukale - Grlica in Mihaela Albreht - Vesna. Člani skupine so se redno sestajali in si potihoma želeli v partizane. Doma so imeli pripravljene nahrbtnike

z najnujnejšo opremo, če bi se bilo treba nenadoma umakniti v gozd. Marca 1942 je bila pri vasi Kajndol nad Podlipo ustanovljena vrhniška partizanska skupina. Nekako v istem času pa je bila ustanovljena tudi logaška partizanska skupina. Obe sta se kmalu združili v 4. četo 1. bataljona Notranjskega odreda. Iz tega je pozneje nastal bataljon in julija leta 1942 Dolomitski odred.

Z vrhniško skupino partizanov je torej skupina ilegalcev, v kateri je bil Jože, imela direktno zvezo, saj se je vanjo vključil Franc Mrak, zvezo z ilegalci pa je prevzel Matevž Istenič. Maja leta 1942 pa so bili izdani in so morali naglo v gozd in med partizane. Četa je bila dodeljena v 1. bataljon Notranjskega odreda. Mlajše so poslali v 3. četo Šerčerjevega bataljona, ki je bila nekakšna šolska četa, v kateri so se urili v vojaških veščinah. Po uspešnem urjenju se je skupina dvajsetih borcev vrnila v Dolomite. Jože Vintar - Strnad je bil borec v udarnem vodu. V roški ofenzivi se je četa umaknila v gozdove za Ljubljanskim vrhom.

Kurir na kurirskih postajah

Avgusta leta 1942 je Strnada k sebi v štab poklical komandant Tone Vidmar - Luka in mu povedal, da je premeščen med kurirje in da bo vzdrževal zvezo z Dolomiti. Za to so ga določili, ker je bil domačin in je poznal teren. Najprej sta bila kurirja z Ivanom Cankarjem - Gamsom, ki je bil prvi stalni kurir, zatem pa je bil njegov spremljevalec France

Malavašič - Matevž. Z njim sta tudi novembra 1942 ustanovila kurirsko postajo Karavla-3, ki se je marca 1943 preimenovala v TV-17. Vzdrževal je zvezo z enotami v Dolomiti, partijsko organizacijo na Vrhniki, terenskimi aktivisti in sploh z ljudmi, ki so na kakršen koli način pomagali v boju za osvoboditev. Večkrat je po svojih skritih poteh peljal odgovorne tovariše in pomembne funkcionarje. Prav tako je ljudi z Gorenjskega vodil v partizane na Dolenjsko. Veliko iznajdljivosti je bilo treba, da so

Jože Vintar-Strnad kot mlad partizan

premagali vse zasede in ovire, ki so jim jih postavljali sovražniki. Na kurirski postaji TV-17 je deloval do decembra leta 1944, ko so zaradi hude zime zmanjšali število kurirjev le na štiri. Premestili so ga na TV-11 blizu Čabra. Spomladi naj bi se vsi vrnili in znova okrepili staro kurirsko postajo pod Ljubljanskim vrhom. Vendar pa so Strnada sovražnikove bombe preprečile vrnitev na TV-17.

14. marca 1945 je s soborcem, kurirjem Jožetom Debevcem-Žanom, nesel ekspresno pošto v Babno Polje. Čeprav je bilo tu osvobojeno ozemlje, so Nemci

Jože Vintar - Strnad

večkrat vdiral nanj, posebno kadar ni bilo v bližini večjih partizanskih enot. Sem so vpadale tudi manjše belogardiistične skupine, navadno preoblečene v partizane, in napadale posamezne aktiviste ter manjše terenske in zaledne enote narodnoosvobodilne vojske. Dan preden sta se Strnad in Žan odpravila na pot, so domobranci napadli kurirsko postajo TV-18 in enoto Notranjskega odreda ter se hudo znesli nad partizani in aktivisti. O tem napadu so izvedeli od treh kurirjev, ki so pribežali na TV-11. Eden izmed njih je bil tudi domačin z Vrhnike, Rado Celarc, ki sta ga Strnad in Žan dobro poznala.

Naslednji dan je bilo treba nesti nujno pošto v Babno Polje, Strnadu in Žanu so se pridružili še tovariši, ki so prejšnji dan pribežali na TV-11. Nekaj pred enajsto so prispeli v breg nad Prezidom in pospešili naprej proti Babnemu Polju. Najprej so na križišču srečali komandirja TV-18 Tomaža Mlakarja in nekaj kurirjev in jim predali pošto. Tomaž jim je v skopih besedah in prizadet povedal o tragediji prejšnjega dne. TV-18 je bila razbita, nekateri tovariši so padli. Povedal je tudi, da se še niso odločili, kje bo novo taborišče, in da se pripravljajo na pokop padlih borcev in aktivistov. Pričakovali pa so tudi pošto z Mašuna za TV-11, zato sta morala Strnad in Žan počakati. Tomaž jim je svetoval, naj počakajo pri Pajštebarju, kjer je bila prejšnji dan partizanska kuhinja.

Vseh sedem borcev je odšlo proti hišici ob robu gozda v smeri Prezida. Ustavili so se na vaškem pokopališču, da se poslovijo od padlih tovarišev. Pretrese ni so bili nad grozodejstvi podivjanih krvnikov. Pri Pajštebarju naj bi počakali

kurirje komandirja Tomaža. Postavili so stražo, v kuhinji je zadišalo po žgancih. Strnad in Žan sva bila nemirna in nista odložila orožja, kot da bi slutila, da se bo nekaj zgodilo. Nenadoma je Strnad skozi okno opazil neznane partizane, ki so tekli proti hiši, za njimi pa vojake s čeladami v uniformah. Ko so prišli bliže, je spoznal, da imajo domobranske uniforme. Zavpil je: »Beli!« in se hitro umaknil k podboju kuhinjskih vrat. Bilo je očitno, da so preslepili njihovega stražarja in ga ubili. Le kako uiti, jim je ključevalo v glavi. Po oknih je že zarpotalo, pri vhodnih vratih pa je stal domobranski mitraljezec in z naperjenim orožjem kričal, naj se predajo. Strnad je ustrelil proti mitraljezcu in soborcem zavpil poziv k orožju. Tudi Žan in drugi so začeli streljati.

Najhujša bitka in najdaljši dan

Iz gozda so se usipali domobranci, imeli so mitraljezce, na hišo so metali bombe. Kazalo je, da so partizani izgubljeni. Tovariši so se dogovorili, da si sami vzamejo življenje. Dva med njimi sta bila celo brez orožja in sta zahtevala, naj to stori Strnad, ki je imel brzostrelko. Ni mogel. A že v naslednjem trenutku ju je pokosil domobranski mitraljezec. Nenadoma je padel tudi Rado, nekoliko preveč se je dvignil pri oknu ... Po dobrih 15 minutah neenakega boja sta Strnad in Žan ostala sama, zunaj pa je še kar grmelo. Domobranci so skozi okno metali bombe v hišo, trske so letele od vrat

S Francem Malavašičem - Matevžem sta novembra 1942 ustanovila kurirsko postajo Karavla-3, ki se je marca 1943 preimenovala v TV-17.

in oken. Oba sta bila ranjena od drobcev bomb. Strnad je v obupu pobrskal po žepih, da bi uničil vse, kar bi lahko prišlo prav sovražniku. S trpkim nasmehom se je poslovil od tovariša Žana in si nameril cev brzostrelke pod brado. Nekaj dni pred tem nesrečnim dnevom je dopolnil dvajset let. Naj zdaj umre, se je spraševal. Na pragu svobode?

Nenadoma se je na vratih pojavil visok domobranec s srebrnimi našitki na ramenih, domobranski poročnik, kakor se je izkazalo pozneje. Čez prsi je imel brzostrelko, pripravljeno na strel. V tistem trenutku pa je Strnad svojo brzostrelko samodejno odmaknil od podbradka

proti domobrancu in sprožil. Nasmehnil se je Žanu, v nasmehu pa je tičalo spoznanje, da je za poslednji strel še vedno dovolj časa. Spet so začele padati bombe. V podu v hiši je nenadoma zazijala odprtina. Bilo je skrivališče za mast in kurirja sta se zvezla vanj. Domobranci so še kar napadali. Nad njima so ležali mrtvi borci, tudi sama sta krvavela, ranili so ju drobci bomb. Strnad je imel ranjene noge, Žan pa je bil ranjen v prsi in je težko dihal. Nato je streljanje ponehalo in v hišo so prišli belogardisti. Pogovarjali so se, se smejali in preklinjali. S puškinimi kopiti so se spravili nad mrtve. Zaslíševali so gospodinjjo, in ko jim je povedala, da jih je bilo v hiši pet, so odšli. Kurirja sta bila rešena. Groza je minila ...

Rešila so ju domača dekleta in ju prevzela, spravili so ju na varno. Pet borcev je v hiši izgubilo življenje, Strnad in Žan pa sta bila hudo ranjena. Partizani so ju poslali v Slovensko vojno partizansko bolnišnico 11, od tam v evakuacijsko bolnišnico v okolici Črnomlja, nato pa z letalom na jug Italije, v zavezniško bolnišnico v Bari, kjer sta dočkala osvoboditev. V domovino sta z Jožetom Debevcem - Žanom prišla 8. junija 1945. Čeprav bi morala nadaljevati zdravljenje, se je obrnilo drugače: na Vrhniki sta srečala skupino aktivistov, med njimi je bil Janez Brenčič - Ciril, ki ju je vključil v Narodno zaščito. Jože Vintar je postal poveljnik Narodne zaščite na Vrhniki. Od tam je odšel v Polhov Gradec, marca leta 1946 pa v šolo za komandni kader. Po končani šoli

je služboval kot komandir postaje milice, inšpektor, operativec državne varnosti, upokojil pa se je kot podpolkovnik in načelnik inšpektorata milice v Celju.

Po upokojitvi je veliko svojega prostega časa posvetil zbiranju zgodovinskega gradiva o NOB, kurirjih, tovariših partizanih in aktivistih z Vrhnike ter označevanju in urejanju partizanskih obeležij. Vse je tudi skrbno fotografiral in zapisal. Svoje zapise o vojnih dogodkih je pogosto objavljaval v različnih časopisih. Za svoje delo med vojno in po njej je Jože Vintar Strnad dobil množico visokih državnih in vojaških odlikovanj in priznanj. ●

Na obisku pri 89-letnem Otonu Medvešu v Kobaridu

Osvobajal je Trst in gradil Novo Gorico

Oton Medveš je živi almanah spominov iz druge svetovne vojne. Danes 89-letni upokojenec živi v Kobaridu, kjer se je tudi rodil. V družini so bili štirje otroci, ki so med vojno ostali brez očeta, saj so ga Nemci odpeljali v Dachau, od koder pa se ni nikoli vrnil.

// BESEDILO IN FOTO: **Vojko Hobič**

Rojen pod Italijo se je moral učiti italijanskega jezika, doma pa so govorili slovensko. V mladosti je okusil surovost fašistične Italije. Kot deček odšel v partizane in se pridružil NOB, postal je borec Bazoviške brigade in jurišnega bataljona 30. divizije IX. korpusa. Osvobajal je Trst, po vojni pa gradil Novo Gorico. Do upo-

Med vojno so otroci živeli pri sorodnikih na Livškem. Oton je živel pri stricu na Jevščku, od koder je kot 15-letni deček 5. septembra 1943 skupaj z drugimi vaščani odšel v partizane. »Kmalu po prihodu v partizane sem na Matajurju doživel ognjeni krst. Po padcu Kobariske republike v novembru leta 1943 so namreč Nemci čistili okolico Kobarida partizanov. Našo 18. brigado, pozneje imenovano Bazoviška, so potisnili proti vrhu Matajurja in jo obkolili. Ponoči z 9. na 10. november je padal sneg. Nemci so se v belih maskirnih oblekah na smučeh približevali našim položajem in nas napadli. Skočil sem za kamnito škarpo in se potem skupaj z ranjenci umaknil. V bojih je padlo 30 borcev. Glavnina se je med boji umikala proti Oborči v Benečiji in pozneje proti Brdom,« se ognjenega krsta spominja Oton.

Ta prvi spopad je mladeniča prekalil v odločnega borca, kar mu je pozneje v bojih koristilo. Z Bazoviško brigado se je premaknil v Trnovski gozd, od koder so izvajali akcije v Vipavski dolini, v okolici Štanjela in na Krasu.

Na tekmovanje prispel prepozno

Iz Bazoviške brigade so na tekmovanje v smučanju, ki je potekalo v osvobojenem Cerknem 20. in 21. januarja 1945, poslali dva partizana. Na pot sta se podala v visokem snegu iz Predmeje čez Trnovski gozd proti Lokvam, kjer naj bi jima domačin predal smučarsko opremo. Poleg tega, da sta bila vsa mokra, so se Otonu odprli še čevlji. Zavezal jih je z žico, ki jo je dobil na pašniku, da je sploh lahko hodil. Na Lokvah sta čakala in po enem dnevu le dočakala domačina, ki jima je prinesel opremo. Zaradi zased in bojev sta proti Cerknemu krenila po stranskih poteh in zato sta

prispela prepozno. Tekmovanje je bilo že končano. Kljub temu sta bila vesela, da sta srečno prispela in da sta dobila topel obrok. Ob vrnitvi sta na Lokvah vrnila opremo in se vrnila v enoto. »Vse dokler mi je zdravje dopuščalo, sem se redno udeleževal Partizanskih smučin. Tekmoval sem v veleslalomu in smučarskem teku,« dodaja Oton, ki ga na Partizanske smučine spominjajo številne kolajne v njegovi »športni« vitrini.

V enoti je nekega dne, ko so bili na rapalski meji, odjeknila novica, da je zmanjkal poln nahrbtnik hrane. Otona kot najmlajšega so nekateri kaj hitro obdolžili, da ga je vzel prav on. Začeli so ga zasliševati, on pa je trdil nasprotno,

Oton Medveš v Trstu maja 1945

kojitve je delal v tovarni TIK Kobarid. Vse do pozne starosti je bil vnet kolesar, tekač, smučarski tekač in planinec. Ves čas je tudi zvest delu v krajevni organizaciji ZB Kobarid.

saj ni nič vedel o kraji. Začel je jokati in ponavljati, da ni bil on. Strah ga je bilo, ker so za tak prekršek v vojni storilca ustrelili. Glede na to, da je bil najmlajši borec v enoti, so ga oprostili obtožbe, storilca pa niso odkrili.

Boj za osvoboditev Trsta

Po zavzetju nemških postojank na Predmeji in Otlici je Oton deloval v jurišnem bataljonu 30. divizije. Iz Trnovskega gozda so se enote 28. aprila 1945 skozi Vipavsko dolino podale proti Trstu. Borcem so pred pohodom poveljniki pojasnili naloge, ki so bile pred njimi. Izvedeli so, da gredo v boj za Trst, da pohod ne bo lahek in da jih čakajo težki boji z močnim nemškim sovražnikom. Oton je bil v jurišnem bataljonu 30. divizije. »Ko smo se spustili v Vipavsko dolino, smo se pri Štanjelu spopadali s četniki in domobranskimi enotami. Pohod smo nadaljevali čez Kras in 29. aprila v večernih urah vkorakali v Komen in Volčji Grad. Blokiralni smo povezavo s Prosekom in zavzeli položaje na robu med Opčinami in Prosekom. Nale-

teli smo na hud odpor sovražnika in bojevali boj meter za metrom. Z ročnimi bombami smo se prebili vse do središča Trsta. Zasedli smo Vojašnico Vittoria Emanuella III., zajeli čez 300 vojakov in oficirjev in prekinili prometne povezave med Trstom in Tržičem. Prišli smo pred novozelandsko divizijo, pred Angleži in četrto jugoslovansko armado,« se dogodkov še vedno živo spominja Oton Medveš. 4. maja 1945 so se vse enote zbrale na Trgu enotnosti v Trstu in tam se je končala tudi bojna pot 30. divizije med drugo svetovno vojno. Oton je bil pozneje poslan na Gorenjsko, kjer je z drugimi tovariši enote KNOJ-a nekaj časa stražil grad Strmol.

Nesreča pri miniranju

Po vojni je Oton obiskoval gimnazijo v Novem mestu, med poletnimi počitnicami pa je odšel v mladinsko delovno brigado Bogdana Osolnika in pomagal graditi Novo Gorico. Ob miniranju ga je zadel kamen in mu polomil rebra. Dela ni mogel več nadaljevati, zato je bil odpuščen. Bil je razglašen za udarnika. Na to značko je še posebno ponosen.

V Kobaridu, kjer si je ustvaril družino, se je Oton po vojni udeleževal v različnih športih. Na tekmovanja ga danes spominjajo kolajne v urejeni vitrini. Nanje je Oton ponosen. Teh je kar 134. Najraje se spominja tekmovanj Partizanskih smučin Cerčno, tekmovanj borcev TV-15 na Občicah in tekmovanja borcev v veleslalomu na Kaninu. Udeleževal se je smučarskih tekov Marcialonga v Italiji in Dolomitenlauf v Avstriji. Bil je stalni gost na Trnovskem maratonu. Še posebej pa je ponosen, da je pretekel na smučeh tudi znameniti 96 km dolgi Vasaloppet na Švedskem. Ne manjka mu tudi kolesarskih medalj. Poleg medalj in pokalov hrani Oton tudi izjemno obsežen arhivski material fotografij in osebnih dokumentov.

Vedno je vesel obiska prijateljev, posebej še, ko ga obiščejo člani borčevske organizacije v Kobaridu. Pove, da je kot mlad v vojni veliko pretrpel, zato je razočaran nad vsemi, ki blatijo partizanski odpor. »V vojni smo bili vsi tovariši. Pomagali smo si, se bojevali za enak cilj, za osvoboditev domovine. Dobro je, da še obstaja borčevska organizacija. Tako naš boj ne bo in ne sme biti pozabljen. Vsi se moramo upirati in odgovarjati vsem pojavom, ki hočejo omaloževati NOB in borce«, je zaključil. ●

Kolajne ga spominjajo na njegovo športno udejstvovanje

Ne trgujte z njo

*Tisočkrat bodi preklet,
ki si dvignil roko nad svojega brata,
tega zločina se ne da z ničimer sprati,
za vedno ostajajo zaprta vrata!*

*In ti, ki si zagrešil nov zločin,
ko si se šel boga in rabsodnika,
pogazil v sebi si človeka
in si nadel podobo strašnega krvnika!*

*Preklet bodi tudi ti,
ki si strašno sovraštvo razvnel,
ljudi naščeval med seboj,
nihče ti tega greha ne bo nikoli odvezl!*

*Vsaka smrt je dokončna, boleča,
ker se življenje za zmeraj konča,
svojci izgubijo ljubljeno besedo,
obupani so, polni gorja!*

*Zato, prosim, ne razvrščajte smrti,
ne kažite je več, ne trgujte z njo,
vse so prekrite z istimi prti,
ob vsaki posebej je zmeraj hudo!*

Sledili ti bomo vsi

*Z zanimanjem berem, kar pišeš, poet,
in se sprašujem tako mimogrede,
le kakšen je ta tvoj svet,
kjer je v ospredju vedno samo srce!*

*Kaj ne čutiš svojega dolga,
te nič v prsih ne žge,
ko ti uničujejo domovino,
prodajajo podjetja, ljudje pa trpe?*

*Ne boš protestiral naglas,
se ne boš v svojih pesmih zavzel,
da bi se vrnil srečni čas,
da bi lahko vsakdo od svojega dela živel?*

*Da bi se ljudje razumeli,
si pomagali, drug z drugim potrpe,
živeli v slogi, miru in sreči,
skupaj delali načrte in se dobro imeli!*

*Zdaj ni čas solz in samopomilovanja,
zdaj je čas jasnih ciljev in hotenja,
zdaj je čas za smela dejanja,
da v prihodnost usmerimo naša življenja!*

*Zato, poet, naj bo tvoja beseda kakor skleda,
iz katere bomo zajemali mi,
iz nje črpali moč in vero,
zato ne oklevaj, sledili ti bomo vsi!*

Jože Sevljak

Zveza borcev je bila ustanovljena 4. julija 1948

Jubilej priložnost, da se zavemo korenin

Zveza borcev NOB Slovenije je bila ustanovljena 4. julija 1948 kot veteranska organizacija. Predsednik zvezne je bil Aleksander Rankovič - Marko, republiške pa Matija Maček, ta je bil predsednik od leta 1948 do 1962. Ustanovljena je bila šele tri leta po zmagi v drugi svetovni vojni in tri mesece po prejemu slovitega pisma Stalina in Molotova.

// BESEDILO: **Janez Stanovnik**,
častni predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije

Takrat je našemu vodstvu, ki je bilo v tridesetih letih prejšnjega stoletja v Moskvi in je vedelo, kaj se tam dogaja, šlo za življenje in smrt. Zato je Stalinovo pismo sprejelo kot smrtno obsodbo. Dejstvo, da so poklicali stare zveste borce, dokazuje, da so se hoteli nasloniti na domoljubno zvestobo.

Prvo obdobje ZB je bilo v znamenju boja s kominformom. To je bil čas zvestobe. Drugo obdobje je bilo Titovo geslo »tovarne delavcem« in prehod v samoupravljanje. Zveza borcev je bila takrat hrbtnica tega ideološkega prehoda. Z novo ustavo je bila KPS formalno priznana kot idejna in politična vodilna sila, Zveza borcev pa je kot družbenopolitična organizacija postala članica komiteja za zaščito ustavne ureditve. Zveza borcev je dobila tudi mesto v družbenopolitičnem zboru republiške skupščine in je tako sodelovala v zakonodajnem procesu države.

Zveza borcev se je v tistem obdobju razširila tako, da v organizaciji niso bili zastopani samo borci, ampak tudi drugi udeleženci vojne. Preimenovala se je v organizacijo borcev in udeležencev NOB.

Niko Kavčič kot eden vodilnih članov Zveze borcev v svoji knjigi skoraj trdi, da so osamosvojitve Slovenije izpeljali borci. To mogoče ni čisto res, ampak nekaj resnice pa je le v tem. Ivan Dolničar - Janošik je leta 1990 naredil pomemben prelom, ki smo ga uresničili v mojem času leta 2007. Takrat smo namreč začutili, da se v organizaciji med borci in drugimi udeleženci začena

pojavljati diferenciacija. Zato smo homogenizirali organizacijo, ki je postala čedalje bolj množična, in jo imenovali organizacija za vrednote NOB. S tem so bila vrata odprta za množičnost po modelu OF, Zveza borcev pa je postala najštevilnejša nevladna organizacija civilne družbe.

Zgodovinski razvoj zadnjih 70 let, ki je sledil legendarnemu odporu od leta 1941 do 1945, je iz Zveze združenj borcev za vrednote NOB naredil organizacijo, ki naj razvija vizijo prihodnosti na podlagi vrednot, izkristaliziranih v boju na življenje in smrt. Te vrednote lahko prikažemo na treh področjih, kjer Zveza borcev kot naslednica Osvobodilne fronte želi odločilno vplivati na politični in družbeni razvoj Slovenije, in sicer pri domoljubju, samozavesti in solidarnosti.

V okviru domoljubja moramo predvsem misliti nadržavotvornost, ki je bila vodilna nit v NOB, prav tako na suverenost. Gregorčič je rekel: »Prost mora biti moj rod, na svoji zemlji svoj gospod.« S tem je zahteva po suverenosti že bila zapisana v slovenski zgodovini, prav tako kot zahteva združene Slovenije v OF. Domoljubje je bilo nedvomno osnovna gonilna sila, ki je privedla do spontanega odpora okupatorju.

Drugi element je bila samozavest. V NOB smo se osvobodili hlapčevstva, ki ga je bičal zlasti Ivan Cankar, in namesto podložništva nasprotno razvijali človekovo dostojanstvo in samozavest. Karakteristično za to področje je dejstvo, da je osvobodilni boj dejansko proklamiral človekove pravice. Na prvem za-

sedanju slovenskega parlamenta je bila sprejeta Deklaracija o pravicah in dolžnostih slovenskega ljudstva, v katerem so taksativno navedene take pravice, kot so zakonitost, enakopravnost spolov, ras, narodov, svoboda vesti, besede, tiska, svoboda zborovanja in združevanja.

Tretji sklop pa je solidarnost. Kocbek je solidarnost opisal v svojem dnevniku Tovarišija. Tovarišija je bila dejansko moralna kategorija partizanstva: eden za vse, vsi za enega. Prav tako v to kategorijo solidarnosti spada demokracija. Kocbek je govoril, da je ljudska demokracija največji dosežek NOB, in Zveza borcev je to idejo tudi prevzela.

Janez Stanovnik

Kaj pa prihodnost? V partizanih smo videli v prihodnosti socialistično družbeno ureditev. Moje mnenje je, da sta se socializem in komunizem v preteklosti zaradi zlorabe v veliki meri kompromitirala. Vizija prihodnosti ni in ne sme postati utopija. Osrednja naloga naše organizacije v prihodnosti je utemeljevanje politične kulture med Slovenci na osnovi vrednot, ki so se izkristalizirale v NOB. Demokracija nam daje možnost vplivanja na razvoj družbe in države. Ni dovolj, da smo si v NOB izbojevali možnost sodločanja o usodi svoje družbe in države. Pravico je treba pretvoriti v dolžnost.

Osnovno vodilo delovanja Zveze borcev mora biti resnica. Resnico moramo zahtevati ne samo od nasprotnika, ampak tudi od sebe. V 70 letih obstoja je Zveza borcev prehodila pot od veteranske organizacije do pluralistične patriotske organizacije. Ohraniti moramo idejni pluralizem ob mobilizaciji »intelektualnega kapitala«, ki ga premore Zveza borcev. ●

Utrinek iz mojih partizanskih spominov

Kapetan Aleksandrov z Bizeljskega

Bilo je marca leta 1943. Moja četa je delovala na ozemlju nove južne meje rajha, med Sotlo in Savo, na Bizeljskem, kamor so leta 1941 naselili Nemce iz Kočevja, Besarabce in iz Bukovine v Romuniji.

// BESEDILO: Božidar Gorjan – Bogo // FOTO: A. Svobodne besede

Bili so zagrizeni privrženci nacizma. Z gosto posejanimi nemškimi postojankami so ta nemški živelj na izseljenem slovenskem ozemlju dodatno čvale nemške žandarmerijske posadke. Naše žrtve so bile zato izredno velike, kajti z oboroženimi silami smo se spopadali skoraj v vsakem naseljenem kraju. Vsi moški med priseljenimi Nemci so bili vojaško izurjeni in oboroženi.

Naloga moje čete je bila, da jih nenehno napadamo in tako onemogočimo nove naselitve Nemcev. Slovensko prebivalstva je bilo v pričakovanju nadaljevanja nasilnih preselitev prestrašeno, vendar je slovenske partizane sprejemalo kot rešitelje. Priseljenim Nemcem so kot delovno silo na poljih do-

Dušan Kveder – Tomaž, Franc Rozman – Stane in Peter Stante – Skala (od leve proti desni)

delili vojne ujetnike iz Sovjetske zveze. Takoj smo se povezali z njimi in ugotovili, da so nekateri bili pripravljene sodelovati v našem, slovenskem upor. Mi nismo poznali razmer v Sovjetski zvezi, za nas so ti ujetniki bili vsi Slovani, borci sovjetske armade, ki se je poleg nas, slovenskih partizanov, v Evropi takrat edina bojevala proti istemu sovragu, nemškemu nacizmu.

Poročali so nam, da se je približno štirideset ujetnikov pripravljenih pridružiti našemu boju. To nas je spodbudilo k še večji napadalnosti, kajti novo orožje smo lahko dobili samo od pobitih Nemcev. V nekaj tednih smo pridobili novih trideset pušk in tako je napočil čas, da ruske ujetnike pozovemo k upor.

V zgodnji pomladanski noči smo jih čakali. Sumljivo nam je bilo, da so po vseh vaseh brneli tovornjaki, in namesto pričakovanega števila je k nam prišlo samo pet ujetnikov. Drugi so bili izdani in Nemci so jih odpeljali v taborišča. Med prišleki je bil eden s činom kapetana, trije Gruzinci in en inženir, Azerbajdžanec, ki je delal v Bakuju. To so bili verjetno prvi sovjetski vojaki v našem boju.

Posebno zanimiv je bil kapetan Aleksandrov. Pripovedoval nam je, da je bil sovjetski prvak v streljanju, hvalil se je na vse pretege s svojim vojaškim znanjem. Našemu načinu vojskovanja je nasprotoval – hotel je, da se obnašamo kot redna vojska, pojemo sovjetske pesmi, po njegovem bi zmanjševali število stražarjev. Kmalu nam ni postal samo vsiljivo neprijeten, ker je hotel prevzeti vodstvo v četi, postal nam je tudi sumljiv. Iz poveljstva Cone je prišel nalog, da ga moramo s kurirjem takoj poslati najprej v štajersko poveljstvo, od tam so ga poklicali v Glavno poveljstvo

NOV na Dolenjsko. Spremljal ga je Peter Stante - Skala, eden vodilnih poveljnikov na Štajerskem.

Preostali štirje sovjetski borci so se izkazali v bojih, prvi so bili pri napadih na Nemce in končali so kot junaki. Našim borcem so pustili najlepše spomine na sovjetske vojake. Kapetan Aleksandrov je bil s svojo zgovornostjo prepričljiv in se je dobro obnesel pri nekaterih nasvetih. Člani našega glavnega poveljstva so ga prebivalcem razkazovali, kajti bil je edini sovjetski oficir pri partizanih. Zavedati se moramo, da je Sovjetska vojska imela pri nas velik ugled. V tistem času je bila tudi edina armada, ki se je bojevala na evropskih tleh, in bila je edino naše upanje na končno zmago.

Božidar Gorjan - Bogo

Aleksandrov je ta ugled dobro izkoristil. Vse do takrat, ko je iz Vrhovnega poveljstva NOV Jugoslavije prišla vest, da nam bodo poslali zavezniške misije iz vseh prijateljskih armad, najprej britanske, nato ameriške in sovjetske. Ko je ta vest prišla do kapetana Aleksandrova, je neke noči preprosto izginil iz glavnega poveljstva.

Po pripovedovanju generala Petra Stante po vojni se s pobegom še ni končala vojna pot kapetana Aleksandrova. Stante je bil poslan na sovjetsko vojaško akademijo v Moskvi. Ko je tam odprl neka vrata, se je nepričakovano soočil tedaj že s polkovnikom Aleksandrovim. Oba nista mogla skriti presenečenja in šele takrat je bila končana vojna pot našega kapetana Aleksandrova z Bizeljskega.

Z nami, slovenskimi partizani, je nato sodelovalo še veliko sovjetskih borcev. Vdano so prevzemali nase težke naloge, kot sta miniranje in napadanje postojank. Tudi v času po vojni se je ohranil spomin nanje. V osemdesetih letih, ko sem bil predsednik Zveze borcev Slovenije, smo 18 sovjetskim borcem iz Slovenije poslali jugoslovanska vojaška odlikovanja. ●

Slovenija v vojni 1941 – 1945

Tudi boj, da se staro ne vrne več

Slovenci smo majhen narod – med manjšimi v Evropi, vendar smo drugo svetovno vojno doživeli kot veliko vojno v vseh njenih razsežnostih. Za številčno majhen narod je bila ta vojna v letih od 1939 do 1945, ki je dobila ime druga svetovna vojna, velika preizkušnja.

// BESEDILO IN FOTO: Jan Ukmar

Druge svetovna vojna je bila po številnih merilih, zlasti po obsegu, nedvomno največja vojna do takrat, pa tudi do zdaj, in to tako po številu držav, ki so v njej sodelovale, po številu udeležencev kot tudi po številu smrtnih žrtev. V njej je sodelovalo skoraj celotno človeštvo, kar 96 odstotkov takratnega prebivalstva. V vojaški spopad je bilo vpletenih 61 držav, vojaške operacije so zajele 40 držav in več kot petino površine Zemlje. Predvsem pa je bila ta vojna – kot številni spori, ki se urejajo z vojno – nepotrebna. Tako jo je označil Winston Churchill, eden od tistih, ki so tej vojni s svojim delovanjem dajali njeno podobo, ko ga je ameriški predsednik Franklin Delano Roosevelt vprašal, kako bodo ljudje imenovali drugo svetovno vojno. Ta vojna ni dobila posebnega imena, kot ga je prva svetovna vojna, imenovana velika vojna, so pa bile njene posledice velike, mogoče celo večje od posledic prve svetovne vojne. Ali je bila nadaljevanje prve svetovne vojne ali je šlo v njej za povsem nov vojaški spopad s povsem drugimi vzroki in povodi, bo ostalo vprašanje različnih interpretacij. Vsekakor je bila to osvajalna vojna, zaradi ideologije napadalcev oziroma osvajalcev pa tudi genocidna. Značilnost te vojne so zadele tudi Slovence.

Za Slovence po vseh merilih velika vojna

Za Slovence je bila to po vseh merilih velika vojna in morda najbolj krizni trenutek v vsej narodovi zgodovini. Druga svetovna vojna je v Sloveniji različno

razumljena, ocenjevana in tudi imenovana, saj namreč ni bila le vojaški spopad, ampak je imela tudi jasno izraženo politično vsebino. Vsaka v vojno vpletena stran – te pa so bile v slovenskem primeru tri – jo je razumela in označevala po svoje, in sicer glede na vojaškega nasprotnika ali glede na namen oziroma cilj. Vse oznake druge svetovne vojne v Sloveniji vsaka zase označujejo dogajanje med drugo svetovno vojno pri nas. Vojna je bila resnično skupek vsega, kar je mogoče razumeti pod različnimi oznakami, ki dajejo drugi svetovni vojni v Sloveniji značaj in značilnost. Za tiste, ki so se iz domoljubja tudi z orožjem uprli okupatorju, je bila vojna osvobodilna. Glede na namere okupatorjev, zlasti nemškega okupatorja, ki je od vsega začetka kazal svoje namere proti Slovincem, je bil to tudi boj za ohranitev Slovencev kot naroda. Le z bojem proti okupatorju/okupatorjem je bilo to mogoče doseči. V takratnem in tudi v povojnem besednjaku je bil to zato narodnoosvobodilni boj, ki je vseboval tako ozko razumljeno osvoboditev izpod okupatorja oziroma osvoboditev ozemlja, na katerem živimo Slovenci, kot tudi spremembe v političnih in družbenih odnosih. Skratka, šlo je tudi za boj, da se staro ne vrne več, kar je bilo vodilo tako rekoč vseh odporiških gibanj po svetu. Slovenci, ki se okupatorju niso želeli odkrito, z orožjem v rokah upreti in so se odločili za tako imenovano taktiko čakanja na osvoboditev od drugih, so v odporu proti okupatorju videli v prvi vrsti zanje nesprejemljivo spreminjanje političnih in družbenih razmerij, zato so vojno videli

kot (komunistično) revolucijo in državljansko vojno. Nemški okupator je vojno razumel kot spopad s tolovaji, kot so označevali odporne – partizane, podobno tudi italijanski okupator. Različno in celo nasprotujoče si razumevanje in poimenovanje druge svetovne vojne na Slovenskem pa je močno vplivalo na dogajanje med drugo svetovno vojno v Sloveniji. Kakor koli že je katera v vojno vpletena stran v Sloveniji razumela in imenovala to vojno, je šlo v njej za spopad treh dejavnikov, dva sta bila slovenska, pri čemer je eden nasprotoval drugemu in je zato poiskal pomoč pri okupatorju in postal kolaborant.

Organizirani odpor proti okupatorju

Bila je splet številnih odnosov med okupatorji, kolaboranti in odporištvom. Poleg okupacije kot posledice ozemeljskega osvajanja je imela druga svetovna vojna tudi značilnosti, ki so bile v njej prvič v nacionalni zgodovini tako jasno postavljene, namreč organiziran oborožen odpor proti okupatorju na eni strani in sodelovanje z njim proti odporiškim rojakom zaradi svojih prvenstveno političnih razlogov na drugi strani. Na slovenskem etničnem ozemlju (v Sloveniji) so bili za vojno značilni napadalnost, osvajalnost, okupacija, raznarodovanje, kolaboracija, odporištvom.

O drugi svetovni vojni v Sloveniji, na etničnem ozemlju Slovencev, pripoveduje knjiga Slovenija v vojni 1941–1945 (založba Modrijan 2017, 472 strani), sodelavcev Inštituta za novejšo zgodovino

no, ki že vrsto let raziskujejo to obdobje slovenske zgodovine: **dr. Zdenka Če-piča**, ki se ukvarja z raziskovanjem političnega dogajanja v Sloveniji v drugi svetovni vojni (pa tudi po njej), **dr. Damijana Guština**, raziskovalca vojskovanja in vojaštva na eni in nasilja nad Slovenci med drugo svetovno vojno na drugi strani, in **dr. Nevenke Troha**, ki raziskuje dogajanje na Primorskem.

O drugi svetovni vojni je slovensko zgodovinopisje mnogo zapisalo. Najbrž je to sorazmerno kratko obdobje med najbolj predstavljanimi obdobji celotne zgodovine Slovencev. Mnoga dela so pisana le s pogledom na eno v vojni delujočo stran. Pri tem prednjači tako imenovana partizanska stran. V času po osamosvojitvi Slovenije se pojavljajo tudi dela, ki obravnavajo zgodovino nasprotnikov partizanov, pri čemer marsikatero od teh del »boleha« za enostranskim, predvsem pa spolitiziranim, propagandističnim stilom, in se ukvarjajo bolj kot »s seboj«, to je z delovanjem in dejanji sodelavcev okupatorja, s svojimi nasprotniki v vojni in po njej. Pri tem iščejo razloge za kolaboracijo z okupatorjem v političnem in vojaškem nasprotniku iz časa druge svetovne vojne. Precej manj pa je preglednih del o poteku oziroma dogajanjih med drugo svetovno vojno pri nas.

Glede na veliko zgodovinopisno raziskanost obdobja druge svetovne vojne je knjiga **Slovenija v vojni 1941–1945** resda še ena med številnimi, ki obravnavajo drugo svetovno vojno v Sloveniji, vendar je to eno redkih del, ki zajemajo vse dejavnike, politične in vojaške, ki so delovali v vojni v Sloveniji. Je celovit, pregleden oris druge svetovne vojne v Sloveniji. Delo temelji na zgodovinskih dejstvih in na okoliščinah, ki so vplivale na zgodovinsko dogajanje. Dejstva so pogoj védenja in tudi vedénja in so tista, ki omogočajo vrednotenje zgodovinskega dogajanja. Vsak bralec lahko glede na navedena dejstva sam zase vrednoti zgodovinsko dogajanje in celotno obdobje druge svetovne vojne pri nas.

Celovit oris druge svetovne vojne

Knjiga Slovenija v vojni 1941–1945 je celovit pregleden oris druge svetovne vojne v Sloveniji in se skuša (to je avtorjem v veliki meri uspelo) izogibati različnim strokovnim in političnim interpretacijam tega obdobja slovenske

zgodovine, z orisom procesov in dogodkov pa vendar celovito interpretirajo kompleksnost in mnogoplastnost vojnega dogajanja. Knjiga nima namena zgodovinske (ali zgodovinopisne) revizije že védenega o obravnavanem času in dogajanju v njem pri nas, še manj pa ima željo po kakršnem koli prevrednotenju nasploh.

Delo je zgodovinopisni pregled v pravem pomenu tega pojma in se ne posveča posameznostim, če te niso vplivale na širše dogajanje ali niso imele dolgoročnejših posledic. Pisano je na osnovi obsežne literature in arhivskih virov, od katerih so številni že objavljeni v različnih zbirkah, tako da so dosegljivi vsakomur, ki ga preteklost druge svetovne vojne pri nas zanima. Viri in najpogosteje uporabljana literatura so tudi navedeni.

Ker je delo pregledno, avtorji v opombah navajajo le dobesečno navajane vire, saj bi se z navajanjem »pod črto« vseh del, ki so upoštevana pri pisanju, izgubila vsebine dogajanja. Delo je skupen dosedanega resnično plodnega dela slovenskega zgodovinopisja o drugi svetovni vojni v Sloveniji, v njem je poudarek na dejstvih in ne na zgodovinskih ali kakšnih drugih dilemah, npr. ideoloških, glede le-teh. Navedena dejstva v delu so stvarna in preverjena.

Oris procesov dopolnjuje 159 objavljenih dokumentarnih fotografij. Te so vsebinsko skrbno izbrane, mnoge niso širše znane, in so dopolnilo k zapisanemu. Podnapisi pod njimi so »vsebinski« in s podatki dopolnjujejo osnovno besedilo s posameznostmi in posebnostmi. Fotografije so iz zbirke slovenskih muzejev, večina iz največje zbirke dokumentarnih fotografij iz časa druge svetovne vojne pri nas, ki jo hrani Muzej novejšje zgodovine Slovenije v Ljubljani.

Knjiga pripoveduje o dogajanju v drugi svetovni vojni v Sloveniji. Predstavlja vse tri dejavnike, ki so medsebojno vplivali na to dogajanje: okupacijo kot počelo vsega, kar se je med vojno dogajalo, odpor okupatorju in sodelovanje z njim. Za lažje razumevanje dogajanja v vojnem času je v uvodu poglavje o dogajanju v času med svetovnjima vojnama v Sloveniji, ki je pripadala jugoslovanski državi kot tudi med Slovenci v Italiji in v Avstriji. Po mnenju enega od recenzentov je knjiga »vzorčen primer, kako se resni znanstveniki proučijo spopadajo s problematiko, ki je pustila globoke sledi v preteklosti in tudi v sedanjosti Slovencev, zlasti v vedenju naroda in v njegovem značaju.« ●

Osrednja slovesnost 1. julija 2018

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije obvešča članstvo in simpatizerje, da bo osrednja slovesnost ob 70-letnici delovanja naše organizacije potekala **v nedeljo, 1. julija 2018, ob 11. uri na Kongresnem trgu v Ljubljani.**

Vabimo vas, da si že zdaj rezervirate čas in se prireditve udeležite v čim večjem številu!

Vabilo na srečanje Mladih borcev za vrednote NOB Slovenije

s partizanskim poveljnikom FRANCEM SEVERJEM - FRANTO

Srečanje bo potekalo v ponedeljek, 12. marca 2018, ob 17. uri na sedežu ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6/II., v Ljubljani.

Franc Sever - Franta se je že leta 1941 pri svojih komaj osemnajstih letih pridružil partizanom. Sodeloval je v številnih bitkah. Kot dvaindvajsetletni poveljnik operativnega štaba 6. in 11. brigade je marca leta 1945 iz sovražnikovega obroča na Menini planini rešil 500 svojih borcev. Konec druge svetovne vojne je dočakal na Koroškem. Po vojni je deloval v vojski, po izstopu pa je postal direktor Aerodroma Brnik.

Pogovor je namenjen mladim članom, s katerimi bo Franta delil svoje izkušnje iz mladosti. To je tudi priložnost za primerjavo življenja mladine v času Frantove mladosti in danes.

Vljudno vabljeni!

Aljaž Verhovnik,
predsednik mladinske organizacije

Partizanske smučine Cerčno 45

Smučarske olimpijske igre sredi okupirane Evrope

Več kot 300 mladih in manj mladih, veterank in veteranov, vojakinj in vojakov Slovenske vojske se je udeležilo tradicionalne prireditve v spomin na smučarsko tekmovanje v Cerknem januarja 1945. Med udeleženci so bili tudi člani Zveze borcev za vrednote NOB Slovenije, ki so tekmovali v veleslalomu in smučarskih tekih.

// BESEDILO: **Janez Alič** // FOTO: **Boris Nemeč**

Partizansko smučarsko tekmovanje je pred 73 leti potekalo v hladnem in sončnem vremenu. »Bilo je tudi veliko snega. Takrat sem bil na tečaju za podoficirje. Kar na hitro so nas poslali na teren v okolico Cerknega. Nismo vedeli, zakaj. Čez nekaj dni pa sem v Partizanskem dnevniku prebral, da smo varovali udeležence tekmovanja v smučanju,« je na sklepni slovesnosti povedal 99-letni **Ivo Miklavčič**. »Seveda takrat nisem tekmoval, zato pa sem se udeležil številnih spominskih srečanj in bil tudi član organizacijskega odbora.«

Partizanska smučarska prireditev pod okriljem Devetega korpusa je leta 1945 potekala 20. in 21. januarja. Ekipe so se pomerile v patroljnem teku, veleslalomu in skokih.

»Zamisel o smučarskem tekmovanju pripisujejo Tonetu Ažmanu in Rudiju Finžgarju iz Krope na Gorenjskem, ki ju je partizanska pot zanesla na Cerkljansko. Tu so bili še Janez Štefe, Marijan Masterl, Alojz Potočnik in številni drugi. Tone Ažman je bil nekdanji planinski častnik kraljeve vojske in poveljnik smučarske enote 31. divizije. Rudi Finžgar je bil vodja partizanske smučarske delavnice ter pozneje dober gospodarstvenik in odličen smučarski skakalec. Bil je prvi Slovenec, ki je skočil čez 100 metrov, osem let pa je bil tudi direktor tovarne Elan. Janez Štefe je bil po vojni udeleženec zimskih olimpijskih iger leta 1952 v Oslu na Norveškem. Njegov rezultat v smuku je presegal še Andrej Jerman z zmago

Najboljšim v tekih, Zmagoslavu Krivcu, Ivanu Pavšiču in Florijanu Hvali (od leve proti desni), sta kolajne podelila predsednik severnoprimorskega pokrajinskega odbora ZB Rino Velikonja (desno), ki je tudi tekmoval v veleslalomu, in Janez Alič (drugi z desne), član organizacijskega odbora Partizanskih smučin.

v smuku za svetovni pokal leta 2006,« je naštel nekaj zgodovinskih dejstev **Samo Bevč**, sicer zgodovinar in svetovalec ministrice za obrambo.

Izvedbo male partizanske smučarske olimpijade so zaupali smučarski delavnici in njenemu vodji Rudiju Finžgarju, pokrovitelj iger je bil komandant 31. divizije Evgen Matejka - Pemc. Čeprav ni bilo veliko časa, so pravočasno pripravili vsa tekmovališča. Patroljni tek je imel start in cilj v Cerknem, strelišče je bilo v samem kraju, proga pa je potekala mimo Zakriža, Gorij in Trebenč. Veleslalomski proga je bila na nasprotnem bregu vasi, speljana po pobočju Škófijs mimo Čeplez, skakalnico pa so zgradili na Zavrteh.

»Najatraktivnejša je bila tekma v smučarskih skokih, na njej je z 31 metri dolžine slavil Rudi Finžgar, ki je tudi edini tekmoval s pravimi skakalnimi smučmi. Ob progi se je zbralo okrog tisoč gledalcev, med njimi tudi člani zavezniških vojaških misij, igrala je godba na pihala 31. divizije. Tekmo so za nekaj časa

Najatraktivnejša je bila tekma v smučarskih skokih, na njej je z 31 metri dolžine slavil Rudi Finžgar, ki je tudi edini tekmoval s pravimi skakalnimi smučmi. Ob progi se je zbralo okrog tisoč gledalcev, med njimi tudi člani zavezniških vojaških misij, igrala je godba na pihala 31. divizije.

Ivo Miklavčič

prekinila zavezniška letala, ki so prekri-
rila nebo nad Cerknim in z živopisnimi
padali spustila zavezniško pomoč v hra-
ni, orožju in opremi. Partizanske smu-
čarske tekme so imele velik odmev tako
med prebivalci kot med borci, širša jav-
nost pa je zanje izvedela po zaslugi voj-
nega dopisnika 9. korpusa Milana Med-
veščka - Draga, ki je o tekmi poročal v

Partizanskem dnevniku,« je še nekaj za-
nimivih podrobnosti dodal Samo Bevč.

Na tekmovanju pred 73 leti je sode-
lovalo 40 partizanov. Tokrat so se ude-
leženci pomerili na smučišču Smučar-
skega centra Cerkno, kjer je bilo tudi
uradno odprtje prireditve. Zbrane sta
nagovorila **dr. Tomaž Čas**, predsednik
Zveze policijskih veteranskih društev
Sever, in župan občine Cerkno **Jurij
Kavčič**. Na odprtju sta demonstracijski
skupini Edmund Čibej s Predmeje in Tu-
ristično društvo Novaki prikazali smuča-
nje po starem, načrtovani skoki padal-
cev iz helikopterja Slovenske vojske pa
so odpadli zaradi premočnega vetra.

Na sklepni slovesnosti v hotelu Eta,
na kateri so najboljšim podelili kolaj-
ne in pokale, je bil slavnostni govornik
mag. Miloš Bizjak, državni sekretar
na ministrstvu za obrambo, vse ude-
ležence pa je pozdravil tudi polkovnik
Miha Butara, dolgoletni predsednik
organizacijskega odbora, ki si v prihod-
nje želi še več udeležencev, predvsem
mlajših, da bi tako še naprej prenašali
duh uporništvaja in veteranstva na prihajajoče generacije.

V kulturnem programu so sodelova-
li učenci Osnovne šole Cerkno, ženski
pevski zbor Iris in kvartet orkestra Slo-
venske policije. ●

Po devetdesetih letih od ustanovitve organizacije TIGR

Kresovi za bazoviške junake

TIGR – protifašistična organizacija takratne Julijske krajine – je bil ustanovljen septembra ali oktobra 1927 (točen datum ni zabeležen). Nasprotovanje fašistični oblasti in prve oblike odpora primorskega prebivalstva so se začeli že prej, vendar so se njegovi nosilci šele takrat povezali v enoten tok, v trdno organizacijo z jasnim programom in razčlenjenimi metodami delovanja, prilagojenimi razmeram, predvsem pa s trdno ilegalno organiziranostjo.

// BESEDILO: **Savin Jogan** // FOTO: **Arhiv Svobodne besede**

Jasen in premišljen program delovanja te organizacije je vključeval ukrepe za ohranjanje, uveljavljanje in razvoj naroda, njegove kulture in jezika. V njem so bile tudi zahteve za uveljavljanje nekaterih gospodarskih in socialnih ukrepov – zagotovitev temeljnih možnosti za delo in pošteno plačilo, omejitev pretiranih davkov, preprečitev razlaščenja slovenske zemlje in prisilnega izseljevanja Primorcev. Šlo je torej za odločen in vztrajen tigrovski boj za svobodo in kruh. Ves čas pa je bila v ospredju dejavnost za preprečevanje fašističnega terorja, kar je zahtevalo tudi vsiljeno izbiro atentatov na fašistične

veljake ter požige šol in vrtcev kot tujčevalnic slovenske mladine.

V razpravah zgodovinarjev in drugih je pogosto vprašanje, ali je bil TIGR prva protifašistična organizacija v Evropi. Kot rečeno, je bilo tovrstnih pobud in prizadevanj več, vendar je bil prav TIGR tisti, ki je učinkovito povezal narodnoosvobodilna in demokratična prizadevanja, kulturne, socialne in gospodarske zahteve in cilje z izvirnim borbenim protifašizmom. Kljub pretežno ilegalni organiziranosti, ki je omogočala udarnost organizacije, pa ta ni bila ločena od ljudi, ki so trpeli pod fašizmom; vsi so vedeli, da obstaja sila, ki se bojuje zoper tujčevo nasilje, ponudili so članom zatočišče in se veselili ob njenih uspešnih akcijah. Pri TIGRU, povezanem z drugimi podobno usmerjenimi skupinami in organizacijami (z zborom svečnikov sv. Pavla, s člani razpuščenih prosvetnih in mladinskih društev, člani in simpatizerji KP), torej že od začetka ni šlo za nekakšno skrivnostno kliko, temveč za stvar celotne trpeče Primorske.

Ustrelitve prvih tigrovskih junakov

S povečevanjem fašističnega nasilja, ki je privedlo do političnih procesov, obsodb in ustrelitve prvih tigrovskih junakov – Gortana v hrvaški Istri (1929) ter Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča v Bazovici septembra 1930 – pa je v ogorčenju in solidarnosti s tem odporom vzvalovala tudi demokratična Evropa. Živa povezanost s stremljenji primorskih ljudi se je med drugim ▶

Savin Jogan

simbolno kazala ob prižiganju kresov v spomin na bazoviške junake na številnih primorskih vrhovih, po svoje pa tudi v delovanju organizacije Črnih bratov. Tigrovski boj se je kljub tragični zarez z bazoviškimi ustrelitvami nadaljeval, med cilji in metodami pa so dobila večji poudarek prizadevanja za prenose in tudi izdajanje učbenikov, skrivno organiziranje slovenskega pouka, pevskih vaj in nastopov. Iz primorskih krajev se je tigrovski boj kmalu razširil še na Gorenjsko, v tridesetih letih je sledila selitev sedeža in žarišča organizacije s Primorskega v Ljubljano, po kapitulaciji in zasedbi še preostale Slovenije aprila 1941 pa se je njegova zagonska moč pokazala tudi pri zbiranju prostovoljskih enot za obrambo pred okupatorji v takratni Ljubljanski pokrajini in drugih krajih.

Bitka na Mali gori

V tem obdobju je nastal tudi prvi oboroženi spopad z okupatorjem, v bitki na Mali gori 13. maja 1941, ko je ranam podlegel vojaški poveljnik TIGRA Danilo Zelen. Že prej, marca leta 1940, pa so se začele množične aretacije tigrovcev, komunistov in drugih antifašistov na obeh straneh meje, ki jim je sledil drugi tržaški proces decembra leta 1941. S tem je organizacija tako rekoč preneha-

Trst- Istra – Gorica Reka

la obstajati, redki člani zunaj zaporov in izgnanstev pa so se pridružili prvim partizanskim enotam.

Med NOB in v prvem povojnem obdobju tigrovsko gibanje ni bilo deležno zadostne pozornosti, kar pa ne pomeni, da je bilo popolnoma zamolčano. Drugačen pogled je mogoče zaznati v pomenovanju Bazoviške brigade in v simbolni potrditvi povezave partizanskega s tigrovskim bojem na velikem zborovanju v Gornji Branici aprila 1944. Bolj razčlenjena povojna pozornost temu obdobju pa je razvidna iz objavljenih del zgodovinarjev in drugih avtorjev od sredine petdesetih let (T. Ferenc, 1977; M. Kacin Wohinz, 1990, idr.), ustrežnejša prisotnost te tematike v javnem spominu pa obstaja od ustanovitve Društva TIGR Primorske leta 1994. ●

Partizani so svet osvobodili hlapčevstva

Proti molku in pozabi

Proslava v Svečah, pripravili so jo 4. februarja pri spomeniku padlim, je bila uvod v niz dogodkov, ki jih bo Zveza koroških partizanov (ZKP) pripravila v letošnjem jubilejnim letu, ko slavijo 70-letnico obstoja.

// BESEDILO: FR/MP // FOTO: Wafra

Spominska slovesnost pri spomeniku

»Molk in pozaba sta bila in sta še danes dejavnika, na katera so se desetletja zanašali vsi tisti v deželi in državi, ki so hoteli zabrisati sledove lastnega deleža v nacistični strahovladi,« je v nagovoru poudaril slavnostni **govornik Roman Schellander**, član upravnega odbora ZKP in prijatelj protifašističnega odpora. S treh različnih vidikov je prikazal pomen spominskih prireditvev: iz osebnih izkušenj je izrazil prepričanje, da je kruti usodi rojakov treba dati oziroma vrniti imena. Drugi vidik prireditve je nadregionalni in povezuje njen politični pomen in politično vsebino. Spomnil pa je tudi, da sta vrednotenje zgodovinskih pojavov in spominjanje na katastrofe, ki so jih pretrpele generacije pred nami, na dnevnem redu tudi v mednarodnem merilu.

Prireditve v jubilejnim letu bodo pripravljali vse do novembra, ko bodo pripravili večjo manifestacijo, je povedal tajnik ZKP **Andrej Mohar** in poudaril: »Spominjanje ni le častna zadeva, ampak tudi dolžnost, obenem pa izraz zavesti ali morda še bolj samozavesti, da partizani in mednarodno odporiško gibanje niso izbojevali le narodnega obstoja, temveč so tudi svet osvobodili hlapčevstva in uvedli človekovo dostojanstvo kot politično normo.«

Iz kresanj stališč v preteklosti se je izoblikovalo spoznanje, da Avstrija ni bila le žrtev, pa je menil predsednik ZKP Milan Wutte in ob tem poudaril: »Če se pojavljajo skrajna desničarska gibanja, je toliko bolj pomembna solidarnost s tistimi, ki so v nevarnosti, da postanejo tarče takšnega razvoja.« Med te Wutte šteje tudi pripadnike manjšin oziroma narodnih skupnosti.

Nekdanja dolgoletna predsednica Slovenskega prosvetnega društva Kočna in pobudnica iniciative Vrnimo jim ime na Tatjana Feinig je v svojem pozdravu razmišljala o pomenu ozaveščanja mladih: »Pogovarjajmo se z mladimi! Ne samo v šoli, ampak tudi doma in povsod, kjer so nas pripravljene poslušati! Povejmo jim, zakaj je škandalozno, da je politični razvoj v naši državi omogočil določenim ljudem z ekstremnega nemškonalnega spektra prevzem političnih funkcij v novi avstrijski vladi! Spomnimo se ljudi iz naših krajev, ki so se v imenu človečanstva uprli uničevalnemu nacističnemu režimu! Pa tudi tistih, ki so bili žrtve nacističnega preganjanja in so bili umorjeni v koncentracijskih taboriščih ali so postali žrtve evtanaziranja.«

Slovesnost na pokopališču v Svečah je glasbeno oblikoval Moški pevski zbor Bilka iz Bilčovsa, recitator pa je bil Erik Selan. ●

Neresnične interpretacije zgodovine NOB

Pobuda Zveze borcev za prepoved nacifašističnih simbolov!

Fašistična in nacistična ideologija nikoli ni zares izginila, čeprav je bila ob koncu druge svetovne vojne premagana. Ideologiji se s sodobnimi metodami vračata v vsakdan naše družbe. Pri tem spretno izkoriščata aktualne teme za iskanje krivcev za težave v družbi. Takšen primer so denimo begunci.

// BESEDILO: **Aljaž Verhovnik**, generalni sekretar ZZB NOB Slovenije

Vedno pa so priročni tudi napadi na partizansko dediščino, ki jo nekatere politične skupine s pridom uporabljajo za nabiranje predvolilnih točk. Pri tem partizansko osvobodilno gibanje brez sramu predstavljajo kot zločinsko, simboli okupatorja in sodelavcev pa prihajajo v naš vsakdan kot tisti, ki so

Tudi prepoved sovražnega govora

Prav zato se je Predsedstvo ZZB NOB Slovenije odločilo sprožiti pobudo za prepoved nacističnih in fašističnih simbolov. Ne gre zgolj za prepoved oznak in napisov, ki so jih nosili pripadniki fašističnega in nacističnega okupatorja, temveč tudi za prepoved oznak in

ražanju nestrinjanja s takšnimi stališči. Državni organi pa bi morali poskrbeti za takojšnjo prekinitev in sankcioniranje sovražnega govora, ki je zlasti prisoten na družbenih omrežjih.

Zveza borcev bo s to pobudo oblikovala konkreten zakonski predlog za ureditev tega stanja in ga bo političnim strankam predlagala v obravnavo ob sestavi nove vlade. Želimo, da bi bila to tudi skupna pobuda Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije. V zvezi s tem načrtujemo nekaj okroglih miz po različnih krajih v Sloveniji. Uvodničar in vsebinski promotor te pobude je podpredsednik ZZB NOB Slovenije Marijan Križman.

Vso članstvo in simpatizerje vabimo k sodelovanju za uresničitev naše pobude! ●

Spomenik v Jelenovem žlebu pred in po skrunitvi

zgodovinsko gledano bili edini na strani svoje domovine.

To je seveda popoln nesmisel, saj se morajo danes osvoboditelji zagovarjati kot narodni izdajalci, kolaboranti okupatorja pa v očeh nekaterih postajajo narodni junaki. Zastopanje takšnih stališč se ne odraža zgolj v neresničnih interpretacijah zgodovine, ki rušijo identiteto naše države. To se kaže tudi v porastu vsakodnevnih napadov medijev in posameznikov na dobro ime Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije. Vsake toliko časa pa smo priče skrunitvam simbolov zmage nad nacifašizmom. Poročali smo že o napadih na spomenik NOB v Jelenovem žlebu, pa v Bazi 20 in v številnih drugih krajih.

napisov, ki so jih nosili pripadniki kolaborantskih enot, delujočih v sestavi okupatorja proti lastnemu narodu. Zveza borcev meni, da takšna ravnanja podpihujejo sovražstvo med slovenskim narodom in širijo nestrpnost, ki maje temelje ustavne ureditve Republike Slovenije. Tukaj ne gre zgolj za prepoved simbolov, temveč tudi za potrebo po preganjanju sovražnega govora in širjenja nestrpnosti med ljudi. Spomnimo se na primer zadnjega primera, napada na našega olimpijca Jakova Faka zaradi nošenja slovenske zastave na uradnem odprtju olimpijskih iger. Ta primer je tipično znamenje porasta fašistične in nacistične ideologije v vsakdanjem življenju slovenske družbe in kliče po odzivu javnosti in jasnem iz-

Okrogle mize na temo »Pobude za prepoved nacifašističnih simbolov«:

Koper, 13. marec 2018 ob 18. uri

v prostorih Območne-obrtno podjetniške zbornice Koper

Ljubljana, 21. marec 2018 ob 18. uri

v Mestni hiši Ljubljana (rdeča dvorana)

Celje, 4. april 2018 ob 18. uri v Muzeju

novejše zgodovine Celje

Maribor, 10. april 2018 ob 17. uri

v dvorani Mestne četrti Nova vas, Radvanjska cesta 65

Nova Gorica, 24. april 2018 ob 18. uri

v dvorani Mestne hiše Mestne občine

Nova Gorica

Trbovlje, 25. april 2018 ob 18. uri

v Mladinskem centru Trbovlje

Vljudno vabljeni v čim večjem številu!

Organi pregona nimajo podlage za ukrepanje Kar ni prepovedano, je dovoljeno

Zakaj si naša država zatiska oči, namesto da bi z zakonom prepovedala sovražni govor, nošenje nacističnih, fašističnih in domobranskih uniform, ne ve nihče. Pred časom je v našem glavnem mestu visela zastava s kljukastim križem in samo zaradi zgražanja javnosti je skrivnostno izginila – da ne bo pomote, ni izginila po zakonu, ker tega preprosto ni.

// BESEDILO: **Marijan Križman**, *podpredsednik ZZB NOB Slovenije*

Primerov paradiranja v belogardističnih uniformah je vse več in sprašujemo se, kam vse to vodi. Italija, Avstrija in Nemčija, kjer sta fašizem in nacizem imela domovinsko pravico, imajo zakone, ki prepovedujejo nošenje uniform, razpihovanje sovraštva do tujcev in javno uporabo simbolov nacizma in fašizma.

Zato je tudi v Sloveniji treba sprejeti zakon, ki bo prepovedoval nošenje nacističnih in fašističnih simbolov ter bo prepovedoval delovanje skrajnih skupin, ki se urijo na vojaških vadbiščih v Sloveniji, nosijo domobranske uniforme

pregona nimajo podlage za ukrepanje ter da nas nekateri želijo vrniti v mračno obdobje polpretekle zgodovine in se oprati greha sodelovanja z oupatorjem, zaprisežene sodelavce nacizma pa prikazati kot narodno vojsko.

Pridite na okrogle mize, ki jih organiziramo v vašem kraju, sodelujte in pomagajte ohraniti vrednote narodnoosvobodilnega boja! Prispevajte k razpravam, ki bodo podlage za nastanek zakonodajne iniciative o prepovedi nacističnih in fašističnih simbolov.

Slovenija je v koaliciji zmagovalk druge svetovne vojne, prisotnost naših ve-

Vandalizem nad partizanskimi spomeniki-Maherjeva grapa

nekdanjih pomagačev nacistične Nemčije in želijo predstavljati narodno gardo.

Okrogle mize z zgodovinarji

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije bo o tej problematiki odprla javno razpravo in pripravila okrogle mize. V razpravah bodo poleg javnosti sodelovali zgodovinarji, pravniki in vsi, ki bodo s svojimi prispevki pomagali ustvariti relevantne prispevke za nastanek zakona. Več kot očitno je, da so stvari ušle izpod nadzora, da organi

teranov v Normandiji in drugod, kjer se spominjajo zmage nad nacifašizmom, pa le dokazuje, da imamo enake vrednote kot svobodoljubna Evropa. ●

ZZB NOB Slovenije poziva vse bralce revije, člane in simpatizerje, da nam na naslov ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, ali na e-naslov info@zzb-nob.si pošljete kakršen koli vsebinski ali fotografski material primerov vandalizma nad spomeniki in znamenji NOB ter drugih oblik pojava nacifašističnih simbolov v svojem okolju.

Na Tjentištu bijejo plat zvona Kostnica ogrožena, spomenik varen

Po obilnih padavinah in topljenju snega v hribih se je 3. februarja letos v Dolini herojev na Tjentištu sprožil ogromen zemeljski plaz. Plaz lahko ogrozi spomenik bitke na Sutjeski in kostnico, v kateri so shranjeni 3301 posmrtni ostanek borcev na Sutjeski. Kot je povedal direktor Nacionalnega parka Sutjeska Dejan Pavlovič, je s sprožitvijo plazu – po nekaterih podatkih naj bi v dolino zdrsnilo 5.000 kubičnih metrov zemljine – nastala globoka jama, plaz pa je odnesel tudi polovico stopnic, ki so vodile do spomenika. »Najhuje pa je, da je podor nastal samo 15 metrov stran od kostnice. Na kraj dogod-

ka so že prišli geodeti in drugi strokovnjaki, stekla je široka akcija za sanacijo območja. Kar je bilo v naših močeh, smo že postorili in očistili območje,« je povedal direktor. Neuradno naj bi se plaz sprožil tudi zaradi dotrajanega in nevdrževanega sistema odvodnjavanja. Podoben plaz se je na tem območju namreč sprožil leta 1986. Medtem se je oglasil iz Beograda tudi avtor spomenika, Miodrag Živković, in sporočil, da sta spomenik in kostnica zgrajena na trdnem terenu. Spomenik v Dolini herojev na Tjentištu so postavili leta 1971, simbolizira pa preboj borcev iz obroča sovražnih enot, ki so jih sestavljali Nemci, Italijani, Bolgari, ustaši in četniki. Naj spomnimo, da je bitka na Sutjeski potekala od 15. maja do 13. junija leta 1943 in da je v operaciji, poimenovani Schwartz, 22.000 partizanov, med njimi je bilo tudi 1.200 ranjencev, obkrožilo 127.000 sovražnikovih vojakov. V boju je padlo približno 7.500 partizank in partizanov. V bitki na Sutjeski je bil ranjen tudi vrhovni komandant, tovariš Tito. ●

Besedilo: Jan Ukmar

Foto: Igor Janković, Radio Foča

Pedrovo:

V soboto 20. januarja letos je bila v vasi Pedrovo nad Branikom v Vipavski dolini slovesnost v počastitev spomina na enajst padlih borcev Varnostno-obveščevalne službe (VOS), Vojske državne varnosti in Gruppo nazionalne patriota (GAP) ter ranjencev premične bolnišnice, ki so bili 26. januarja 1945 začasno nastanjeni v tej vasi. Obkolila jih je nemška enota iz Sežane, ki so jo domači izdajalcev obvestili o njihovi nastanitvi, in jih v neenakem boju pobila, ob tem pa zajela še trinajst borcev in vaščanov.

Udeležence proslave je nagovoril predsednik krajevne skupnosti Branik Miran Vidmar, slavnostni govornik pa je bil **Matjaž Nemec**, podpredsednik Državnega zbora Republike Slovenije. Sklepna pozdravna beseda je pripadla dolgoletnemu predsedniku KO ZB NOB Branik Edvardu Bizjaku in predsedniku Skupnosti borcev VOS OF in 2. brigade VDV Miroslavu Jerkiču.

Kulturni program so oblikovali Pevski zbor Franc Zgonik pod vodstvom Jerneja Rustje in učenci Osnovne šole Branik pod vodstvom Erike Klanjšček in Marije Filipič Mulič. Slovesnost so obogatili številni praporščaki borčevskih organizacij in Društva veteranov Sever.

Prireditev sta pripravila KS Branik in KO ZB NOB Branik v sodelovanju z Območnim združenjem borcev za vrednote NOB Nova Gorica, Društvom veteranov SEVER in Mestno občino Nova Gorica.

Besedilo: Miloš Lozič, foto: Vid Šibelja

Dolina Lobnica nad Kokro:

Letošnjega 13. januarja sta bila visoko v zatrepu doline Lobnica, pod prepadnim skalovjem gorskega vrha Akle, slovesnost ob 73. obletnici smrti Lojzeta Dežmana - Branka in 4. zimski pohod k partizanski tehniki Jošt. Z organiziranjem spominske slovesnosti je Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Kokrica pred štirimi leti pozabi časa uspešno iztrgala še eno od epopej partizanskega boja proti okupatorju, ki bo za večno ostal zapisan v narodovem zgodovinskem spominu. Pohoda in slovesnosti na kraju, kjer je pred 73 leti delovala ilegalna partizanska tehnika Jošt, ki jo je od oktobra 1944 naprej vodil krajan Kokrice, Lojze Dežman - Branko, se je udeležilo 55 ljudi, med njimi tudi Brankov sin, Lojze Dežman ml.

Slavnostni govornik je bil Damjan Renko, član izvršnega odbora Krajevne organizacije borcev za vrednote NOB Kokrica. Navzočim je pojasnil odkri-

vanje in potrditev prave lokacije partizanske tehnike Jošt, kjer je bilo nato v avgustu 2014 postavljeno spominsko obeležje. Renko je tudi opisal delovanje tehnike Jošt v ostrih zimskih razmerah konec leta 1944 in usodni 13. januar 1945, ko je bila tehnika izdana in so jo uničile kvizlinške domobranske enote iz Tupalič. Takrat je v neenakem boju padel Lojze Dežman - Branko, neoborožena partizanka Angelca Šmid pa je bila zajeta. Govornik se je dotaknil tudi sedanjosti in poudaril poskuse predrugačenja in kriminalizacijo polpretekle zgodovine ter poskuse izenačitve okupatorjevih sodelavcev s

partizanskimi borci. Omenil je tudi lani odkriti spomenik v Ljubljani, ki naj bi bil posvečen žrtvam vseh vojn in spravi. Končal je z besedami: »Ukradeni napis na spomeniku 'Domovina je ena, nam vsem dodeljena, in eno življenje in ena smrt' prihodnjim rodovom govori o izenačenosti v smrti, hkrati pa bo za prihodnost kamniti govorec molka o bistveni različnosti ciljev bojujočih se strani. Potrudimo se na tej poti in ne dovolimo, da bi bili v naši družbi in v našem skupnem življenju odrešeniki tisti, ki nam pridigajo o sovražstvu!«

V kulturnem delu programa so nastopili Ana Grmič (recital), operni pevec Tone Habjan in harmonikar Nejc Jemec, pohodniki pa so zapeli tudi dve partizanski pesmi.

Besedilo: Damjan Renko, foto: Gortan Simončič, Damjan Renko

Štorje:

V nedeljo, 21. januarja 2018, smo s tradicionalno slovesnostjo počastili spomin na mladega partizana Marjana Štoka iz Proseka. Letos je minilo 74 let od takrat, ko so komaj sedemnajstletnega partizana zajeli in ga kruto usmrtili v naši vasi.

Po pozdravnih nagovorih predsednika Združenja borcev za vrednote NOB Sežana Bojana Pahorja in župana Občine Sežana Davorina Terčona je slavnostna govornica, profesorica zgodovine in članica pokrajinskega Vsedržavnega združenja partizanov Italije Marta Ivašič, povzela življenje mladega partizana Marjana in boj Primorcev za svoje pravice.

»Danes tudi prepogosto težko prepoznavamo, kdo nam je brat, kdo nam je sosed, s kom si v resnici delimo planet in prihodnost. Morali bi se zato spomniti partizanskega tovarištva in solidarnosti, njihovega skupnega pogleda v prihodnost. Naš narodnoosvobodilni boj je že v tistih vojnih letih

vzbujal občudovanje v svetu. Bil je resnično epopeja, boj epskih razsežnosti, srčen in krut, junaški in strašen, tudi tu, tudi v dneh Marjanove smrti, v tisti vojni zimi, takrat že peti vojni zimi v Evropi. Zato si še danes postavljamo nova vprašanja, raziskujemo, se poglobljamo. A srce te zgodovine ostane. Vse drugo je le poskus obračanja resnice, zakrivanje tega, kar se je na drugi strani dogajalo. In tega, za kaj je v resnici šlo. Tudi zato se zbiramo ob partizanskih spomenikih, jih negujemo in jih predajamo mlajšim. Zato stopamo v borčevske organizacije tudi mi, ki smo se rodili po vojni,« je med drugim dejala slavnostna govornica.

Na slovesnosti je Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije krajevni skupnosti Štorje za ohranjanje spomina in vrednot NOB podelila zlato plaketo.

Spominsko slovesnost so tudi letos s skupnimi močmi pripravili sekcija VZPI Prosek - Kontovel, krajevna organizacija za vrednote NOB Štorje - Vrhe, Krajevna skupnost Štorje in Združenje borcev za vrednote NOB Sežana.

V kulturnem programu so sodelovali Ženski pevski zbor iz Proseka, Moški pevski zbor Vasilij Mirk, recitator Matej Svetina in Godba na pihala iz Proseka. Zahvala gre tudi praporščakom ter veteranom in tabornikom rodu Modri val, ki so stali na častni straži.

Besedilo: Meri Hreščak, foto: Damjan Balbi, David Terčon

Olmo:

V Domu upokojencev Olmo v Kopru sta me 24. januarja letos obiskala predsednik krajevne organizacije Društva izgnancev Slovenije Koper, Izola, Piran in Ankaran Teodor Colnar in članica odbora Antonija Senčar. Njunega obiska sem se zelo razveselila.

Z menoj v sobi je tudi članica Zveze borcev iz Kopra, Marija Rožac, ki je bila kot 16-letno dekle v vasi prva aktivistka in kurirka z ilegalnim imenom Živa.

Spomnili smo se druge svetovne vojne, izgnanstva, trpljenja v tujini in vrnitve v domovino. Naša generacija je še vedno prepričana, da je življenje vrednota in da se med nami čuti prijateljstvo. Včasih smo temu rekli tova-

rištvo. Zdaj sodobna družba, namesto da bi spodbujala sodelovanje in empatijo, od marsikoga zahteva več, kot zmore, zato ni čudno, da se porajata sebičnost in v prvi vrsti skrb samo zase. Tako je seveda univerzalna dobrota odsotna, kar se očitno vidi iz dogodkov po svetu.

Kar se tiče mojega življenja v Domu upokojencev Ptuj, enota Koper, sem zelo zadovoljna. Tu sem že dve leti. Za nas je lepo poskrbljeno. Kolektiv doma se trudi, da nam polepša vsak dan. Hvaležna sem vsem uslužbencem, ki skrbijo za nas in nam lepšajo zadnje trenutke. Z veseljem sodelujem pri skoraj vseh dejavnostih. Rada tudi sodelujem pri prostovoljnem in ustvarjalnem delu.

Ne morem mimo tega, da omenim nekaj utrinkov iz pesmice »Črna starka«. Zapisala jo je neka ženica na Škotskem. Umrli je na oddelku za zdravljenje starostnih bolezni. Še posebej so me ganile naslednje kitice:

»Nad mano se zgrnejo temni oblaki, moj mož je mrtev. Ko se zagledam v prihodnost, se vsa naježim. Moji otroci se oddaljujejo, imajo svoje otroke, mislim na vsa minula leta in na ljubezen, ki sem jo poznala. Zdaj sem starka. Kako kruta je narava. Starost je šala in iz človeka naredi norca. Telo usahne, privlačnost in moč izgineta. Tam, kjer sem nekoč imela srce, je zdaj kamen.

Mislím na vsa tista leta, ki jih je bilo premalo in so prehitro minila, in sprejemam neizogibno dejstvo, da nič ne more trajati večno.«

Vsi, ki ste danes še mladi, se spomnite na to pesem, ko naslednjič srečate starejšo osebo.

Sonja Senčar

Hruševje, Sajevče:

V Sajevčah je 28. januarja 2018 potekala spominska slovesnost v počastitev padlih borcev Sočanovega bataljona. Zbrane je nagovoril **Rado Škerjanc**,

predsednik KO ZB za vrednote NOB Hruševje. Poudaril je pomen plemeni-tega boja za svobodo slovenskega naroda, katerega spomin moramo trdno ohraniti in negovati v današnjem neprijaznem času, ko se spet skoraj povsod po Evropi pojavljajo oblike fašizma. Na slovesnosti so bili tudi predstavniki ZB za vrednote NOB Postojna s predsednikom Jerkom Čehovinom na čelu. KO ZB Hruševje je ob spomeniku položila cvetje in sveče. Pripravili so tudi krajši kulturni program.

Legendarni Sočanov bataljon je v izredno slabem vremenu 24. januarja 1945 krenil na dolgo pot z Banjške planote na cilj v Lokve pri Črnomlju, kjer je bilo poveljstvo Narodne obrambe. Ob postanku v Sajevčah je po šestih dneh izjemno napornega pohoda utrujene in izčrpane borce nenadoma napadla nemška patrolja. Padlo je sedem partizanov, med njimi poročnik Ivan Klobučar - Sočan, več je bilo ranjenih. Preživeli borci so nadaljevali pot v Belo krajino, medtem ko so za ranjence poskrbeli domačini in dr. Franc Ambrožič, partizanski zdravnik.

Ana Horvat, KO ZB Hruševje

Draga pri Begunjah:

Delegacija Krajevne organizacije borcev za vrednote NOB Kokrica je 4. januarja v spominskem parku padlih talcev v dolini Drage pri Begunjah pripravila komemoracijo s položitvijo venca na grob velikega krajana in revolucionarja Franca Mraka, ki ga je nemški okupator ustrelil kot talca 3. januarja pred 75 leti.

Slavnostni govornik je bil Damjan Renko, član izvršilnega odbora krajevne borčevske organizacije Kokrica. Grobišče talcev v dolini Drage pri Begunjah je opisal kot sveti kraj. Tam je nacistični okupator med drugo svetovno voj-

no prelival kri najbolj srčnih Slovenk in Slovencev, predvsem Gorenjcev, saj jih je po mučenju v begunjski kaznilnici nečloveško umoril. Njihova edina krivda je bila, da so nesebično ljubili domovino, narod in svobodo. Govornik je orisal tudi življenjsko pot Franca Mraka. Ta je bil med 35 slovenskih talci, ki so jih ustrelili tistega mrzlega zimskega jutra leta 1942. Ustreljen je bil zato, ker je bil med 26. julijem in 5. avgustom 1941 med prvimi 199 Gorenjci, ki so se upali upreti nemškemu okupatorju ter temu dali vedeti, da svojih načrtov o izgonu in uničenju slovenskega naroda ne bo tako zlahka uresničil. O tem govori tudi sporočilo nemške podružnice koroškega propagandnega urada na Bledu 16. avgusta 1941, ki pravi, da je dejavnost komunistov na Gorenjskem kljub zasledovanju partizanskih enot in zapiranju oseb, ki jih podpirajo, še vedno zelo živahna. O kakšni pomiritvi tako sploh ni moglo biti govora, še več, prav ta prvi upor je v nemški zasedbeni upravi sprožil prve predloge o upočasnitvi procesa ponemčevanja in odložitev izгона prebivalstva do konca vojne, kar je svojevrsten dokaz o uspešnosti narodnoosvobodilnega gibanja. »Spomin na Franca Mraka tudi po 75 letih še vedno živi. Živi v naših mislih in srcih, živi pa tudi v zgodovinskem spominu slovenskega naroda, ki mu je lahko hvaležen, da je bil eden njegovih najbolj svetlih sinov,« je končal slavnostni govornik.

Besedilo: Damjan Renko, foto: Brane Virant

Štore:

Na mestu, ki ga je legendarna XIV. divizija prešla v zgodnjih jutranjih urah 14. februarja 1944 na pohodu na Štajersko, so člani ZZB NOV in POJ leta 1971 postavili pomnik. Stoji blizu mosta ob Voglajni, čez katerega so se brigade pomikale proti Dramljam. Na granitnem kamnu sta skica pohoda XIV. divizije NOV od Sotle do Mozirskih planin in Pohorja ter datum 6. 2. 1944–24. 2. 1944.

Pri vasi Opoka vzhodno od Štor je divizija poleg Voglajne prešla še cesto in železnico. Nemcem ni uspelo pravočasno zapreti ceste in železnice od Celja do Šentjurja. Partizani so minirali železniško progo. V nemškem vlaku,

ki je zadel ob mino, se je iztirilo nekaj vagonov (povzeto po avtorju Gvidu Stresu, Pohod Štirinajste na Štajersko).

Pomnik je redno vzdrževan. Kovinski del, ki označuje pot pohoda, je že načel zob časa, v celoti ga je obnovil naš marljivi veteran Vladislav Bogdanovič. Za urejeno okolico poskrbijo občina Štore in člani veteranskih organizacij. V preteklosti, ko so še bile organizirane slovesnosti ob obletnicah prehoda, se je ob pomniku zbralo veliko ljudi. Kljub časovni odmaknjenosti nikakor ne smemo pozabiti na tisti čas. Zato smo se v Štorah soglasno odločili, da se bomo letos, ko mineva 74. obletnica prehoda, spet poklonili v hvaležni spomin borcem NOV.

Besedilo in foto: Srečko Križanec

Sv. Neža na Koroškem Selovcu:

Približno 300 udeležencev se je 13. januarja, na sv. Nežo, zbralo v gozdu, kjer so se poklonili spominu na sedem pobitih talcev, ki so 12. januarja 1945 končali svojo mučeniško pot. Na mesto spomina so prišli ravenski taborniki, člani Zveze borcev z Raven na Koroškem in iz Dravograda, domačini

z okoliških kmetij in svojci pobitih talcev. Posebno vlogo pri ohranjanju spomina imajo učenci osnovne šole s prilagojenim programom z Raven na Koroškem, ki nosi ime najmlajšega med pobitimi talci, sedemnajstletnega Andreja Kotnika – Juričevega Drejčka. Pripravili so kulturni program, tokrat ga je popestril tudi Mešani pevski zbor Markovič Kristl - Mato iz Črne na Koroškem, obenem pa so vse pohodnike pričakali s toplim čajem. Slavnostna govornica na prireditvi je bila dr. Karla Oder, zgodovinarica, domačinka in članica občinske organizacije ZB Ravne na Koroškem, ki je tudi organizirala tradicionalno spominsko slovesnost.

Zbrane, med njimi so bili Aljaž Verhovnik, generalni sekretar ZZB za vrednote NOB Slovenije in podžupan občine Ravne na Koroškem, ter poslanca državnega zbora Danilo Ranc in Beno Kopmajer, je nagovoril tudi Maksimilijan Večko, predsednik občinske organizacije ZB Ravne na Koroškem. Zbranim je na kratko opisal zadnje dneve življenja pobitih partizanov, ki so padli v gestapovske roke konec decembra leta 1944 in 1. januarja 1945, govoril je o desetdnevem zasliševanju in pretepanju v dravograski gestapovski mučilnici ter o poti do gozda nad Mežnarjevo domačijo, kjer so okupatorji opravili svoje krvavo delo, pobite partizane pa pustili ležati tako, kakor so padli pod streli. Tisto jutro je najmlajši, Juričev Drejček, še zadnjič videl svojo rojstno hišo in na pragu sosednje domačije uzrl soseda Potočnika. Ta mu je hotel dati kos kruha, kar pa je preprečil gestapovec s puško, rekoč, da ga fant ne bo potreboval.

Besedilo: Maksimilijan Večko

Nova Gorica:

Že nekaj let pripravljata pokrajinska sveta Združenj borcev za vrednote NOB južne in severne Primorske skupne seje, ki so namenjene odpravljanju težav, usklajevanju stališč, organiziranju velikih prireditev na Primorskem in sodelovanju z Vsedržavnim združenjem partizanov Italije.

Na seji 11. januarja letos je bilo sprejeto poročilo o državni proslavi vrnitve Primorske k matični domovini in vzporednih prireditvah, zlasti o koncertu »Glas svobode«. Kljub številnim zapletom, nerazumljivim potezam vladnega Odbora za državne proslave in slabemu vremenu je bila celotna prireditev odlično ocenjena. To je prav gotovo zasluga Območnega združenja borcev za vrednote NOB Nova Gorica in predsednice Katjuše Žigon ter Mestne občine Nova Gorica.

Na seji je bil dosežen tudi dogovor o organizatorjih naslednjih proslav priložitve Primorske k matični domovini, ki pa jih morajo še potrditi posamezne občine. Letošnja proslava bo zagotovo v občini Komen, kjer so priprave na septembrsko prireditev že stekle. Leta 2019 naj bi bila prireditev v občini Ajdovščina, leta 2020 v ankaranski občini, leta 2021 v občini Idrija in leta 2022 v občini Piran.

Da bi delo med primorskimi združenji borcev usklajeno potekalo, sta pokrajinska sveta imenovala poseben koordinacijski odbor, ki bo pomagal organizatorjem velikih prireditev na Primorskem usklajevati pereča vprašanja in naloge. Sveta sta podprla tudi predlog za srečanje primorskih borčevskih združenj z obmejnimi italijanskimi združenji ANPI. Na obeh straneh namreč ugotavljajo, da imajo podobne težave, zlasti zaradi poskusov razvrednotenja odporniškega gibanja v času NOB in zaradi večanja fašističnih pojavov.

Besedilo: Rino Velikonja

100 let
**Tončke
(Mele)
Neškudle**

// PIŠE: **Bruna Olenik**

Rodila se je v hudi zimi 31. januarja 1918 v zavedni slovenski hiši v Cerknici. Bila je dvanajsti otrok v času, ko sta bila veliko pomanjkanje in stiska po prvi svetovni vojni. Na kmetiji so morali trdo delati, da so si pridelali hrano za številno družino. Na pragu je bila druga svetovna vojna. Kot večina mladih iz Cerknice se je tudi Tončka vključila v OF in postala aktivistka. Prestala je trpljenje v zaporu v Logatcu in pozneje še v ljubljanskem zaporu.

Ker so fašisti vedeli, da ima brata v partizanih in da vsa družina dela za NOB, so jim požgali dom. Domobranci so ji bili nenehno za petami. Še enkrat je komaj obnovljeni dom zažarel kot bakla in Tončka je začasno streho nad glavo dobila pri družini Kralj. Niso je prestrašili. Delala je pogumno naprej do končne partizanske zmage. Ponosna je na svoj prispevek k osvoboditvi domovine, saj ji je upor proti okupatorju pustil neizbrisen pečat v srcu in duši.

V Domu upokojencev so ji pripravili lepo slovesnost, ki so se je udeležili tudi predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Postojna Jerko Čehovin, župana postojnske občine Igor Marentič, predsednik društva upokojencev Franc Koščak in Brunna Olenik, predsednica krajevne organizacije ZB Postojna, kjer je Tončka dolgoletna članica. Jubilantka je bila vesela nove knjige o graditvi Nove Gorice in čestitke območnega Združenja za vrednote NOB iz Nove Gorice, čestitke Združenja ZZB za vrednote NOB Slovenije in čestitke ZZB iz rodne Cerknice. »No, pa le niso pozabili moji borci name!« je srečna dejala.

Lojze, ki je imel 25 ran, je omagal in se vrnil k nam. Preoblekli smo ga v civilno obleko, oče ga je ostrigel, skupaj z bratom Pavletom pa sva ga nato odpeljala na Ig. Tam je našel povezavo in z avtobusom srečno prispel do bolnišnice,« se ognjenega krsta med partizani spominja Slavka, ki je pozneje zanje kuhala, pekla kruh in šivala.

Julija leta 1942 so Italijani hišo požgali, očeta in brata Ludvika pa odpeljali v taborišče na Rabu. Oče je tam zaradi lakote umrl 19. decembra 1942, brat Ludvik pa je kot partizan Rabske brigade prišel v Slovenijo in 9. maja 1944 padel v boju z domobranci. Brat Pavle je odšel v partizane leta 1943, družina pa je bila pregnana v domobranksko postojanko Ig. Tam se je delo Slavke še bolj okrepilo. Imela je tajne sestanke z borci NOV in nosila pošto neki tovarišici v hotel Soča v Trubarjevi ulici v Ljubljani, iz Ljubljane pa je prinašala pošto obveščevalcem. Decembra leta 1943 se je morala umakniti v ilegalo v Rajon Barje. Takrat je bila tudi sprejeta v SKOJ.

»24. oktobra 1944 sem bila izdana in so me v vasi Golo ujeli domobranci. Najprej so me zasliševali v Pijavi Gorici, nato v Ljubljani, pozneje pa so me poslali v zapor v Begunjah na Gorenjskem. Od tam so me odpeljali v taborišče pri Salzburgu, kjer sem dočkala svobodo. Po osvoboditvi sem se vrnila k materi in obnovili smo porušeno domačijo,« se živo spominja dogodkov pred 73 leti.

Leta 1949 se je poročila z Janezom, ki je štiri leta preživel v koncentracijskih taboriščih v Italiji in Nemčiji. Ima hčer in sina ter štiri pravnuke, mož ji je leta 2001 umrl. Še vedno je dokaj dobrega zdravja. Rada gleda televizijo, najbolj pa so ji všeč smučarski skoki in oddaje z narodno glasbo. Spremlja tudi aktualno politično dogajanje in se pogosto jezi nad odločitvami naših politikov. Vedno znova v pogovoru z otrokoma in vnuki poudarja, da so se partizani bojevali za svojo domovino in proti domačim izdajalcem. Boli jo, ko vidi, da nekateri hočejo spreminjati zgodovino, ki jo je sama doživela.

Slavka pravi, da bo do konca življenja ostala članica Zveze borcev in Socialnih demokratov, do konca življenja pa bo naročena tudi na Svobodno besedo, ki jo še vedno rada prebira.

95 let
**Slavke
Alič**

// PIŠE: **Jan Ukmar**

Lani 9. decembra je svoj visoki jubilej, 95 let, praznovala Slavka Alič, rojena Čampa, iz Ljubljane. Rodila se je v kmečki družini na Gornjem Igu, osnovno šolo pa je obiskovala v Iški vasi.

Prve stike s partizani je navezala decembra 1941. Grumova hiša je bila edina v vasi, kamor so zahajali partizani. Najprej je pomagala ranjencem, ki so po napadu na italijansko postojanko na Verdu v več kot meter visokem snegu prišli do Gornjega Iga. »Kot najstarejša v družini sem ranjence obvezala, umila in nahranila. Proti večeru naslednjega dne so se odpravili proti Črni vasi, nameravali pa so priti do bolnišnice v Ljubljani. Eden izmed ranjencev, 25-letni

80 let
**dr. Branka
Marušiča**

// PIŠE: **Jože Šušmelj**

Dr. Branko Marušič, rojen v Gorici, spada med tiste Novogoričane, ki so veliko prispevali k uveljavitvi nastajajočega mesta na kulturnem področju. Povojna Goriška je bila skoraj brez univerzitetno izobraženih kadrov, a je s kakovostnim šolanjem dijakov na novogoriški gimnaziji, ki so nadaljevali študij in diplomirali na ljubljanski univerzi, vzgojila vrsto odličnih kadrov. Ti so se po končanem študiju vračali na Goriško in kljub mladosti prevzemali samostojna ali vodilna mesta v gospodarstvu, kulturi in šolstvu.

Temu lahko pripišemo hiter gospodarski vzpon, ki ga je zlasti po letu 1965 dosegala Goriška. Starejša generacija s partizansko preteklostjo in tudi iznajdljivostjo, vendar veči-

noma brez ustrezne izobrazbe, se je brez velikih pretresov umikala mladim izobražencem, ki so z veliko zagnanostjo zelo hitro prevzemali odgovorne naloge. Med temi je bil tudi Branko Marušič, ki je 1962 končal študij zgodovine in se je po kratki zaposlitvi na Inštitutu za narodnostna vprašanja zaposlil najprej kot kustos, nato pa je prevzel vodenje Goriškega muzeja in ga uveljavil ne samo kot muzejsko, temveč tudi kot raziskovalno institucijo na Goriškem. Leta 1987 je doktoriral na ljubljanski univerzi.

Branko Marušič se je posvetil raziskovanju primorske, zlasti goriške zgodovine 19. stoletja. To obdobje je opisal v delu Pregled politične zgodovine Slovencev na Goriškem 1848–1899. Bil je nepogrešljiv sodelavec in pisec biografij obsežnega Primorskega slovenskega biografskega leksikona. V Goriškem muzeju je pod njegovim vodstvom začela izhajati dragocena periodična publikacija Goriški letnik – Zbornik Goriškega muzeja. Uredil je tudi spomine dr. Henrika Tume, ki so izšli v slovenščini in v italijanščini. Izredno zanimiva je knjiga Goriški spomini – Sodobniki o Gorici in Goriški v letih 1830–1918. S svojimi knjigami in znanstvenimi prispevki spada dr. Branko Marušič med osrednje slovenske zgodovinopisce. Njegovo vodilo je znanstveni pristop, ki sloni na temeljitem proučevanju zgodovinskih virov in na objektivnem opisovanju dogodkov in dogajanj v družbi, ki mora sloneti na zgodovinskih virih.

Leta 1965 je bil med ustanovitelji revije Goriška srečanja, ki je razmišljujoče ljudi povezovala pri kritičnem obravnavanju družbenih vprašanj, in član slovensko-italijanske zgodovinsko-kulturne komisije, ustanovljene leta 1993 z naložbo, da se odprta vprašanja iz preteklosti, ki obremenjujejo odnose med državama, prepustijo proučevanju zgodovinarjev, ki naj poenotijo stališča. Leta 1987 je v Novi Gorici ustanovil Raziskovalno enoto zgodovinskega inštituta ZRC in tam delal kot raziskovalec – znanstveni svetnik.

Dragoceno je tudi njegovo aktivno sodelovanje v Območnem združenju borcev za vrednote NOB Nova Gorica in v zgodovinski komisiji pri ZZB za vrednote NOB Slovenije. Med drugim je zbral gradivo in uredil tri odmevne knjige: Vstala Primorska si v novem življenju, Na Primorskem leta 1941 in ob 70. obletnici Nove Gorice – Narodu Gorico novo bomo dali v dar.

90 let Frančka Gomboca

// PIŠE: ZZB NOB Tišina

Danes še vedno vitalen, delaven, vedno s pozitivno kritiko in globokimi mislimi, je pred kratkim praznoval devetdesetletnico tuzolta (gasilec) Franček Gomboc iz Murskih Črnc, vidni član naše organizacije.

Človeka velikega srca še vedno z odprtimi rokami pričakujemo na vse sestanke in prireditve, kajti z njim pride vedrina, zazrta v prihodnost in kritična do sedanjosti kot tudi do preteklosti.

Danes biti kritičen je sicer moderno, toda Franček je s svojo kritičnostjo bil in je še vedno na realnih tleh, tudi v odnosih do Cerkve in do vseh vrst pritiskov, ki želijo s svojim delovanjem izbrisati in očrniti vrednote NOB in naše zgodovine.

Kot stalni udeleženec srečanja v Črnski mejah je kritičen tudi do dogodkov, ko so madžarski okupatorji ustrelili talce, prekmurske rodoljube, katerih življenje se je šele začelo. Prekmurje je bilo takrat odrezano od drugega dogajanja, kajti Mura in odprto območje nista omogočala množičnega odpora, vendar je želja po svobodi tleli v narodu. Franček je bil med tistimi mladeniči, ki so morali pokopati talce, žrtve madžarskega zločina, katera trupla so bila oskrunjena.

Bil je borec Prekmurske brigade. Doživljal je dogajanje ob bojih na Poljani. Njegovo razmišljanje o takratnih dogodkih je prepustil zgodovini, vendar stališča do okupatorja in njegovih izdajalcev ni spremenil.

Franček še vedno z veliko vnemo zbira podatke o vojni, poveljnih dogodkih in jih skrbno vnaša v spomine. Njegova želja je razjasniti in razčleniti spomine z namenom razumevanja medvojne in poveljne zgodovine za nas in za zanamce.

Ob 75. obletnici boja v Jelenovem žlebu

Tradicionalna spominska slovesnost ob 75. obletnici boja v Jelenovem žlebu, ki ga je 26. marca 1943 vodila Dolenjska operativna cona pod poveljstvom Milovana Šaranoviča z Gubčevo in Cankarjevo brigado ob zaščiti Šerčerjeve in Tomšičeve brigade, ko je bil razbit in uničen okupatorski italijanski bataljon iz divizije Macherata, bo **v soboto, 24. marca 2018**, na bojišču v Jelenovem žlebu **ob 11. uri** in v športni dvorani v Ribnici, Majnikova 2, **ob 13. uri**.

Potek dogajanja v **Jelenovem žlebu**: pohodne enote v organizaciji Planinskega društva Ribnica, sestavljene iz enot Slovenske vojske, slovenskih častnikov in planincev, bodo odšle iz Rakitnice **ob 7.30** (pohod bo potekal po

Rudeževi poti, po kateri sta Cankarjeva in Gubčeva brigada odšli z dotedanjih položajev v smeri Jelenovega žleba – pot je spominsko označena); iz Loškega Potoka bodo pohodniki krenili **ob 8.30** (planinci iz Loškega Potoka in okolice). Pri spomeniku v Jelenovem žlebu bo srečanje, postregli bodo s čajem. **Ob 11. uri** bo sledilo polaganje venca GO ZZB pred spomenikom ob častni straži Slovenske vojske, enote bodo položile cvetje na spominsko ploščo padlim v tem boju, sledila bo zgodovinska ura o poteku boja v Jelenovem žlebu. Vrnitev do lovske kočice z avtobusi, če bo mogoče, sicer pešačenje do Rakitnice.

V športni dvorani v Ribnici se bo začela slovesnost s pozdravom župana

občine Ribnica Matjažem Levstekom in kulturnim programom **ob 13. uri**. Slavnostna govornika bosta predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije **Tit Turnšek** in zgodovinar **dr. Martin Premk**. Kulturni program bo vodila profesorica Irena Gerbec. Tovariško srečanje in pogostitev bo pripravila Lovska družina Ribnica.

Iz Ljubljane bo **organiziran prevoz ob 11.30** izpred dvorane Tivoli.

Vabljeni vsi na spominsko slovesnost ob 75. letnici bitke v Jelenovem žlebu, ki velja za najuspešnejšo bitko Gubčeve in Cankarjeve brigade proti italijanskim fašistom.

Za odbor: Lado Kocijan

Matija Božič - Branko

Le tri dni po dopolnjenem 95. rojstnem dnevu se je končalo bogato življenje Matije Božiča - Branka, borca Dolomitskega odreda, člana številnih društev in organizacij v rodnem Tomišlju, dobitnika visokih odlikovanj.

Rodil se je 5. januarja 1923 v zavedni slovenski družini, po domače pri Cilnih, v Strahomeru pod Krimom. Po končani osnovni šoli ga je oče poslal k družini Volčič v Podsmreko pri Dobrovi, tam se je izučil za kovača. Kot 18-letni mladenič se je takoj na začetku druge svetovne vojne vključil v odporiško gibanje in v prvi polovici leta 1942 vstopil v Dolomitski odred. Na njegovo odločitev za odhod v partizane so vplivali tako domača vzgoja kot tudi razmere v zavedni Volčičevi družini, pa tudi učitelja Ivan Škafar in Lojzka Furlan v osnovni šoli v Tomišlju in dejstvo, da je že leta 1941 v partizane odšel njegov brat Feliks.

Matija Božič je bil med vojno med drugim komisar v prvi četi drugega bataljona Dolomitskega odreda, nato

pa kurir pri Glavnem štabu slovenskih partizanskih enot v Kočevskem rogu, v zaščitni enoti pa je bil med drugim tudi spremljevalec dr. Jožeta Brileja, poznejšega diplomata in predsednika Skupščine SRS.

Po vojni je kljub drugačnim ambicijam postal aktivni pripadnik JLA, kar je pomenilo tudi pogoste selitve po vsej tedanji Jugoslaviji. Njegovi trije otroci so se rodili vsak v drugem mestu. Zaradi svoje izjemne poštenosti, doslednosti in skrbi za človeka je bil vso svojo delovno dobo na pomembnih položajih, med drugim je bil pomočnik komandanta Ljubljanskega vojnega območja, za svoje delo pa je dobil tudi več odlikovanj in priznanj. Upokojil se je kot polkovnik leta 1975, kmalu nato pa je postal član Sveta za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito pri SZDL in eden najtesnejših sodelavcev Jožeta Smoleta. V tem času je sodeloval tudi pri ustanavljanju slovenske zaščitne enote, predhodnice poznejše organizacije Moris. Ves čas je tudi deloval v Zvezi borcev in bil dolga leta predsednik KO ZB Kodeljevo, kjer je tesno sodeloval z mladimi, za kar je dobil visoko priznanje mesta Ljubljana.

Njegova velika ljubezen je bila ves čas narava – v Tomišlju je bil član Lovske družine in čebelarkega društva ter Konjeviškega društva Krim.

Zadnja leta sta z ženo Ljudmilo živela v Domu starejših v Laškem, kjer je žena leta 2015 umrla.

Miro Miklič

Vida Brčon

Le nekaj tednov pred svojim 95. rojstnim dnem se je za vedno poslovila Vida Brčon iz Šmartnega pri Litiji, medvojnja aktivistka, kurirka in interniranka v koncentracijskem taborišču Ravensbrück.

Rodila se je leta 1923 in je takoj na začetku vojne postala aktivistka OF. Ob prihodu 2. štajerskega bataljona na Tisje leta 1941 je že opravljala kurirska dela. Zaradi izdaje pa jo je leta 1943 gestapo aretirala, prav tako tudi njenega brata, po zaslišanju v Litiji so Vido odpeljal najprej v Begunje in nato v koncentracijsko taborišče Ravensbrück, brata pa v taborišče

Dachau. Drugi brat je bil mobiliziran v nemško vojsko in je končal v ruskem ujetništvu. Kljub hudemu trpljenju in boleznim so se vsi trije živi vrnili domov v Litijo. Vida je prišla nazaj šele 30. avgusta 1945, saj

je tik koncem vojne zbolela za trebušnim tifusom. Onemoglo so v taborišču ob koncu vojne odložili kar med umrle, pa je nekdo ugotovil, da je še živa, in prepeljali so jo v bolnišnico. Zato je na pot domov po osvoboditvi lahko šla šele po dolgih mesecih okrevanja.

Doma se je zaposlila najprej v domačem gozdnem gospodarstvu, saj so po vojni potrebovali predvsem pridne roke. Nato je delala v obratu Tovarne usnja Vrhnika v Šmartnem, ko pa se je hotela upokojiti, je doživela neljubo presenečenje, saj so ugotovili, da ji v času dela pri gozdnem gospodarstvu niso plačevali pokojninskega zavarovanja, zato je morala oddelati še šest manjkajočih let. A delala je vedno rada, prav tako kot se je rada družila z aktivisti in tovarišicami, ki so si med vojno delile podobno usodo. Dokler ji je zdravje dopuščalo, se je redno udeleževala srečanj slovenskih taboriščnic v Portorožu, saj so se med njimi spletle tesne prijateljske vezi. Ves čas je delovala v organizaciji ZB, za kar je dobila zlato plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Jožica Hribar

Albin Vipotnik - Bine

Sredi januarja so se svojci, prijatelji in številni nekdanji sodelavci poslovili od Albina Vipotnika, še enega izmed več sto slovenskih ukradenih otrok, ki mu je vojna vzela tudi mamo. Rodil se je 26. junija 1937 v Zabukovici pri Celju, njegov

oče je bil Albin Vipotnik, znan predvojni komunist in eden izmed udeležencev ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije leta 1937 na Čebinah ter nosilec partizanske spomenice 1941. Na začetku vojne je oče odšel v partizane, sorodnike po obeh straneh pa so okupatorji poslali v taborišča. Bine ni imel še niti pet let, ko so ga v Celju iztrgali iz rok mami Frančiški, ki jo je tedaj tudi zadnjič videl, saj je umrla v taborišču Auschwitz. Bineta pa so namestili v otroško taborišče Kastl, od koder ga je rešila daljna sorodnica Rozi, ki je živela v okolici Dunaja, kjer je bila poročena in je imela tudi svoje otroke. Ona ga je tik pred koncem vojne pripeljala nazaj k očetu v Zabukovici. Z njim je Albin po vojni tudi odšel v Beograd, kjer se je kot otrok srečal že s svojim tretjim jezikom.

Oče se je po vojni poročil s partizanko Ivanko Časl, ki je med vojno tudi izgubila moža in je ostala sama s hčerko. Družina se je zaradi očetove službe preselila v Ljubljano, Albin pa je dobil sestro. Sam je končal najprej poklicno litostrojsko šolo, nato pa še strojno fakulteto v Ljubljani in postal izjemno priznan strokovnjak za CNC-stroje v Litostroju, kjer je delal vse do upokojitve. Njegova velika ljubezen so bili ves čas tudi hribi. Ker se je veliko izobraževal v tujini, se je nekoč odpravil tudi do gradu Kastl, kjer je srečal nuno, ki se je spominjala nesrečnih slovenskih otrok, to pa je bil tudi

edini Albinov stik z zgodnjo mladostjo. Posebno vez pa je spletel s svojo teto, očetovo sestro Faniko Raček, najstarejšo še živečo slovensko interniranko, ki je pred dnevi praznovala 105 let. V taborišču je bila tudi skupaj z njegovo mamo.

Jožica Hribar

Franc Štrubelj

Konec decembra lani smo se v Ljubljani poslovili od aktivista OF, partizana, gospodarstvenika, člana ZZB za vrednote NOB Ljubljana, tovariša Franca Štrublja.

Njegova življenjska pot je bila povezana s krutimi izkušnjami, ki jih je zaznamovala druga svetovna vojna.

France je bil skromen človek. Nikoli ni govoril ali pisal o sebi in delu, ki ga je opravljal, čeprav smo ga večkrat nagovarjali, naj napiše spomine. V življenju je veliko doživel, saj je s poštenim delom dostojno odslužil obveznost do dela, družine, domovine Jugoslavije in Slovenije.

France se je rodil 9. aprila 1919 v premožni kmečki družini v Ljubljani. Končal je klasično gimnazijo, nato se je vpisal na pravno fakulteto, vendar je moral zaradi vojne študij prekiniti. Leta 1941 se je kot študent takoj vključil v ilegalno delo

OF v Ljubljani. Kmalu so ga aretirali in poslali v taborišče Gonars v Italiji. Po kapitulaciji Italije se je pridružil partizanom Gradnikove brigade, deloval je kot obveščevalec. Njegovi soborci gradnikovci se ga spominjajo s ponosom in spoštovanjem.

Z IX. korpusom je bil med osvoboditelji Trsta, na kar je bil zelo ponosen.

Po vojni je bil zaposlen v Službi državne varnosti (Ozna), v kateri so mu bile zaupane posebno odgovorne naloge v boju proti vojnim zločincem. Največji del njegovega delovnega opusa pa je bil posvečen sodelovanju pri graditvi povojnega jugoslovanskega, še posebno pa slovenskega gospodarstva. Bil je soustanovitelj Splošne plovbe Piran in je sodeloval pri nakupu prvih treh slovenskim transportnih ladij. Bil je med aktivnimi pobudniki ustanovitve gospodarskih družb: Droge Portorož, LTH, avtodelavnice, ki je bila predhodnica Renaulta, Livarne Maribor, Autocommercea v Ljubljani in drugih pomembnih gospodarskih družb, ki so bile temelj takratnega gospodarstva. Nato je delal kot predstavnik različnih slovenskih podjetij v tujini, npr. Intertradea in drugih, posebno v Nemčiji in Italiji. Vseskozi si je prizadeval za razvoj takih gospodarskih razmer, ki bodo v korist države in njenih prebivalcev. Poslovno pot je končal kot partner nemške trgovske družbe.

Kmalu po vojni je v Ljubljani spoznal svojo ženo Vido ter si z njo ustvaril družino, v kateri sta se mu rodili hčeri Meta in Nina. Ne glede na to, da je bil v svojih aktivnih letih večinoma v tujini in je bila skrb za družino bolj prepuščena ženi Vidi, je bila družina zanj pomemben okvir v življenju. Zelo je bil ponosen na svoji hčeri, pozneje pa še posebno na svoje tri vnuke, katerih otroštvo je doživljal aktivneje kot otroštvo svojih hčera.

Tudi po letu 1991 v samostojni državi Sloveniji je spremljal dogodke. Rad je prihajal k nam na ZZB ter se pogovarjal s svojimi soborci in sotovariši. Ostal je zvest prepričanju, ki ga je gradil ob našem skupnem delu v času, ko sta bila delo in poštenje čast, ne privilegij in prednost. Zelo je bil razo-

čaran zaradi potvarjanja, žalitev in neresnic o NOB in pozitivnih pridobitvah v povojnem gospodarskem in družbenem razvoju. Odločno je zavračal poskuse izenačevanja borcev proti okupatorjem in tistih, ki so okupatorju pomagali. Bolelo ga je tudi izničenje vsega, kar je bilo dobrega v gospodarstvu pred letom 1991.

Julijana Žibert, ZZB NOB Ljubljana

Frančiška Podboj

Naša draga Fani, Frančiška Podboj, poročena Penko, se je rodila leta 1929 v zavedni slovenski kmečki družini v Studenem kot najmlajša od deveth otrok. Žal je odraščala ravno v času italijanskega fašizma, ko se je preganjala slovenska beseda, in preživela je krutosti druge svetovne vojne. Njena družina je bila ena izmed tistih, ki so jih izgnali, ker so bili zavedni Slovenci. Kot da to ni bilo dovolj, pa je v tisti kruti vojni dan pred osvoboditvijo, leta 1945, izgubila tudi brata, borca Gradnikove brigade.

Nekaj let po vojni je še kot mlado dekle spoznala ljubezen svojega življenja, Frica - Friderika Penka, ki je bil borec NOB v prekomorskih brigadah. V njunem zakonu so se jima rodili

trije otroci – Nadja, Stanko in Elči.

Kljub takratnim težkim razmeram po vojni, v času graditve porušene domovine, sta poskrbela za šolanje in študij svojih otrok. Čeprav je bila Fani polno zaposlena z delom na kmetiji, s skrbjo za otroke in gospodinjstvom, je vseeno

našla čas in bila dejavna članica Društva kmečkih žena in pozneje članica naše organizacije ZZB NOB Slovenije.

V svoji sredi je bila Fani ali teta Penkotova, kot smo jo klicali otroci s Tržaške ceste in tudi nekateri drugi, priljubljena in spoštovana. Vsi smo jo imeli radi, kajti vedno je našla lepo besedo za vsakogar.

Potem ko je v rani starosti izgubila svojega dragega moža Frica, se je popolnoma posvetila svojim otrokom, sedmim vnukom in sedmim pravnukom. Tako kot je ona vselej stala ob strani svojim otrokom, so tudi njej otroci stali ob strani v zadnjih mesecih njenega življenja.

Naše pokojne Fani, tete Penkotove, se bomo vedno spominjali s toplino v srcu!

*Glej, zemlja si je vzela, kar je njeno,
a kar ni njeno, nam ne more vzeti,
in to, kar je neskončno dragoceno,
je večno in nikdar ne more umreti.*

Franko Pleško

**SVOBODNA
BESEDA**

www.svobodnabeseda.si

Akcijski načrt praznovanja 70-letnice delovanja Zveze borcev

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na 27. seji 6. februarja 2018 sprejelo Akcijski načrt praznovanja 70-letnice delovanja ZZZB NOB Slovenije

1. Sestanki organizacijskega odbora: – enkrat na mesec do julija 2018.

2. Osrednja slovesnost v Ljubljani 1. julija 2018 ob 11. uri:

- priprava scenarija in režije proslave,
- priprava logistike proslave,
- priprava dostopnega režima na proslavo,
- obveščanje članstva in javnosti,
- promocija proslave,
- finančni načrt za proslavo.

3. Regijske slovesnosti:

- združenja in pokrajinske svete se pozove, da v okviru organiziranja rednih vsakoletnih proslav eno posebej posvetijo 70-letnici,
- posebnih finančnih spodbud Zveze za regijske slovesnosti ne bo,
- združenja in pokrajinski sveti morajo najpozneje do 1. marca 2018 Zvezi sporočiti svoje regijske prireditve, ki bodo posvečene 70-letnici. Te bo ZZZB promovirala po kanalih javnega obveščanja.

4. Priložnostni znak:

- Organizacijski odbor je pripravil priložnostni znak, ki se ga uporablja pri vsem komuniciranju z javnostjo,
- znak se da v uporabo združenjem in pokrajinskimi svetovi.

5. Posebna rubrika v reviji Svobodna beseda:

- naš medij Svobodna beseda je z januarjem 2018 začel izdajati posebno rubriko ob 70-letnici organizacije,
- v njej so dobrodošli tudi vsi prispevki s terena, bodisi z regijskih prireditev ali iz kakršnih drugih dejavnosti, predstavitev oseb ali dogodkov, ki imajo povezavo z našim jubilejem. Prispevke pošljite v uredništvo Svobodne besede po e-pošti na naslov svobodna.beseda@gmail.com.

6. Jubilejna priznanja:

- ob tej priložnosti bo ZZZB podelila tudi jubilejna priznanja, posebna priznanja ob 70. obletnici Zveze,
- razpis za podelitev priznanj bo sprejelo Predsedstvo Zveze na marčevski seji Predsedstva,
- jubilejna priznanja se častno podelijo na regijskih prireditvah ali drugih srečanjih članstva ZB v letu 2018.

7. Priložnostna zloženka:

- namen: kratka predstavitev kronologije ZZZB in vizija za prihodnjih 10 let. Prav tako se vključi pristopna izjava za nove člane. Zloženka služi kot promocijsko gradivo ZZZB,
- zgodovinski del pripravi dr. Nevenka Troha,
- urednik zloženke je podpredsednik Marijan Križman.

8. Slavnostna seja Predsedstva Zveze ob 70-letnici – 4. julij 2018 ob 10. uri

- pripravi se adrema vabljenih,
- na slavnostni seji se podelijo jubilejna priznanja na ravni Zveze.

Aljaž Verhovnik,
generalni sekretar

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 6. februarja

2018 sprejelo

RAZPIS za odlikovanje najboljših krajevnih organizacij ZB

1.

Predsedstvo Zveze bo na slavnostni seji predsedstva ob 27. aprilu – državnem prazniku upora proti okupatorju, prazniku OF in ZB – podelilo zlato plaketo ZB štirinajstim krajevnim organizacijam ZB, ki vzorno delujejo, skrbijo za spomenike, spominska obeležja NOB, uspešno uresničujejo ohranjanje vrednot NOB v svojem okolju in v združenju ter si prizadevajo za pridobivanje novih članov in za pomlajevanje članstva.

2.

Predlog za odlikovanje pripravi Združenje borcev za vrednote NOB in ga z utemeljitvami pošlje Zvezi do 9. marca 2018. Pri pripravi predlogov se upoštevajo Merila za vrednotenje dejav-

nosti krajevnih organizacij združenj borcev za vrednote NOB, ki so priloga k razpisu.

Predsedstvo Zveze na podlagi razpisa in predloga Odbora za priznanja, ki vloge pregleda, podeli 14 zlatih plaket najboljšim krajevnim organizacijam ZB, in sicer iz vsake pokrajine oziroma regije eno. Predlogi morajo biti usklajeni na ravni pokrajinskih svetov ZB.

3.

Na razpis se ne morejo prijaviti krajevne organizacije ZB, ki so to priznanje dobile v zadnjih dveh letih.

4.

Ta sklep se objavi na spletni strani Zveze in v Svobodni besedi.

Številka: 06-2/18

PRESEDNIK

Tit Turnšek

Na podlagi 23. člena Statuta Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je predsedstvo Zveze na 27. seji 6. februarja 2018 sprejelo

SKLEP

o imenovanju novih članov Komisije za organizacijska in kadrovska vprašanja

1.

Dva člana Komisija sta prenehala opravljati funkcijo predsednika Združenja, in sicer Anton Kapus iz ZB NOB Radovljica in Vladimir Krpan iz ZB NOB Nova Gorica.

V soglasju s PS ZB za Gorenjsko in ZB NOB Nova Gorica se v Komisijo za organizacijska in kadrovska vprašanja imenujeta:

1. Drago FINŽGAR, Radovljica, dolgoletni član ZB in podpredsednik Združenja,

2. Žarko KODERMAC, Nova Gorica, dolgoletni član ZB in predsednik KO ZB Dobrovo.

2.

Imenovanje velja do konca mandatnega obdobja, to je do 28. septembra 2019.

3.

Ta sklep velja takoj.

Številka: 06-2/18

Ljubljana, 6. februarja 2018

PRESEDNIK

Tit Turnšek

PROGRAM PRIREDITEV V MARCU 2018

Datum	Dogodek	Kraj	Organizator
2. 3. 2018	Proslava ob 73. obletnici poboja žrtev v Suhadolu in na Lastinah	Lastine pri Sromljah	ZB NOB Brežice
4. 3. 2018	Komemoracija v spomin partizanskim kurirjem, ki so padli 4. marca 1945	Prvenci, Markovci, Ptuj	ZB NOB Ptuj
8. 3. 2018	Spominska slovesnost ob obletnici streljanja talcev	Mala Nedelja	ZB NOB Ljutomer
8. 3. 2018	Prireditev ob mednarodnem dnevu žena	Linhartova dvorana Cankarjevega doma, Ljubljana	ZZB NOB mesta Ljubljana in MOL
10. 3. 2018	Spominska slovesnost ob obletnici izгона prebivalcev iz vasi Erzelj	Erzelj, Ajdovščina	ZB NOB Ajdovščina, KO ZB NOB Erzelj
10. 3. 2018	Žalna slovesnost v Gramozni jami v Ljubljani za 16 domoljubi iz Borovnice in okolice, ki so jih 10. marca 1942 ustrelili kot talce	Gramozna jama, Ljubljana	Občina Borovnica, ZB NOB Borovnica
11. 3. 2018	Spominska slovesnost pred spominsko ploščo komandirju Prekmurske čete Boru Korošcu	Bodonci, Murska Sobota	ZB NOB Murska Sobota, KO ZB NOB Bodonci
11. 3. 2018	Proslava in pohod v spomin na okupatorjev zločin nad družino Čukovih (10. marca 1944)	Osek - Nova Gorica	ZB NOB Nova Gorica, KO ZB NOB Osek-Vitovlje
13. 3. 2018	Prireditev v počastitev obletnice Rakovniške čete	Osnovna šola Rakek	KO ZB NOB Rakek, ZB NOB Cerknica
17. 3. 2018	Spominska slovesnost pri vaškem spomeniku borcev NOB in spomeniku narodnega heroja Ivana Kosovega	Selo, Ajdovščina	KO ZB NOB Selo, ZB NOB Ajdovščina
17. 3. 2018	Spominska slovesnost ob 75. obletnici ustanovitve ženskih zaporov, v katere so zapirali žene, matere in dekleta tistih mož, ki so odšli k partizanom	Kostanjevica nad Novo Gorico	ZB NOB Nova Gorica
17. 3. 2018	Prireditev ob obletnici poboja IV. bataljona Cankarjeve brigade	Javorovica, Šentjernej	KO ZB NOB Šentjernej, ZB NOB Novo mesto
17. 3. 2018	Spominska slovesnost ob 74. obletnici bojev IX. Kočevske brigade z domobranci	Makoše, Kočevje	ZB NOB Kočevje
21. 3. 2018	Spominska slovesnost ob obletnici ustrelitve sedmih talcev	Zgornja Besnica, Kranj	ZB NOB Kranj, KO ZB NOB Besnica - Podblica, KS Besnica, PŠ Besnica, KD Jože Papler
23. 3. 2018	Prireditev v spomin na otroke, ki so jih 19. marca 1921 postrelili italijanski fašisti	Strunjan	ZB NOB Piran, Občina Piran, KO ZB NOB Strunjan
24. 3. 2018	Prireditev ob 75. obletnici zmagovitega boja Gubčeve in Cankarjeve brigade z italijanskim bataljonom Maceratti	Jelenov žleb, Ribnica	Občina Ribnica, ZB NOB Ribnica, PD Ribnica
24. 3. 2018	Žalna slovesnost v spomin na 19 padlih slovenskih in italijanskih partizanov	Lazec pri Temnici, Nova Gorica	ZB NOB Nova Gorica, KO ZB NOB Temnica
24. 3. 2018	Spominska prireditev, posvečena ustrelitvi 30 talcev	Gaj na Zgornji Polskavi	KO ZB NOB Zgornja Polskava, ZB NOB Slovenska Bistrica
31. 3. 2018	Slovesnost v spomin na padle ameriške letalce – dan zavezništva ZDA in Slovenije	Andraž nad Polzelo	ZB NOB Žalec, Velepostaništvo ZDA
31. 3. 2018	Žalna slovesnost v spomin talcem, ustreljenim marca 1945 na Črnskih mejah	Tišina, Murska Sobota	KO ZB NOB Tišina, ZB NOB Murska Sobota

VABILA

Strunjan:

Občina Piran in Združenje borcev za vrednote NOB Občine Piran vabita na slovesnost v spomin na tragični dogodek pred 97 leti, 19. marca 1921, ko so strunjanski otroci postali prve nedolžne žrtve fašizma. Prireditev bo v **petek, 23. marca 2018, ob 11. uri** pred spomenikom žrtvam fašističnega nasilja v Strunjanu.

Zgornja Besnica, Kranj:

Krajevna organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Besnica - Podblica vabi na spominsko slovesnost ob 75. obletnici ustrelitve sedmih talcev. Prireditev bo v **sredo, 21. marca 2018, ob 17. uri** pri spominskem obeležju v Zgornji Besnici.

Komemoracija na sremski fronti

Odbor Sremska fronta, ki deluje pri novogoriškem območnem odboru Zveze borcev, vabi na potovanje **od 10. do 12. aprila 2018** na komemoracijo v spominskem kompleksu Sremska fronta v Adaševcih pri Šidu v Srbiji.

Potovanje z avtobusom agencije Mivax iz Nove Gorice bo trajalo tri dni, cena pa je odvisna od števila udeležencev. V ceno so vključeni dva polpenziona, vodnik, lokalni vodnik, zavarovanje tveganja odpovedi in zavarovanje Elvia Vzajemna.

Odhod bo **10. aprila ob 6. uri** zjutraj z avtobusom po hitri cesti, nato po avtocesti čez slovensko-hr-

vaški mejni prehod. Potniki vstopijo po dogovoru na tej relaciji.

Prvi dan: ogled taborišča Jasenovac na Hrvatskem in spomenika ruski armadi v Batini skeli ob Donavi, prenočitev v Vinkovcih.

Drugi dan: ogled Vinkovcev in Vukovarja ter območja preboja sremske fronte ob Donavi, prenočitev v Rumi v Srbiji.

Tretji dan: udeležba na komemoraciji v spominskem kompleksu Sremska fronta, polaganje venca, kosilo in pot domov.

Informacije: Majda Nemec, tel. 040 834 049, e-naslov: majda.nemec@siol.net.

Goran Vojnović

pisatelj in kolumnist,
*na slovesnosti ob dnevu spomina
na žrtve holokavsta v Ljubljani
28. januarja 2018*

»Leta 2018 se holokavsta ne moremo le spominjati. Moramo se ga tudi zavedati. Moramo se zavedati, da je človeška zgodovina zgodovina nečloveškega, zverinskega v človeku,

da je človeška zgodovina zgodovina vojn, zgodovina etničnih čiščenj, zgodovina iztrebljanja, zgodovina zaslužnjanja.

Zato se moramo zavedati, da holokavst ni le kratko temučno obdobje, v katerem je človek prenehal biti človek, temveč je ta tema v človeku, odkar človek je. Treba se je zavedati, da nacizem in fašizem nista le neslavni poglavji človeške zgodovine, marveč ju v različnih pojavnih oblikah in z različnimi imeni najdemo posejana po zgodovini od pamtiveka do danes.

Da, tudi danes sta tu, nacizem in fašizem, ker je nekaj v človeku, kar ga potiska nad sočloveka, in tega se je treba zavedati. Holokavst je dejanje človeka. Holokavst je človek. Ker je šest milijonov Judov umoril človek. Ker je pol milijona Romov umoril človek. Zavedajmo se tega.

A hkrati je potrebno tudi zavedanje, kako preprosto se je znajti na napačni strani zgodovine, ker je pogosto napačna stran zgodovine edina, ki obstaja. Zgodovina je izmuzljiva, človeku nenaklonjena, in zato je redko in izjemno biti na njeni pravi strani. Slava jim, ki jim je uspelo, a kot se na žalost vedno znova izkaže, je skoraj nemogoče na pravi strani zgodovine vztrajati. Kdor je zmagal v vojni, je še vselej izgubil v miru, ker je še v miru nadaljeval boj.

In tudi mi danes nadaljujemo boj. Postavljamo rezilne žice, gradimo zidove, izganjamo in preganjamo, ker blaginje, ki smo si jo skozi desetletja mukoma izbojevali – nekaj v vojni, nekaj v miru – ne želimo deliti z drugimi. Zato ni miru oziroma je naš mir le privid. Naš mir je le zatišje, v zatišju pa se porajajo strahovi, iz strahov rastejo tiha sovraštva, ki s časom postajajo vse bolj glasna, vse bolj grozeča.«

Rudi Pavšič

predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Italiji,
*ob 74. obletnici pohoda 30.
divizije v Benečijo, 27. jan. 2018*

»Dovolite, da najprej izrazim spoštljiv spomin na borce 30. divizije, ki so v noči s 30. na 31. januar 1944 opravili junaško dejanje in v dramatičnih časih in v izrednih razmerah postavili temelje skupnega kulturnega in jezikovnega prostora! To je bilo herojsko dejanje, ki bo ostalo zapisano v naši zgodovini in v naših srcih.

Ponosen sem na mlade fante in dekleta, ki so izbrali partizansko gibanje kot odgovor okupatorju in domačim prodanim dušam. Ponosen sem na vse udeležence v narodnoosvobodilnem gibanju, ki je najsvetlejšo obdobje naše polpreteklosti, in to brez vsakega odvečnega poveličevanja. Dejstva so dejstva in vsa svetovna javnost nam to priznava, saj smo bili del tistega velikega gibanja, ki je Evropo osvobodilo izpod nacifašističnega terorja.

Ponosen sem na mlade fante in dekleta, ki so izbrali partizansko gibanje kot odgovor okupatorju in domačim prodanim dušam. Ponosen sem na vse udeležence v narodnoosvobodilnem gibanju, ki je najsvetlejšo obdobje naše polpreteklosti, in to brez vsakega odvečnega poveličevanja. Dejstva so dejstva in vsa svetovna javnost nam to priznava, saj smo bili del tistega velikega gibanja, ki je Evropo osvobodilo izpod nacifašističnega terorja.

Kot sinu mame partizanke in očeta deportiranca v Buchenwald mi ni vseeno, kako se takratno dogajanje obravnava danes v svetu velike apatije, pretiranega egoizma, pomanjkanja vrednot in nevarnega drsenja v populistične in desno-fašistične izbire, ki so tako značilne za današnjo Evropo in zato tudi za Italijo in Slovenijo, kjer še premnogi izrabljajo zgodovinske laži, da bi oprali madež kolaboracije.

Vem, da ne moremo in ne smemo živeti s pogledom, obrnjenim v preteklost. Vem pa tudi, da če nismo trdno zasidrani v svoj zgodovinski čas, smo danes šibek člen družbenega dogajanja. Prihajam iz zamejstva, kjer je biti Slovenec poseben izziv in večkrat tudi zahtevno dejanje. Narodnoosvobodilno gibanje pri nas se ni končalo po vojni, boj za naš jezik in za naše pravice se nadaljuje še danes in upam si trditi, da dokaj uspešno.

V prejšnjih desetletjih je bilo za našo narodno skupnost še veliko huje in težko je bilo celo se pogovarjati v materinem jeziku in se čutiti Slovenca. To je posebno veljalo za Benečijo, kjer se je protislovenstvo nadaljevalo veliko časa po vojni, skoraj do današnjih dni.«

**Vsi govori so v celoti
objavljeni na spletni strani
www.svobodanabeseda.si**

Marta Ivašič

profesorica zgodovine in
članica pokrajinskega VZPI,
*na spominski slovesnosti v Štorjah
21. januarja 2018*

»Bilo je septembra 1943: povsod je bila le radost.

Vest o kapitulaciji Italije se je hitro razširila do najbolj oddaljenih vasi in odročnih naselij Primorske. Vse je oživelo in zakipelo.' (Kosovelova brigada, 1975, str. 19) Pa kaj ne bi vzkipelo tudi v mladem, komaj petnajstletnem Marjanu, živahnem kmečkem fantu, ki se ni dal kar tako!

Odšel je v partizane, najmlajši med padlimi iz rodnega Proseka. Družina je takrat živela v bližnji Devinščini. Imeli so veliko živine, oddajali so mleko. Oče Anton je z vozom iz pivovarne Dreher v Trstu vozil na Kras 'bir'nco', ki ostane po pridobivanju piva in je dobra krma za živino. Še po vojni se je posvečal prevozništvu, takrat že s tovornjakom. A Marjan tega ni dočakal. Le upal je lahko, da sta mir in svoboda blizu. Da bo pri nonotih še tistega januarja 1944 dobil čokolado in bombone s prazničnega drevca.

V domačem kraju znajo še danes o njem povedati vrstniki, ki so z njim delili otroštvo, z njim so odhajali na pašo. Spomini se predajajo iz roda v rod. Tudi tu, v Štorjah, ki so postale njegov drugi dom. Marjanovo kratko življenje nam pripoveduje o zgodovini Primorske. Rodil se je 15. julija 1928, samo pet let po Gentilejevi šolski reformi. Prav takrat, ko se je rodil, so v naših krajih ukinjali še zadnje razrede s slovenskim in hrvaškim poukom. Že nekaj let ni bilo več slovenskih in hrvaških društev, in ob njih v vsej Italiji združenj protifašistov, socialistov, komunistov.

Nekateri, zlasti iz Komunistične partije Italije, so delovali v ilegali že dve leti in več, leta 1927 sta nastali ilegalni narodno-revolucionarni organizaciji Borba in Tigr, ki sta se odločili za oboroženi upor. Italijansko posebno sodišče za zaščito države je že izdajalo svoje razsodbe, polnili so se zapori in kraji konfiniranja, množila so se izseljevanja v Kraljevino Jugoslavijo in drugam. Potem se je začela španska državljanska vojna. Odhod med partizane in v Osvobodilno fronto ni bil lahka odločitev, a za Primorce je bil največkrat naraven in življenjska nuja.«

mag. Miloš Bizjak

državni sekretar na ministrstvu
za obrambo, *na Partizanskih
smučinah v Cerknem*
27. januarja 2018

»73 let je že minilo od prvih Partizanskih smučin – nekateri so jih poimenovali kar mala partizanska olimpijada – ki so 20. in 21. januarja 1945 potekale pod okriljem IX. korpusa. V

resnici so bile pravi praznik športa sredi okupirane Evrope. Bile so prikaz veselja do življenja in znanilec miru v svetu, ki je še vedno ječal pod fašizmom in nacizmom. Partizanski borci so naravnost s položajev oziroma celo iz bojev odšli na športno tekmovališče na osvobojenem cerkljanskem ozemlju. Naj ob tem ponovim misel zgodovinarja dr. Martina Premka, in sicer »da če so Američani poročali, da se slovenski partizani bojujejo s puško in knjigo, bi lahko temu dodali, da so se bojevali tudi z zdravim duhom v zdravem telesu oziroma s športom«.

Veseli me, da je spomin na ta enkratni zgodovinski dogodek še vedno tako živ in da se privedite udeležuje tako pisana množica tekmovalcev vseh kategorij, ki ohranja to žlahtno tradicijo.

Ohranjanje te tradicije zagotovo priča o času, ko je zavedno cerkljansko prebivalstvo podpiralo partizane in njihov boj. Znano je, da tu skorajda ni bilo hiše, ki ne bi bila vključena v narodnoosvobodilno gibanje. Velik je prispevek, ki ga je Cerkljanska dala v zgodovinskem boju slovenskega naroda za svobodo, za razvoj naše domovine in našo narodno samozavest po drugi svetovni vojni. Prepričan sem, da je še živ spomin na osvobojeno partizansko ozemlje z nikoli odkrito partizansko bolnišnico Franjo, številnimi partizanskimi delavnicami, javkami, partizanskimi tečaji, šolami in drugo zaledno oskrbo. Ko sem tu med vami, mi je popolnoma jasno, da se je ta pogumni in domoljubni duh tu v teh krajih krepil in ohranil tudi v letih po osvoboditvi in vse do danes. Danes živimo po zaslugi vseh, ki ste snovali in izpeljali našo osamosvojitvev – po zaslugi aktivnih borcev iz Teritorialne obrambe in slovenske policije – v samostojni in suvereni Republiki Sloveniji. Tudi danes smo še vedno narod, ki ceni šport. Ukvarjanje z njim je ne nazadnje eden od pogojev za zdravo življenje.«

Dr. Karla Oder

zgodovinarica in etnologinja,
*na komemoraciji na Koroškem
Selovcu 13. januarja 2018*

»V ušesih še odzvanjajo nedavno izrečene lepe želje – prijetne praznike, srečno novo leto – in v očeh še utripajo božično-novoletne lučke, mi pa smo sredi gozda na vrhu Selovca, da počastimo

spomin na žrtve druge svetovne vojne, na žrtve nasilja nemškega okupatorja, ki je na pragu novega leta 1945, na pragu svobode, samo na tem mestu na grozovit način vzel življenje sedmim talcem, možem Ivanu Menartu - Čiči, Ferdu Gostenčniku - Brku, Pavlu Stropniku, Alojzu Kavtičniku - Tomu, po imenu neznanemu in dvema najstnikoma, Ferdu Gostenčniku in Andreju, Kotnikovemu Drejcu, ki je umrl skoraj na pragu domače hiše.

20. stoletje se je v zgodovino zapisalo kot stoletje nasilja, strahu in bolečine, povzročenih v treh vojnah, ki so potekale tudi na ozemlju Slovenije in Koroške. Ko je ob koncu prve svetovne vojne na bojiščih utihnilo orožje, se je na Koroškem in Štajerskem začel boj za severno mejo, za območje južno od Drave, naseljeno s slovenskim življem. Generalu Mastru je na Štajerskem s prostovoljci uspelo spremeniti potek meje v korist nove države. Na Koroškem je Malgalj s svojo vojsko zasedel kraje do Drave in prišel do Celovca, a se je moral umakniti, v boju pa je izgubil življenje.

Krvni davek prve svetovne vojne je bil visok, a to ni spodbudilo svetovnih političnih in vojaških sil, da bi po komaj dveh desetletjih miru preprečile novo, še strahotnejšo morijo druge svetovne vojne. Ob nemški okupaciji leta 1941 so se Korošci uprli takoj. Nasilje nemške vojske in policije, ki je sledilo cilju narediti deželno nemško, je tukajšnje prebivalce združilo v skoraj enoten upor, ki ga nista razcepili politična in svetovnonazorska različnost. V tem delu Slovenije posamezni poskusi organizirati slovenske nasprotnike narodnoosvobodilnega boja niso uspeli. Pač pa so Korošci poleg svojih partizanskih enot kar nekajkrat prispevali živo silo enotam na Pohorju in na Dolenjskem.

Nemški uničevalni stroj je deloval do konca, tudi po tistem, ko so zavezniki na Jalti sklenili, da je za dokončanje vojne nujna nemška brezpogojna vdaja.«

Marijan Križman

podpredsednik ZZB za vrednote
NOB Slo., *ob počastitvi 74. obletnice
napada Južnoprimorskega odreda
na fašistično kolono v Dovcah pri
Komnu 4. februarja 2018*

»Ohranjajmo vrednote narodnoosvobodilnega boja in opozarjajmo na laži, ki jih desničarji širijo o partizanih in ki povzdigujejo domače izdajalce. Njihova zlonamernost pa je

zagotovo primer domobranskega spomenika v Grahovem. Ne gre toliko za spomenik kot za lažno besedilo, ki govori o domobrancih, o 'slovenski narodni vojski'. Čigava vojska je to bila? Slovensko domobranstvo je 24. septembra 1943 ustanovil general SS in policije Erwin Rösener, obsojen kot vojni zločinec na procesih v Ljubljani in v Nürnbergu.

Rösener je domobrancem tudi poveljeval, saj so njihove enote delovale v okviru nacistične organizacije SS ter bile del nemških oboroženih varnostnih sil, kar so se potrdili pozneje s prisego na rojstni dan Adolfa Hitlerja 20. aprila 1944. Da ne bo pomote, vsako večjo vojaško formacijo domobrancev je vodil nemški oficir, da se je vedelo, kdo je hlapec in kdo gospodar na Slovenskem. Da, da to so bili »hlapci! Za hlapce rojeni, za hlapce, vzgojeni, ustvarjeni za hlapčevanje! Gospodar se menja, bič pa ostane in bo ostal na vekomaj, zato, ker je hrbet skrivljen, biča vaje in željan!« Danes, desetletja pozneje se znova vračajo belogardistične uniforme, ki jih SDS uporablja kot narodno gardo. Vračajo se simboli nacizma, ki jih Cerkev sprejema kot takrat, ko jih je blagoslovila, preden so odšli v boj s partizani in izrekli znano krilatico »Za sedem Kristusovih ran naj umrje partizan«.

Prav zaradi teh in drugih dogodkov, kot je bil na primer izobešanje nacistične zastave v Ljubljani, sem napisal Pobudo o prepovedi nošenja simbolov in gesel nacizma ter uniform, ki so jih nosili zapriseženi sodelavci nacistov. Slovenska zakonodaja je v tem delu pomanjkljiva, nacističnih simbolov ne prepoveduje, prav tako ne prepoveduje izrecno nošenja nacističnih ali fašističnih simbolov in gesel. Občutljivost slovenskega prostora, kjer sta bila fašizem in nacizem še posebno kruta, bi morala biti toliko večja, saj je prav to zlo prejšnjega stoletja namenilo Slovencem izginotje z zemljevida narodov.«

Protest proti dokumentarnemu filmu *Tu je paradíž!*

(odgovor varuhinje pravic gledalcev in poslušalcev RTV Slovenija)

Prejela sem vaše sporočilo in pozorno prebrala priloženi zapis, v katerem se Območno združenje za vrednote NOB Nova Gorica odziva na dokumentarno oddajo *Tu je paradíž!*, ki je bila na sporedu 26. decembra na TV Slo1.

Odziv sem predala pristojnemu uredniku Dokumentarnega programa Andražu Pöschlu in avtorici Rosviti Pesek. Prosila sem ju, da pojasni žanrske značilnosti dokumentarnega eseja in izbor zgodovinskih mejnikov za 50-minutno oddajo, saj menim, da je v tem ključ za razumevanje zasnove avtorske oddaje, ki vas je očitno razočarala.

V upanju, da odpravljata vaše dileme, vas lepo pozdravljam,

Ilinka Todorovski

www.rtv slo.si/varuh

Rosvita Pesek, avtorica oddaje:

»Debatirati o tem, ali smo izgubili Gorico ali ne, zato ... »ker je nikoli nismo imeli«, ni najbolj produktivno početje. To je podobno, kot bi debatirali o tem, ali smo »izgubili« Trst, ki je bil še pred vojno mesto z največ slovenskega prebivalstva, ali ne in ali je izraz »izgubili« pravičen. Govorimo pač o narodnostnih mejah, to je mejah, kjer je živel slovenski človek, ne pa o tem, kateri državni tvorbi je kaj pripadalo. Če je Gorica pripadala Kraljevini Italiji, tako kot tudi Postojna, ki je bila v središču filma, to še ni nobeno zagotovilo ali opravičilo, da nova povojna oblast in državljani FLRJ niso upravičeno pričakovali, da jim bo to ozemlje po osvoboditvi tudi pripadlo. Pa jim ni, žal.

O načinih reševanja povojne stiske oblasti je bilo veliko povedanega, kot tudi o ukrepih oblasti, ki so to stisko še povečevali, od UNNRE do prisilnega združenja, prav tako tudi o razočaranju nad ukrepi novih oblasti. Ne vidim utemeljenosti za očitke o nekorektnosti, saj je bilo v isti sapi povedano tudi, kaj so pomenili agrarna reforma, prve oblike zdravstvenega zavarovanja, prvi regresii ipd.

Skratka, dokumentarni esej je bil narejen ob recenzijem pregledu in z vsem novinarskim in zgodovinskim znanjem, ki ga premorem. Kritike vedno z zanimanjem preberem, če so negativne, pa poskušam na kratko odgovoriti. Hvala.«

Andraž Pöschl, urednik Dokumentarnega programa:

»Zahvaljujemo se za vprašanja, pripombe in mnenja, ki so jih poslali gledalci. Scenaristka Rosvita Pesek je nanje natančneje že odgovorila, sam dodajam še, da gre za žanr dokumentarnega eseja, ki je nastal v sodelovanju med avtorico iz Informativnega programa TVS in uredništvom Dokumentarnega programa. Gre za dokumentarni princip, ki se je v svetu razvijal od polovice 20. stoletja naprej, pri produkciji pa izstopa avtorjev pogled na izbrano tematiko, ta je lahko bodisi intriganтна človeška usoda ali pa vprašanje s področja okolja, zgodovine ali sodobnih fenomenov. V tem primeru je šlo za izviren avtorski preplet tako zgodovine kot v zadnjem poglavju tudi sedanjosti. Največja težava seveda je, da smo morali to vizijo utiriti v 50-minutno formo, dolžino domačega osrednjega večernega dokumentarnega termina. S tem je žal, kot opažajo gledalci, odpadlo kar nekaj zgodovinskih poglavij iz 200-letnega zgodovinskega pregleda. Razumem gledalce, ki menijo, da vsa dejstva niso bila izpostavljena, a to žal zavoljo minutaže ni bilo mogoče. Projekt, ki je zajel veliko več podatkov in je bil tudi produciran v Kulturnem in umetniškem programu TV Slovenija, je dokumentarno-izobraževalna serija Dnevnik nekega naroda. A moramo razumeti, da je šlo v omenjenem projektu za kar 7 delov po 50 minut. Kot urednik pa sem od samega začetka tega projekta med drugim vztrajal pri tem, da je kljub izhodiščni avtorski svobodi princip predstavitve posameznih poglavij/obdobji predstavljen tako, da so v vsakem izmed njih navedene tako pozitivne kot negativne plati. Za pomoč pri pregledovanju besedil pa smo prosili tudi strokovnjake s področja zgodovine.«

Organizacija zdravstva v vojni in miru

Ali je lažje organizirati zdravstvo v štirih letih vojne kot pa v enem mandatsnem obdobju v miru? Res je vprašanje, ali se vsi spoznamo na zdravstvene probleme in težave, ki nas danes pestijo. Prepričan sem seveda, da ne. Zato verjetno nimamo vsi kompetenc, da vsepriek solimo pamet in kritiziramo odločitve, ki jih morda razumemo ali pa jih tudi ne. Smo pa kot bolniki in davkoplačevalci vsi vpeti v zdravstveni sistem. Tako smo neposredno ali posredno

udeleženi v vseh težavah današnjega zdravstvenega trenutka: od čakalnih vrst do organizacije zdravstvene mreže, od brezposelnih zdravnikov do plačljivih zdravstvenih storitev itd.

V četrtek, 25. januarja, se je v Dolenjskem muzeju v Novem mestu iztekla razstava Partizanske bolnice v Kočevskem rogu, ki jo je izredno uspešno predstavil kustos Dolenjskega muzeja Matej Rifelj. Sprehod skozi čas med drugo svetovno vojno na Dolenjskem, s poudarkom na partizanskem zdravstvu, je prikazal razvoj, težave in rešitve v zdravstvu. To je svojo pot začelo med okupacijo tako rekoč iz nič. Skozi vse razvojne faze se je strokovno, vojaško, konspirativno in drugače uspešno razvijalo do konca vojne.

Temelji dela, strokovnosti, iznajdljivosti, volje in rezultatov, ki so jih postavili dr. Janez Milčinski, dr. Pavel Lunaček, dr. Zora Konjajev in številni drugi zdravniki, so omogočili najboljšo zdravstveno oskrbo med narodnoosvobodilnimi gibanji in bi morali biti vzor tudi danes.

Težave, ki so bile med vojno mnogo hujše kot danes, so pristojni hitro, pravočasno, varno, strokovno in kakovostno odpravili. Kako pa je danes, v času informatike, ogromnega znanja in napredka v medicini in na vseh drugih področjih? V času, ko imamo v Sloveniji avtocestni križ, odlične povezave, helikoptersko oskrbo, mrežo zdravstvenih domov itd., pristojni, med katerimi sta na prvem mestu predsednik vlade dr. Miro Cerar in ministrica za zdravje Milojka Kolar Celarc, niso sposobni v štirih letih zagotoviti odprave sistemskih napak od zdravstvene zakonodaje do nabave medicinskih sredstev.

Ali ni to nesposobnost oblastnikov? Morda bi vseeno nekateri oblastniki potrebovali vsaj kakšno uro predstavitve na temo zdravstvene oskrbe in predvsem volje, da se težave odpravijo. Preštevilni odlični zdravniki si tako kot seveda bolniki to zaslužijo.

Miloš Šonc, Grosuplje

Poziv politikom pri oblikovanju nove vlade

Odgovorni politiki, staknite svoje glave – poskrbite za strogo izvajanje zakonov in ustave v korist ljudstva in države! Ne dovolite, da kdo revno ljudstvo izčrpa – naj prevlada spoštovanje morale, etike in prava!

Po volitvah naj vodilno vlogo prevzamejo sile mlade, da pridemo do res

poštene vlade, ko bo pošteno delo plačano pošteno in da nihče več ne krade! Naj nastane končno pri nas prenova, naj naša Slovenija vznikne kakor nova! Naj vznikne kakor prenovljena – naj ne bo ta priložnost naša izgubljena!

Metod Škerjanec, Ljubljana

Pojasnilo Vlade Republike Poljske

Namen novele zakona o Inštitutu za narodni spomin (IPN) je, da se iz javnega življenja na Poljskem in v tujini umakne pojav, s katerim se – kljub nasprotnim dejstvom – poljskemu narodu ali poljski državi pripisuje odgovornost ali soodgovornost za nacistične zločine, ki jih je izvedel tretji rajh.

Eden izmed tovrstnih primerov, ki bodejo v oči, je uporaba besedne zveze »poljska koncentracijska taborišča«. Takojšnji odzivi poljskih diplomatskih predstavništva so v teh ter v podobnih primerih nujni, vendar po dosedanjih izkušnjah to ni dovolj. Dejanja, za katera je zagrožena kazen, bodo podrobno opisana. Namen kazni je preventiva pred namernim šikaniranjem Poljske. Sodišče bo odločalo o vsakem primeru posebej.

Novela zakona je uperjena zgolj proti osebam, ki javno in kljub drugačnim dejstvom razžalijo poljski narod ali poljsko državo oziroma na drugačen način vidno zmanjšujejo resnično odgovornost storilcev. Zakon ni uperjen proti nobenemu narodu, tudi proti Izraelu ne, niti ne bo omejeval raziskovalne dejavnosti ali umetniškega izražanja.

Zakon brani zgodovinsko resnico ter dobro ime države in poljskega naroda. Podobne regulative poznajo številni pravni redi (tudi v Izraelu), ki prepovedujejo širjenje laži o holokavstu. Po našem mnenju laži o Auschwitzu vključujejo trditve, ki niso podprte z dejstvi; gre za uporabo besedne zveze »poljska taborišča smrti« ali pa za pripisovanje odgovornosti Poljski za holokavst.

Odziv Izraela nas preseneča, saj novela zakona ne predstavlja nikakršne grožnje vsebinskim javnim razpravam o holokavstu. Samo besedilo novele ustave je bilo javno dostopno več kot leto in pol, o noveli so potekale številne javne razprave.

Med drugo svetovno vojno po napadu tretjega rajha, ko se je Poljska znašla pod nemško okupacijo, ni nihče, ki je deloval v imenu Poljske in poljskega naroda, nikoli sodeloval z nacisti.

Čeprav je treba govoriti o dejanjih posameznih Poljakov, ki so sodelovali z Nemci, in jih obsojati, se ne moremo strinjati s tem, da se poljskemu narodu pripisuje soodgovornost za holokavst. To je javno potvarjanje zgodovine.

Ševah Weiss, nekdanji veleposlanik Izraela na Poljskem in nekdanji predsednik kneseta, je povedal: »Želim si, da bi mladi Judje izvedeli resnico, da so bile v številnih evropskih državah vlade, ki so sodelovale z Nemci: Francija, Norveška, Slovaška, Madžarska, Hrvaška; poljska država pa ni sodelovala s Hitlerjem! Prav Poljska je bila svetla izjema v Evropi. Nikoli niso obstajala

poljska koncentracijska taborišča, nikoli!« Uradni naziv Auschwitz - Birkenau, ki je na seznamu Unescove svetovne dediščine, se od leta 2007 glasi: »Auschwitz - Birkenau, nemško nacistično koncentracijsko in uničevalno taborišče (1940–1945).« Pred tem se je imenovalo zgolj »koncentracijsko taborišče Auschwitz«. Pobuda za spremembo naziva sta na zasedanju Unesca skupaj vložili Poljska in Izrael. Novo poimenovanje je brez glasu proti podprlo več kot sto petdeset držav, med njimi tudi Nemčija.

Pawel Wieleba, drugi sekretar veleposlaništva Republike Poljske v Ljubljani

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE

OD 1. 2. DO 28. 2. 2018

1. Predsedstvo

6. 2. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje, priprava poročila za leto 2017, razpis za odlikovanje najboljših krajevnih organizacij ZB, pobuda za prepoved naci-fašističnih simbolov – akcijski načrt, dopolnitev Komisije za organizacijska in kadrovska vprašanja, 70-letnica ZB – akcijski načrt, pobuda za preimenovanje praznika in priključitev Primorske, Sestanek SUBNOR-jev nekdanje Jugoslavije v Beogradu, finančne zadeve, druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se udeležili:

6. 2. srečanja z vodstvom SMC v Ljubljani,
8. 2. spominske slovesnosti ob 73. obletnici boja Komande mesta Koper v Borštu,
12. 2. sestanka s predstavnikom ZVKD v Ljubljani,
13. 2. srečanja z vodstvom Levice v Ljubljani,
21. - 22. 2. srečanja borčevskih organizacij nekdanje Jugoslavije na temo 75. obletnice bitke na Neretvi in Sutjeski ter II. zasedanja AVNOJ-a v Beogradu,
21. 2. seje Pokrajinskega sveta za Koroško v Dravogradu seje Pokrajinskega sveta za Gorenjsko v Kranju;
22. 2. zbora ustanoviteljev Ustanove dr. Šiftarjeve fundacije in slovesnosti, posvečene spominu na
23. 2. dr. Antona Vratušo na Petanjcih.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek razen prvega v mesecu

3. Sestanek predsednikov oz. predstavnikov spominskih čet

15. 2. Usklajeno nastopanje na prireditvah, spominskih slovesnostih in komemoracijah.

4. Komisija za organizacijske in kadrovske zadeve

20. 2. Delovno področje in način dela komisije v letu 2018, razprava o prejetih predlogih, pobudah za spremembo in dopolnitev Statuta Zveze.

5. Organizacijski odbora za pripravo praznovanja 70. obletnice ustanovitve ZZB NOB Slovenije

22. 2. Pregled zapisnika 2. seje 10.1.2018, dogovor o scenariju osrednje prireditve, dogovor o tehnični realizaciji osrednje prireditve, spremljajoči dogodki, razno.

6. Komisija za finančna vprašanja

26. 2. Obravnava zaključnega računa Zveze za leto 2017, razno.

7. Nadzorni odbor

26. 2. Obravnava zaključnega računa Zveze za leto 2017; razno.

Izšla je nova knjiga dr. Boža Grafenauerja

Zgodbe iz izgnanstva in bojev

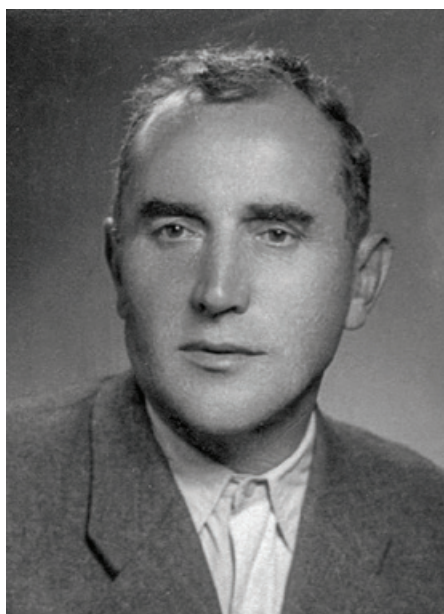
Po zaslugi upokojenega izrednega profesorja Pravne fakultete v Mariboru dr. Boža Grafenauerja, ki ga širša javnost pozna kot avtorja številnih knjig in člankov s področja ustavnega prava, javne uprave, upravnega prava in lokalne samouprave, pa tudi kot ministra v Drnovškovi vladi (1997–2000), je slovensko zgodovinopisje bogatejše za dragocen prispevek k zapolnitvi še nedodelanega mozaika naše polpretekle zgodovine.

// BESEDILO: dr. Marjan Žnidarič // FOTO: Arhiv avtorja

» **Z**godbe iz izgnanstva v Srbiji in bojev na sremski fronti« so zanimiv monografsko dokumentarni prikaz dveh pomembnih segmentov slovenske zgodovine iz obdobja druge svetovne vojne – usode slovenskih deportirancev in oboroženega boja za osvoboditev. Slovenski izgnanci, ki so davnega leta 1941 morali pod prisilo in na hitro zapustiti svoje domove, ter številne žrtve v bojih v času, ko je bila vojna za tretji rajh že zdavnaj izgubljena, so dokaz nesmiselnosti, brezmejnega krutosti in nepravilnosti vojne.

Navdih in osnova avtorju za pisanje knjige so bila očetova pisma in dnevniški zapiski iz časa bojev na sremski fronti v Srbiji ter drugi spominski zapisi in dokumenti iz družinske zgodovine. Njihova vsebina je pomembna predvsem zato, ker dokumentira in ilustrira usodo, kakršno so med vojno doživljali številni Slovenci in njihove družine – aretacije in izselitve, vključitev v boj proti okupatorjem, trpljenje in boj za preživetje ter želja po svobodi in vrnitvi domov. Poleg tega je avtor pregledal tudi vse dostopne arhivske vire in literaturo, vse to pa je postavil v širši kontekst medvojnih dogajanj, zlasti z vidika monstroznega okupatorjevega načrta genocida nad slovenskim narodom.

Avtor je delo razdelil na tri vsebinske svežnje. V prvem predstavi razmere na slovenskem Štajerskem pred nacistično okupacijo in do odhoda v izgnanstvo poleti 1941. Sledita opis šestega transporta izgnancev iz Maribora in oris

Ludvik Grafenauer

življenja v izgnanstvu v Srbiji leta 1941, v tretjem delu pa nas Grafenauer seznanja z usodo slovenskih prostovoljcev v enotah jugoslovanske osvobodilne vojske na sremski fronti od decembra leta 1944 do aprila 1945.

Glavnega junaka knjige, **Ludvika Grafenauerja**, je njegov učenec, poznejši znani koroški jeklarski strokovnjak in kulturni ustvarjalec Mitja Šipek, označil kot učitelja, velikega veseljaka, poštenega in zelo naprednega človeka, predvsem pa kot zavednega Slovenca. Rodil se je v slovenski koroški kmečki družini leta 1902 v Blačah v Ziljski dolini. Osnovno šolo je obiskoval v domačem kraju, klasično gimnazijo v Celovcu, učiteljsko pa v Velikovcu in Mariboru. Najprej je služboval v Libeličah, od

Ovitek nove knjige

leta 1926 pa kot nadučitelj v Šentanelu, kjer se je tudi poročil in si ustvaril družino. Leta 1939 je postal ravnatelj osnovne šole v Framu pri Mariboru, kjer se je nenadoma znašel sredi mednacionalnega konflikta med Slovenci in Nemci, ki so zlasti po priključitvi Avstrije k tretjemu rajhu leta 1938 začeli nevarno dvigati glavo. Zato so ga nacisti kot narodno zavednega koroškega Slovenca kmalu po okupaciji med prvimi aretirali in zaprli v Meljsko vojašnico v Mariboru. Že 24. junija 1941 so ga s šestim transportom z ženo Marijo in sinovoma Ludvikom in Zdravkom (devetletna hči Danica je samo nekaj dni pred izgonom pobegnila k babici in dedku v Jamnico na Koroško!) izgnali v Srbijo, v Venčane pri Arandelovcu, kjer je že leta 1941 ilegalno sodeloval s Kosmajskim partizanskim odredom.

Grafenauerjeva knjiga ima poleg bogate vsebinske in dokumentarne vrednosti še nekaj atributov, ki jih pri večini podobne literature le redko srečamo.

Januarja leta 1942 se je družina preselila k Ludvikovemu bratu Zdravku v Zrenjaninu v Vojvodini. Tam se je jeseni leta 1944 Ludvik vključil v slovenski odbor OF, 26. novembra istega leta pa je postal borec 5. (slovenskega) bataljona Prve krajiške brigade in z njo že sredi decembra doživel ognjeni krst na srem-

Božo Grafenauer

ZGODBE IZ IZGNANSTVA V SRBIJO IN BOJEV NA SREMSKI FRONTI

ski fronti. V srditem spopadu s sovražnikom 17. januarja 1945, imenovanem »zimski vihar« (»Wintergewitter«), je na delu fronte med vasema Lovas in Opatovac padlo kar 77 borcev in bork Slovenskega bataljona Prve krajiške brigade, med 40 ranjenimi pa so jih nacisti 15 zajeli. Med njimi je bil tudi Ludvik Grafenauer. Zadnje mesece vojne je Ludvik preživel v neznosnih razmerah ustaških ujetniških taborišč v Vinkovcih in Zagrebu. Iz ujetništva je odšel 19. maja 1945, najprej nazaj v Zrenjanin kot pripadnik 5. divizije 1. armade JA. Iz jugoslovanske vojske je bil odpuščen 30. julija 1945 in se je sredi avgusta z družino vrnil domov, kjer je nato na framski osnovni šoli ravnateljaval do upokojitve leta 1962.

Grafenauerjeva knjiga ima poleg bogate vsebinske in dokumentarne vrednosti še nekaj atributov, ki jih pri večini podobne literature le redko srečamo. Ne samo da je tekst prijetno tekoč in lahko berljiv, avtor svoje trditve in ugotovitve sproti argumentira z opombami pod črto, kar daje delu dodatno verodostojnost. Na koncu vsakega poglavja je še temeljit seznam obstoječe literature. Avtor je knjigo popestril tudi z 39 fotografijami (večina jih je prvič objavljena!) in z 21 skicami, dokumenti in zemljevidi, večjo uporabno vrednost pa ji daje še skrbno pripravljeno imensko kazalo. Zato knjiga ni samo pričevanje o preteklosti Grafenauerjeve družine in o prelomnem času za ves slovenski narod, je hkrati tudi učbenik o okupatorjevih raznarodovalnih ukrepih na slovenskem Štajerskem, o nujnosti in moralni upravičenosti oboroženega odpora proti okupatorjem ter o človeškem dostojanstvu in domoljubju. ●

Modrijan

SLOVENIJA V VOJNI

1941-1945 Zdenko Čepič
Damijan Guštin
Nevenka Troha

472 strani • trda vezava • 34,90 €

Knjigo, o kateri ste brali v tej številki Svobodne besede, lahko naročite na:

- 080 23 64
- prodaja@modrijan.si
- www.modrijan.si

Akcijska prodaja knjig

Tudi v letu 2018 vam po simboličnih cenah, že od 1 € naprej, ponujamo nakup knjig, izdanih v letih od 1992 do 2014. Seznam je objavljen na naši spletni strani www.zzb-nob.si.

Knjige si lahko ogledate in jih kupite na sedežu ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, vsako sredo med 13. in 15. uro, in sicer od 3. januarja do 31. marca 2018.

Če želite, vam jih pošljemo tudi po pošti (stroške poštnine zaračunamo po veljavnem ceniku Pošte Slovenije).

Ogled in prevzem rahlo poškodovanih knjig starejših letnikov je prav tako na voljo na sedežu Zveze.

Za druge informacije pokličite na tel. št. 01 434 44 45 ali pišite na e-naslov romana.jemec@zzb-nob.si.

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtno 9 €,

letno
36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

				SVOBODNA BESEDA	HRVAŠKI KRAJ PRI OPATJI VISTR	SLIVOVO ŽGANJE	GESLO 1	OMILJE-NJE	GESLO 2	ČLOVEK Z VELIKIMI OČMI, OKAC	BRUNO TRAVEN	INTERNET (KRAJŠE)	RUMENA OBARVA-NOST	RUSKA POKRAJINA ONSTRAN URALA	NAŠA IGRALKA ZELEZNIK	
ISTO-ČASNOST																
MENA PRI ZENSKAH																
GRŠKI OTOK, EGINA (NI: ANGINA)											POSODA ZA MAZAVE SNOVI AM. PLES. (FRED)					
MORALNO, ZNAČAJ-SKO POZITIVNA LASTNOST												POLJSKI GLODAVEC				
PISEC SCENARIJA													JEZIK FULANOV V AFRIKI			
STEVE OVETT							IVAN LEVAR			NEBESNA KROGLA, NEBO						
MOŠ. IME FLORIJAN (NI:SVETO)							EDI MAJARON									
BARVA KART										VEČJE MORSKE RIBE						PRVA IN ZADNJA ČRKA ABECEDE
TRAVA S TOGIMI LISTI IN VALJASTIM ALI GLAVIČASTIM SOCVETJEM				ZIM-ZELENA POPEVKA, EVER-GREEN	GLAVNI ŠTEVNIK	KUHANE SLIVE S SLADKOR-JEM PISMENKA					DREVORED					
											ZVONE AGREŽ					
SPRET-NOST							SMUČAR-SKE PRIPRAVE						NERES-NICA NAŠ IGRALEC TIČ			
IVERNA PLOŠČA							ODBITE OBRESTI	ŽIVLJEN-SKO PO-MEMBNA SPOJINA	SKLADBA V SIROKEM TEMPU NASPROT-JE JANGA					GLEDALI-SČE, TEATER		VEČJA KOTANJA Z VODO, RIBNIK, BAJER
SIJAJ, BLESK						GRMIČA-STA RASTLINA, ERIKA					VZHOD (MEDNAR.) ČLOVEKO-LJUBKA OGULIN					
JEZERO V SEVERNI ITALIJI (IZ ČRK: TORA)						RESNICA (ZASTAR.)					VOJAŠKO POVELJ-STVO POLET, VNEMA					
VIKI GROŠELJ				NAŠA IGRALKA RINA	NOGOMET-NI ZADETEK	KOPIJA SKENO-GRAM JUŽNOAM. KUKAVICA				NOVA EKO-NOMSKA POLITIKA JAKOST, SILA			LOUIS ADAMIČ			NIČES, NIŠTRA
PRIPRAVA ZA IRIGACIJO, IZPIRALNIK								TISOČ-LETJE								
								VERA ALBREHT								
STARO IME ZA ELEMENT RADON (NI:NATON)						NOVOST (SLAB.)										
LETOPIS, KRONIKA						SREDNJE-VEŠKI PODLOŽ-NIK							MIK, PRELEST, ŠARM			

Rešitve križanke pošljite do 15. marca 2018

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Izžrebanim reševalci križanke
iz 27. številke revije Svobodna beseda

1. Dušana Kumer, Draveljska 40, 1000 Ljubljana
2. Iva Humar, Godič 63, 1242 Stahovica
3. Jožica Gogič, Ob potoku 15, 8000 Novo mesto

Rešitve križanke:

ŠTEHVANJE, KATOLIČAN, OBOLOS, GA, POLOM, INČ, NAREK, VDEB, OBZNANA, ICA, AEDA, NOGOMETAŠ, VITO, IDRČAN, OČIST, LOS, KIM, NEPRESTANOST, SKET, MAJ, LOGOR, AVTOKRAT, SIN, RJ, EVA, MAE, AON, AKNE, RONSE, RAJNIK, LON, OSJE GNEZDO, OTISK, STEČAJ, IAN, KANTA.

Geslo: TABORIŠČE, HOLOKAVST, LOGOR

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 15. marca 2018.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 28. številke SB:
